

БЭЎВУЛЬОФ

Пераклад са стараангельскай

Мінск
Выдавец Зміцер Колас
2013

УДК 821.111-131
ББК 84(4Англ)-5
Б97

Пераклад са стараангельскай мовы
Антона Францішка Брыля.

Ілюстрацыі Яўгеніі Васкрасенскай.

Пераклад зроблены з выдання:
M. Swanton, ed., Beowulf. Manchester University Press, 1997.

ISBN 978-985-6992-31-8

©Антон Брыль, пераклад на беларускую
мову, 2013.

©Яўгенія Васкрасенская, ілюстрацыі,
2013.

©Афармленне. Выдавец Зміцер Колас,
2013.

ПРАДМОВА

Старадаўнія паэмы, у згодзе з агульным ладам свету, заўжды цягнуць за сабою сваю супрацьлегласць: іх выкшталцона сплеценыя радкі патрабуюць хаця б некалькіх старонак сухіх папярэдных тлумачэнняў. «Бэўвульф», твор не асабліва звычай у нашых краях стараангельскай літаратуры, патрабуе іх асабліва. Чытач, які жадае як найхутчэй перайсці да ўласна паэмы, можа адкласці да пары першыя два раздзелы гэтай прадмовы. Астатнія тры тлумачаць шэраг прынятых у перакладзе ўмоўнасцяў, а таму калі не цалкам неабходныя, то прынамсі вельмі карысныя для ўспрыняцця тэксту, і перакладчык просіць – і раіць – не абмінаць іх. Павольную ж размову здаецца дарэчным пачынаць з таго кавалку нашай рэчаіснасці, які наймацней і найясней звязвае нас з гэтай паэмай і часамі яе стварэння, – з рукапісу.

I. Рукапіс

Адзіны вядомы сёння рукапіс «Бэўвульфа» быў створаны на мяжы X і XI стст. Ён складае частку так звананага Новэлава кодэкса, у якім суседнічае з паэмай «Юдыт», праязічнымі «Дзівосамі Усходу», «Лістом Аляксандра да Арыстоцеля» (не сапраўдным, фантастычным) і жыццём святога Хрыстафора.

Назва Новэлава кодэкса адсылае да ягонага першага вядомага ўладальніка – навукоўца XVI ст. Лоўрэнса Новэла. У наступным стагоддзі кніга захоўвалася ўжо ў зборах сэра Роберта Котана. Недзе ў той час яна была пераплеценая ў адзін том з рукапісным зборнікам стараангельскай прозы; гэты том вядомы цяпер як *Cotton Vitellius A.xv*.

У 1731 г. Котанава бібліятэка моцна пацярпела ад пажару. Новэлаў кодэкс, на шчасце, пазбегнуў поўнага знішчэння, ад-

нак абгарэў па краі. У такім пашкоджаным выглядзе кнігу і заспеў у канцы XVIII ст. ісландзец Грымур Ёнсэн Торкелін, першы перакладчык паэмы. Торкелін уласнаручна зрабіў копію з тэксту, а яшчэ адну заказаў перапісчыку. Сёння Торкелінавы копіі – важная для даследчыкаў дадатковая крыніца тэксту, бо старонкі арыгінальнага рукапісу за мінулыя стагоддзі яшчэ крыху разбурыліся.

Падагульняючы, можна сказаць, што «Бэўвульф» дайшоў да нас выпадкова. Тое самае можна паўтарыць і пра большасць іншых вядомых нам стараангельскіх паэм і фрагментаў. Пасля нарманскага заваявання Англіі ў 1066 г. культура краю імкліва і моцна змянілася, мова даўніх твораў стала кепска зразумелаю, паэтычная тэхніка – незнаёмаю і нязвыклаю, таму новыя копіі, праўдападобна, хутка перасталі стварацца ўвогуле, а каштоўнасць старых спісаў разумелі далёка не ўсе, у чые рукі яны траплялі. У такіх умовах толькі чарада шчаслівых выпадкаў магла ўберагчы тэкст ад знікнення; і да «Бэўвульфа», як бачым, лёс аказаўся літасцівы.

II. Паэма

Калі датаванне рукапісу, які данёс да нас паэму, не выклікае асаблівых спрэчак, то час напісання самога тэксту не настолькі ясны. Пашыраная версія звязвае стварэнне паэмы з дваром мерсійскага караля Офы (VIII ст.) – можа быць, усхваляючы ў радках 1954–9 даўнейшага конунга з такім жа імем, паэт меў на мэце ўскоснае ўслаўленне свайго гаспадара. Магчыма, аднак, аднесці «Бэўвульфа» і да наступных стагоддзяў. У кожным разе, паэма складзеная не пазней за першую чвэрць XI ст. (зыходзячы з датавання рукапісу), прычым складзеная ў межах надзвычай кансерватыўнай паэтычнай традыцыі. Абаянне дзіўнай даўніны ў гэтым тэксце настолькі моцнае, што хочацца папярэдзіць чытача не згубіць за гэтую высакарод-

наю пацінаю сам твор. З іншага боку, пільнасць да нязвыкла-га таксама адплаціць дбайнаму чытачу многімі радасцямі.

Цікавая нязвыкласць датычыць, напрыклад, кампазіцыі. Расказчык вяртаецца часам назад, да ўжо апетага, змушаючы таго ці іншага героя расказваць пра ранейшыя падзеі, і быццам наўмысна спрашчае чытанне паэмы з адвольнага месца. Цалкам магчыма, што так яно і ёсць: калі паэма прызначалася для выканання кавалкамі, паэт мог асобна клапаціцца пра тых слухачоў чарговай часткі, якія з нейкай прычыны прапусцілі папярэднія.

Іншая цікавая рыса гэтага аповеду – умоўнасць, неканкрэтнасць у апісанні фантастычнага. Чытач, які паспрабуе ясна ўявіць памеры апісаных у паэме пачвараў, з розных эпізодаў зробіць, імаверна, зусім розныя высновы. Тут згадаем Пантагруэля ў пазнейшага Франсуа Рабле: ён можа падняць з зямлі касцёльны звон і павесіць яго на званіцу, а ў роце мае цэлую краіну з гарадамі і вёскамі. Ён проста агромністы, без удакладненняў – агромністы роўна настолькі, наколькі патрэбна для наступнага фантастычнага эпізоду.

Затое вельмі звыклаю – нават нечакана сучаснаю, калі шукаць у даўняй гераічнай паэме толькі бляску зброі ды крыві пачвараў, – аказваецца майстэрская гульня паэта з настроямі, рэзкія і дакладныя пераходы ад эпічнай інтанацыі да элегічнай, ад размовы да дзеяння, ад святочных віншаванняў да строгай казані.

Адным словам, гэты тэкст варты ўважлівага няспешнага чытання. Перакладчык, які чытаў яго, перакладаючы і рэдагуючы, больш за чатыры гады, кажа гэта з поўнаю пэўнасцю.

III. Алітэраваны верш і яго пераклад

Тэхніка вершаскладання, заснаваная на звязванні паўрадкоў алітэрацыяй, у асноўных рысах агульная для германскіх

народаў. Так напісанае і скандынаўскае «Прароцтва вэльвы», і стараверхнянемецкая «Песня пра Гільдэбранда», і, уласна, мноства вялікіх і малых твораў стараангельскай паэзіі.

Германскі алітэраваны верш – чыста танічны, колькасьць складоў у радку непастаянная. Кожны радок складаецца з двух паўрадкаў, па два моцныя націскі ў кожным. У адзінае цэлае радок звязвае алітэрацыя: у першым моцнанаціскным складзе другога паўрадка і адным ці абодвух моцнанаціскных складах першага паўрадка супадае першы зычны. Алітэрацыя, такім чынам, не толькі аздабляе верш, але і надае яму фармальнай строгасці – акурат як нашая рыфма.

У прадстаўленым тут перакладзе алітэраваны верш адаптаваны, па магчымасці, да беларускай мовы. Рытмічная структура – два паўрадкі па два моцныя націскі ў кожным – захоўваецца. У фармальнае сугучча ўцягваюцца не першыя зычныя складоў, а пераднаціскныя – яны, здаецца, лепей і ярчэй чутныя нашаму вуху. Апроч таго, правіла алітэрацыі перафармулюецца наступным чынам: прынамсі адзін моцнанаціскны склад у першым паўрадку алітэруецца прынамсі з адным у другім. Алітэрацыі першага моцнанаціскага склада ў радку з чацвёртым трэба прытым пазбягаць – яны задалёка разнесеныя, і сугучча страчвае яснасьць; затое алітэрацыя другога і чацвёртага дазваляе, не адыходзячы далёка ад арыгінальнай тэхнікі, наблізіцца да звычайнай і добра чутнай прыблізнай рыфмы. Супадзенне зычных у многіх выпадках узмацненае супадзеннем і націскных галосных альбо пашыранае іншым чынам. У выніку беларускі варыянт алітэраванага верша гучыць, напрыклад, так:

...Наступнік годны. Ад яго нарадзіўся
Хэальфдэнэ смелы, што быў да смерці...

У такой адаптаванай тэхніцы ў нашым выданні перакладзены і ўласна «Бэўвульф», і далучаная ў якасці дадатку «Песня пра Гільдэбранда».

IV. Перадача імёнаў і назваў у перакладзе

Назвы плямёнаў (даны, шведы і г. д.) перакладаліся па магчымасці звыкла (так, як яны выглядалі б у звычайным падручніку гісторыі), а ўласныя імёны перадаваліся зыходзячы з іх стараангельскіх формаў. Некаторыя дробязі вымагаюць асобных, больш разгорнутых каментароў.

Так, бясспрэчна, тлумачэнняў патрабуе перадача спалучэння *eo* ў імені галоўнага героя і некаторых іншых праз *эў*. Гледзячы па ўсім, у стараангельскай гэтае спалучэнне (апроч асобных выпадкаў, на якіх тут няма патрэбы спыняцца) вымаўлялася як дыфтонг [eo] (альбо, можа быць, [eu]) са складовым першым кампанентам. У такім разе напісанне *эў*, хоць і нязвыклае воку, досыць блізка перадае арыгінальнае вымаўленне, нават калі спыніцца на варыянце [eo]. Сапраўды, для перадачы нескладовага «о» нескладовы «у» ў кожным разе падыходзіць лепей за складовы «а» (у які перайшло б «о» за адсутнасцю націску – *Бэавульф*). Апроч таго, пры перадачы *eo* праз *эў* захоўваецца адрозненне ад іншага стараангельскага дыфтонга, *ea*.

Яшчэ адно няпростое пытанне – перадача спалучэння *sc*. Яго вымаўленне на працягу стараангельскага перыяду змянілася ад першапачатковага *ск* да позняга *ш*. Таму ў часы, калі ствараўся вядомы нам рукапіс «Бэўвульфа», імя згаданага ў пачатку паэмы легендарнага ўладара гучала ўжо ў вуснах ангельцаў не як *Скільд*, а як *Шыльд*. Пасля некаторых ваганняў перакладчык спыніўся ўсё ж на варыянце *ск*, бо калі для самой паэмы паходжанне з больш ранніх стагоддзяў толькі імавернае, то для многіх згаданых у ёй імёнаў яно бясспрэчнае.

V. Неабходная заўвага адносна лексікі

Мова твора хавае ў сабе дадатковыя складанасці для перакладчыка. Дж. Р. Р. Толкін, адзін з найзначнейшых даследчыкаў паэмы, у эсэ «Пра пераклад Бэўвульфа» пісаў:

Калі вы жадаеце перакласці (а не перапісаць наноў) «Бэўвульфа», вашая мова павінная быць паэтычнай і традыцыйнай. Не таму, што з напісання паэмы прайшло шмат часу, і не таму таксама, што ў ёй гаворыцца пра рэчы даўно мінулыя, але таму, што мова «Бэўвульфа» была паэтычнай, архаічнай, штучнай (калі жадаеце) ужо ў дні, калі паэма стваралася. Многія словы, якімі карысталіся даўнія ангельскія паэты, былі нават у VIII ст. ужо не ва ўжытку цягам жыцця пакалення, а часам і соцень гадоў.

Зыходзячы з такога погляду і рабіўся прадстаўлены тут пераклад. Тэкст яго насычаны, у прыватнасці, запазычаннімі са старабеларускай, некаторыя з якіх здаецца карысным, на заканчэнне прадмовы і на парозе паэмы, пералічыць:

акрутны – жорсткі

валечны – смелы

выступны – злачынны

гелм – шлем

дрыгант – жарабец

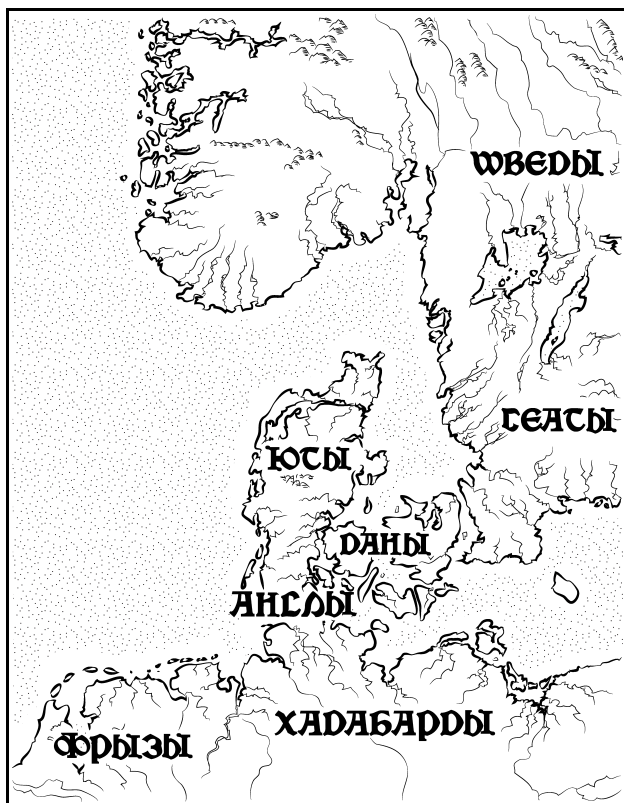
зухвалы – адважны

Сказанага, думаецца, дастаткова, каб смела і з немалою прыемнасцю перадаць твор у чытачовы рукі.

Ан. Фран. Брыль

ԵՅՆՆԱԿՈՒԹ

ЗЕМЛІ ДАНАЎ, ГЕАТАЎ І ІХ СУСЕДЗЯЎ

У ЧАСЫ, АБ ЯКІХ РАСКАЗВАЕ ПАЭМА

СЛУХАЙЦЕ! ПРА ДАНАЎ ДАЎНЯ ДЗЕІ,
Пра моц неаслабную мы чулі ды пра славу,
Што яны адважна здабывалі ў бітвах.
Скільд Скэвінг* часта ад мядовых чарак,
5 Ад лаваў балявальных адрываў, раптоўны,
Ваяроў варожых*. Гаротны, пакінутым
Знойдзены некалі, пазней за нягоды
Ўзнагароджаны быў ён: узрос, узнёсся
Пад хмарамі славай, і слухмяна слалі
10 Па шляхох кітоў* даніну каштоўную
Суседзі скораныя. Добры быў конунг!
Неўзабаве наступніка, сына дастойнага,
Даў ратаборцу Бог нябёсны
Ва ўцеху людзям, не забыўся, як люта
15 Бедавалі без ладу, калі безуладдзе
Доўга цягнулася. Абдораны добра
Жыццядаўцам дужым люд быў дацкі:
Славу Бэўвульф* здабыў вялікую,
Скільдаў спадчыннік, на Поўначы цэлай.
20 Бо і праўда: належыць справамі годнымі,
Дарамі шчодрымі з часу юнацтва
Любоў заслужыць у мужоў дружных,
Каб за моцным у бітву дапаможцы верныя
Ішлі з ахвотай. Ухвальнымі дзеямі,
25 Славаю няўцішнаю няхай багацее.
Ў час наканаваны адышоў нязвальчаны
Конунг данаў ва ўладанні Божыя.
Аднеслі пераможнага да берага мора
Воіны верныя. Так запаведаў
30 Скільд шматслаўны, калі шчэ словы
Яму служылі, калі жыў ён ды княжыў.
Там на хвалях чакала зухвалага,
Ззяючы лядзяна, ладдзя крутаносая*.

Паклалі даны падаўцу пярсцёнкаў*,
35 Конунга спачылага, на грудзі чоўну,
Ля мачты, моцнага; заморскую зброю
Ды скарбы вялікія скуцілі побач.
Ніколі не чуў я пра човен пышнейшы,
Лепей убраны зброяй воінаў,
40 Адзеннем войнаў; на ладдзю прынеслі
Някупа й золата, што з конунгам мусіла
Плыць па хвалях, вандраваць па моры.
Скільду ў дарогу дароў не меней
Далі дастойнікі за тых, што некалі
45 На сцежках марскіх пакінулі Скэвінга
Малога ў нягодзе. Ёгожыўшы мачту
Залатым штандарам, з тым героі
Конунгаў човен даручылі хвалям,
Водам даверылі, трывожныя сэрцамі,
50 Думкамі сумныя. Ніхто пад сонцам
Сказаць не можа, ні мужныя ратнікі,
Ні райцы сталыя, дзе прыстаў ён.

I.

Па смерці бацькі Бэўвульф Скільдынг,
Народу любы, людам ухвальна
55 Ёй доўга ўладарыў, дацкага конунга
Наступнік годны. Ад яго нарадзіўся
Хэальфдэнэ* смелы, што быў да смерці
Ўладцам дужым, падданым на шчасце,
Да старасці цвёрды. Ад яго ж чацвёрта
60 На свет з'явіліся: віцязі добрыя
Хэўрагар і Хродгар і Хальга слаўны;
А дачку сасватаў конунг Онэла*,
Скільвінг моцны абдымаў на ложку.

65 Перайшла да Хродгара ўлада ў краі,
Удача ў бітвах. Дужаму воіны
Ахвотна служылі. Дружына вырасла
Ў магутнае войска. І вось задумаў
Хродгар уладны, каб харом вялікі,
Балявальную залю збудаваў ўмельцы,
70 Пра якую б слава не змаўкала па свеце,
І там бы сільны ўсім абдорваў
Воінаў смелых, што меў ад Бога,
Не дзяліў бы толькі зямлі агульнай
Ды жыццяў люду. З далёкіх мясцінаў
75 Двара Сярэдзіннага*, з розных народаў
Сышліся работнікі. Быў узведзены
З палацаў найлепшы належным чынам
У часе хуткім. Назваў тады Хэўратам
Палаты слаўныя словамі ўладны,
80 Нехлуслівы хвальбою, найбольшы ў шчодрасці,
Дароў падаўца. Харом узвышаўся
З дахам рагатым. Чакаў загубы
Ў нясытым агні, бо гнеў узнімецца
Між цесцем і зяцем, і князям тым зацным
85 У час прызначаны вайны не пазбегнуць*.
І тут абурыўся жыхар цямрэчы,
Ліхое задумаў дух нядобры,
Штодзень ён чуў незлічоныя клікі
Весялосці ў палацы, салодкі голас
90 Арфы звонкае; спяваў для воінаў
Паэт шматведны пра стварэнне сусвету*,
Як Усёўладны зладзіў сушу,
Раўніну прыгожую ўзняў над водамі,
Слаўны, сонцу высока ў небе
95 Прызначыў месца й месяцу яснаму,
Добра аздобіў долы зямныя

Зялёным лісцем, надзяліў таксама
Жыццём і рухам розных істотаў.
Жылі прывольна воіны конунга,
100 Не зналі бяды яны, пакуль не задумаў
Лютаваць забойца, пачвара пякельная.
Зваўся Грэндэлем выступца грозны,
Блукаў у балотах, валодаў пустэчаю
Муж нядобры, домам бязрадасным
105 Зданяў паганых з даўняга часу,
Калі Стварыцель пракляў ды адрынуў
Каінаў род; пакараў сурова
Бог адвечны забойцу Авеля.
Не цешыўся люты з крыві пралітай:
110 Прагнаў ад людзей за дзею гэгую
Магутны нягоднага й сямя ягонае –
Эльфаў, волатаў*, пачвараў падводных,
Таксама й гігантаў, якія змагаліся
Некалі з Богам ды не ўніклі кары*.

II.

115 Калі ноч настала, выступны вораг
Да харома, злавесны, разведаць выйшаў,
Ці чувае варта пасля балявання,
І ўбачыў там, што таны дацкія
Ўсе паснулі, спачывалі знатныя,
120 Бяды не чакалі. Тады пачварны,
Дух пракляты, нядоўта марудзіў,
Прагны, драпежны, схапіў між паснулымі
Трыццаць воінаў; тады ж, задаволены,
Здабычу лову павалок у логва,
125 Спажыву кривавую жэрці ў цемры.
Нядобрым досвіткам*, у час нядолжны,

Адкрылася людзям лютасць акрутнака.
Быў там лямант апасля весялосці,
Гаротны плач. Уладны Хродгар,
130 Добры конунг, сядзеў у маркоце,
Стары, тужыў па мужох загубленых,
След убачыўшы забойцы начнога,
Пачвары паганай, нягодам доўгім,
Няшчасцям пачатак. Праз час кароткі,
135 У ноч наступную, новыя крыўды
Ўчыніў бязбожны, не пакінуў разбою,
Справы ліхое, грахоў жахлівых.
І ў хуткім часе ўжо часта шукалі
Ад палатаў воддаль начлегу воіны,
140 Бяспечнага месца, зразумеўшы ясна,
Што ў гошым хароме здань варожая
Бярэ што жадае. Прэч ад палаца
Беглі ўначы, баючыся пачвары.
Так на многіх адзін хадзіў вайною,
145 Беззаконнямі цешыўся, пакуль не спусцелі
Палаты багатых. Гора гэтае
Дванаццаць зімаў на землях данаў
Панавала ўсёўладна, бяда й бязладдзе,
Гора конунгу. Народам вакольным
150 Хутка вядома ўжо добра стала
З песняў тужлівых, што ліха ўчыняе
Пракляты Грэндэль магутнаму Хродгару,
Вораг нягодны, год за годам
У вайне бясконцай. Не шукаў беззаконны
155 Міру з данамі, зусім не жадаў ён
Супыніць забойствы, прынесці віру.
Не меў надзеі з людзей ніводны

Атрымаць ад няслаўнага належную плату.
Працягваў няправедны справы страшныя,
160 Жор ваяроў старых ды юных,
Нападаў са сховаў, выходзіў у змроку
З імглістых балотаў. Невядома людзям,
Дзе прыстанішча істотаў падобных,
Лютых укрывішча. Крыўды страшныя
165 Чыніў без ліку бязлігасны вораг,
Дзеі выступныя. Стаў прытулкам
Дом аздоблены здані пякельнай.
Толькі трона кранацца троль не насмельваўся
Й не меў любові да месца ўладарава*.
170 Гора валодала годным конунгам,
Цяжкі смутак. Мужоў шматмудрых
Нярэдка збіраў на раду слаўны,
Супольна разважыць, як ад пачвары,
Ад жаху раптоўнага, знайсці паратунак.
175 Усклікалі часта на капішчах даны*,
Уздавалі гонар нягодным ідалам,
Аховы прасілі, сілы ліхія
Заступцамі звалі. Такі бо звычай,
Надзея паганцаў, ліхадзейным бесам,
180 Апраметнай верных. Не ведалі Бога,
Ўладара не зналі, узносіць не ўмелі
Створцу людзей падзяку належную,
Горняму славу. Нягода, гора
Таму, хто мусіць ісці на мукі
185 Ёў полымя вечнае; няма збавення
З пакутаў няўцішных. Радасць і ўцеха
Таму, хто прыйдзе па смерці, праведны,
Шукаць супакою ў руках Айцовых.

III.

Ад гэтай напасці спадчыннік Хэальфдэнэ
190 Сродку не ведаў, не мог адвесці
Злую нядолю, доўгіх нягодаў,
Няшчасцяў пазбыцца, збавіць падданных
Ад бедаў жахлівых, ад набегаў пачвары.
І вось дачуўся воін Хігелака*,
195 Геат* магутны, пра згубныя збродні.
З усіх найдужэйшы, хто жыў на свеце,
Быў ён тады, ў гады жыцця свайго,
Валечны й зацны. Сказаў ён, каб ладзілі
Ладдзю для дружыны, ўзвясціў, што дзяржаўцу
200 Па шляхох лебядзіных ідзе шукаць ён,
Калі вартых слугаў не стае ў шматслаўнага.
Мужы старэйшыя мала пярэчылі
Ў тым ратаборцу, хоць і быў ён ім любы,
Ды ўхвалялі задуму; добрыя знакі
205 Прадвяшчалі ўдачу. Шчытнік магутны
Ў паплечнікі выбраў найлепшых між геатаў,
Адважных ратнікаў. Пятнаццаць разам
Выйшлі ў дарогу. Павёў ён герояў,
Стырнік умелы, да межаў сушы,
210 Да берага мора. Карабель быў на хвалях,
Човен ля скалаў*. Ступілі скорыя
На борт вандроўнікі – ў прыбоі няспынным
Пясок віхрыўся, – таксама ўзнеслі
Ладдзі на грудзі груз належны –
215 Мячы ды кальчугі. Спраўны човен
Панёс нарэшце ў дарогу дужых.
Пружыў ветразь, не марудзіў на моры
Карабель трывалы, ляцеў па хвалях,
Аздоблены пенаю, падобны да птаха,

220 І ў дзень другі ўжо ўбачылі геаты
Мэту жаданую, краіну данаў,
Уцёсы бліскучыя, скалы стромкія,
Шырокія мысы. Шлях праз мора
Карабель адолеў. Нядоўга чакаючы,
225 Ступілі на бераг даспешнікі вэдэраў*,
Прычалілі човен, кальчугамі ззяючы,
Адзеннем бітваў, ды падзяку Богу
Ўзнеслі воіны за шлях бестрывожны.
Хродгараў мечнік, у гэтых месцах
230 На варту пастаўлены, заўважыў здалёку,
Як з ладзі сыходзяць у даспехах зіхоткіх
На бераг віцязі. Дзівіўся дужа,
Не мог адгадаць ён, дружыннік дацкі,
Хто тыя госці. Каня свайго ён
235 Скіраваў да вандроўнікаў, падняў сурова
Дзіду моцны ды гэтак мовіў:
«Хто вы, таны са шчытамі трывалымі,
З мячамі вострымі, хто і навошта
Прывёў дружыну па сцяжынах водаў
240 З дальняга краю? Здаўна пастаўлены
Сюды я дзорным, доўга трымаю
Варту ля водаў, каб ніводзін вораг
Прыйсці па моры не мог незаўважаным,
Ды не згадаю, каб на землі данаў
245 Гэтак адкрыта ратнікі збройныя
Выйшлі нязвана, дазволу не маючы
Родзічаў дужых*. І героя роўнага
Ў жыцці я не бачыў мечабойцу моцнаму,
Што йдзе між вамі. Не адзеннем дзівіць –
250 Асаблівы стаццю. Аблічча такое
Рэдка сустрэнеш! Але зараз вам трэба
Адкрыць, якога вы краю ды роду,

Каб надалей не быць вам, нібыта лазутчыкам,
Тут неназванымі. Таму па звычаі
255 Цяпер, вандроўнікі, вы не марудзячы
На гэтае слова, чужаземцы слаўныя,
Трымайце адказ: адкуль прыйшлі вы?»

III.

Адказваў ратніку з атраду старэйшы,
Расчыніў ён, скоры, скарбніцу словаў:
260 «Мы – падарожнікі з народу геатаў,
Хігелака слаўнага слугі й супольнікі.
Быў мой бацька ратаборцам дужым,
Эктэўв добры, вядомы таксама
І ў гэтых землях; зімаў на свеце
265 Ён пабачыў нямала. Не моўкне слова
Між людзей вучоных аб ягоных чынах.
Мы ж без адкладу ўладнага Скільдынга
Бачыць жадаем, конунга дацкага.
Нам да грознага ўкажы дарогу,
270 Да князя вашага. Важная справа
Да яго вядзе нас: раскажам праўдзіва,
Утойваць не станем. Тое ці праўда,
Як між людзей ідзе пагалоска,
Што якісьці вораг воінаў вашых
275 Нішчыць без ліку, ліха ўчыняе,
Бясконцыя беды, беззаконнем, люты,
Цешыцца ў цемры? Хацеў бы даць я
Параду сяброўскую Хродгару ў горы,
Як яму, добраму, адолець выступцу,
280 Калі да стамлёнага палётка мусіць
Прыйсці нарэшце, калі сціхнуць павінны
Агонь маркоты, іначай жа конунг

Будзе й надалей цярпець нядолю,
Трываць пакуты, пакуль застаецца
285 На месцы ўзрочным з харомаў найлепшы». Тан бясстрашны так ім адказваў,
Конунгаў коннік: «Павінен кожны
Мечнік адважны ўмець разважыць
Аб словах ды справах, калі праўды шукае.
290 Прыйшлі вы, бачу, да нас, мечабойцы,
Не для зла ды збродні. Збройна й даспешна
Пройдзеце далей. Я правяду вас
І вояў дастойных тут пастаўлю
Човен ваш вартаваць ад напасцяў,
295 Карабель прасмолены пры беразе нашым
Належна сцярэгчы, пакуль на дрэве
Круташым назад вы, зацныя воіны,
Дарогаю мора дамоў не рушыце.
Адвагаю моцны, пераможца гэты
300 Непашкоджаным выйдзе з цяжкага бою». Рушылі разам – дужагруды човен
Чакаў, прычалены, часу вяртання,
Стаяў на якары – дзікоў выявы
На гелмах золатам зырка блішчэлі,
305 Ззялі зіхотка, захоўцы жыццяў.
Узмацніўшыся духам, спяшаліся дужыя
Супольна далей, пакуль уладараў
Нарэшце не ўбачылі харом зыркаверхі,
Ад усіх прыгажэйшы чалавечых жытлаў,
310 Пад высокім небам найслаўнейшы з палацаў,
Што зьянем поўніў землі вакольныхя.
Муж суровы паказаў героям
Да княжага дома шлях нядоўгі,
Дарогу простую, Хродгараў ратнік,
315 І гэтак мовіў да заморскіх воінаў:

«Час ісці мне. Айцец усёўладны
Хай захавае вас ад нягодаў,
Не пакіне ў знямозе. Мне ж да мора
Вяртацца трэба, да ўзбярэжнай варты».

V.

320 Брукаваным шляхам ішлі падарожнікі
Разам наперад. Даспехі ззялі,
Кольцы зіхоткія, пазлучаны хораша
Майстрамі ўмелымі. Спявалі мечнікі,
У грозным убранні да брамы рушачы.
325 Знялі героі шчыты шырокія,
Моцна зладжаныя, склалі да лавы,
Пры сцяне пакінулі. Звінелі кальчугі,
Адзенне бітваў; дзіды стаялі,
Мараходаў зброя, сабраныя разам,
330 Гай срэбнаверхі. Не ведаў нястачы
Атрад у рыштунку. Ратнік ля брамы
Запытаў сурова ў герояў заморскіх:
«Скуль, шчытаносцы, да нас прыйшлі вы –
У шаломах надзейных, у сталёвым адзенні,
335 З коп'ямі вострымі? Я – конунга дацкага
Вястун ды варотнік. Вам жа роўнага,
Поўным адвагі, не прыпомню атраду.
Не прытулку, мяркую, тут вы шукаеце,
А сэрцаў веліччу да князя прыведзеныя»*.
340 Муж дабраслаўны яму адказваў,
Ратнік геацкі ў гелме трывалым,
Так ён мовіў: «Мы – таны Хігелака,
Мужнага мечнікі. Бэўвульф імя мне.
Расказаць хачу я зацнаму Скільдыngu,
345 Князю дужаму, аб нашай задуме,

Калі пажадае ўладар дазволіць
Гасцям у харомы ўвайсці з вітаннем».
Адказваў Вульфгар, вайскаводца вендэляў,
Ратнік мужны, мудрасцю слаўны
350 Да земляў дальніх: «Падаўцу дарункаў
Пра тое спытаю, вітанне вашае
Сябру данаў перадам не марудзячы,
Пасля ж узвяшчу я, часу не трацячы,
Слова конунга, адказ прынясу вам,
355 Які пажадае даць гаспадар наш».
Паспяшаўся храбры туды, дзе Хродгар
Сядзеў між райцамі, стары гадамі,
Сівы галавою. Наблізіўся воін
Шпаркімі крокамі да пана й сябра,
360 Ды, стаўшы ля трона, так гаварыў ён:
«Прыйшлі вандроўнікі да брамы харома,
Сцяжынаю доўгаю мужы магутныя,
Даспешнікі з геатаў. Першы між імі
Завецца Бэўвульфам. Ветлымі словамі
365 З табою жадаюць, мечабойча добры,
Абмяняцца моцныя. Не стрэнь адмоваю
Просьбу герояў, ласкавы Хродгару:
З выгляду годныя госці гэтыя
Вялікай пашаны; прыйшоў напраўду
370 Правадыр адметны сюды з атрадам».

VI.

Адказваў Хродгар, абаронца люду:
«Калі дзіцем быў ратаборца гэты,
Яго я бачыў. Бацьку ягонаму,
Храбраму Эктэўву, Хрэтэль Геацкі
375 Ё дом гаспадыняю даў калісьці

Дачку адзіную. Сябрам надзейным
Быў я роду госця суровага.
Пасля ж пасланнікі, што слаўным геатам
Дарункі адвозілі*, аб воіну гэтым
380 Расказвалі: роўны трыццаці ён героям
Адзін у моцы. Дабрадзейным Богам
Прыведзены, веру, на збавенне дужы
Заходнім данам*, жаданы ратунак
Ад нашых мукаў. Мушу адважнаму
385 Дарамі багатымі аддзячыць за гэта.
Не марудзячы зараз госця зацнага
З ягонымі ўсімі запрасі ў харомы
Ды скажы, што радзя ратнікам смелым
У дацкім краі». Да гасцей адразу
390 Паспяшаўся моцны ды мовіў гэтак:
«Вось адказ вам ад ласкавага пана,
Ахоўцы добрага ўсходніх данаў:
Вас ён знае. Адважных мечнікаў,
Танаў дужых вітаць мы радзя!
395 Пушчу цяпер вас – у даспехах зіхоткіх,
У трывалых шаломах – да князя ў палаты.
Шчыты ж цяжкія пакінуць мусіце
Тут, ля брамы, ды зброю моцную».
Падняўся годны, побач ягоня
400 Зухвалыя воі. Вартавых між імі
Абраў мечабойца, зброю пакінутую
Пільна сцярэгчы. Рэшта ж за дужым
Услед паспяшалася. Стаў, увайшоўшы,
Герой суровы пасярод харома.
405 І мовіў Бэўвільф – на моцным кальчуга,
Сплеценая шчыльна, зырка блішчэла:
«Здаровы будзь, Хродгару! Я – родзіч і воін
Хігелака знатнага. З юнацтва я слаўны

Ў справе ратнай. Да краю нашага
410 Дайшло ўжо слова пра Грэндэля злога.
Робіцца, чулі мы, начамі цёмнымі
Палац гаспадараў, між дамоў найвыдатнейшы,
Пустым, непрытульным, толькі схаваецца
Зара вечаровая* парою позняю
.415 За край нябёсаў. І раілі згодна
Мужы разумныя, найзацныя з танаў,
Да цябе ісці мне, міласцівы княжа,
Бо зналі добра, колькіх я здолеў,
Бачылі самі, як з бою вяртаўся я,
420 Крывёю счырвонены, ўсмерціўшы волатаў
Пяцёх пачварных. На хвалях нішчгў я
Ўначы нячыстых, злачынным помсціў
За беды вэдэраў, у бітвах суцішваў
Драпежных ворагаў. Цяпер жа збіраюся
425 Данаў збавіць ад разбою начнога,
Жахлівых набегаў. Таму ў цябе я,
Гаспадару дацкі, прасіць жадаю,
Дабрадзейны конунжа, ласкі такое:
Дазволь ты, моцны дапаможча люду,
430 Каб не стацца дарэмным майму падарожжу,
Мне з дружынаю, мужамі вернымі,
Ад вора ліхога вызваліць Хэўрат.
Я чуў таксама, што злачынца даспехі
Непатрэбнымі лічыць і грэбуе зброяй.
435 То было б ганебна і мне, улюбёнаму
Ратніку Хігелака, браць на бітву
Меч наточаны, шчытом бараніцца
Ад такога спаборніка. Рукамі адзіна
Дужацца мушу з духам паганым,
440 Вораг з ворагам. Вырак Божы
З нас адному прызначыць удачу.

Калі стане сілаў выступнай здані
Мяне адолецъ, то дáleй, пэўна,
Раздзярэ ў кавалкі зухвалых танаў
445 Зубамі вострымі. Не будзе патрэбы
Тады мне ў саване. Сам бязлітасны
Цела зацягне ў сховішча цёмнае.
Тролю патраваю труп мой стане,
Пажарэ пачвара крывавае мяса
450 У балотным логве. Клопату мала
З маім пахаваннем вам застанецца.
Адашліце геатам, калі я загіну,
Даспех мой надзейны, трывалы надзіва,
Ўбранне грознае – спадчыну Хрэтэля,
455 Працу Веланда*. Лёс не адвесці!»

VII.

Адказваў Хродгар, абаронца люду*:
«Справу дастойную, дружа мой Бэўвульфэ,
Нас ратуючы, ты ўчыняеш!
Зваду калісьці распаліў твой бацька,
460 Хэаталафа ўсмерціў меч ягоны,
Ратаборцу з Вільфінгаў. Забойцу прытулку
Не далі суродзічы, збаяўшыся розні,
Пайшоў тады ён да паўдзённых данаў
За бурлівае мора, да Скільдынгаў моцных.
465 У гэтым часе пачаў я ўжо княжыць
У краі дацкім, юны, ўладарыць
У землях мечнікаў, памёр бо Хэўрагар,
Брат мой большы, бацькаў першынец –
Лепшым князем за мяне ён быў люду.
470 Належнаю платаю лад вярнуў я*,
Дарункамі годнымі ўлагодзіў Вільфінгаў.

Эктэў адважны шлюбаваў мне вернасць.
А сёння цяжка мне гасцям прызнавацца,
Горка расказваць, колькі ўчыняе
475 Ганьбы данам паганы Грэндэл
Жахлівымі дзеямі. Радзее дружына,
Гінуць ратнікі, ўсіх забірае
Лёс бязлітасны. Лёгка Богу
Вора злавеснага навек суцішыці*.
480 Крычалі многія за чаркамі поўнымі,
За пеннымі чашамі, напіўшыся півам,
Да світаньня ў хароме застацца хваліліся,
Ворага страшнага стрэць мячамі.
Ды была назаўтра заля багатая,
485 З палатаў найлепшая, плямамі чорнымі
Скрозь пакрытая – кроў засохлая
На кожнай лаве; дружына слаўная
Паменела дужа; смерць узяла іх.
Цяпер жа сядайце між данаў ды волю
490 Дайце празе да расказаў ратных!»*
Тады ў хароме былі вандроўнікі,
Ў палаце бражнай, сабраныя разам,
На лаве месца ўдзялілі мечнікам,
Геатам знатным; мёд разносіў
495 Абраны воін, пітвом салодкім
Напаўняў ім чашы. Гучаў найчысты
Паэтаў голас. Балявалі ў згодзе
Дружыны выдатныя данаў ды вэдэраў.

VIII.

Унферт* слова зное прамовіў –
500 У застоллі сядзеў ён ля ступ дзяржаўцы;
Была не па сэрцы сыну Эклафа

Слава госцева, годнага ўдача;
Нікому звадны не жадаў дазволіць
Перамогамі лепшымі хваліцца між людю,
505 Гонарам большым за ягоны ўласны:
«Ці не той ты Бэўвульф, які спаборнічаў
На моры шырокім з дабраслаўным Брэкам?*

Спакушалі вы хвалі з выхвальства пустога,
Праз пыху дурную на хуткіх плынях
510 Ледзьве не згіблі. Не здалёў вас ніводны
Сябар ці вораг утрымаць адгаворам
Ад задумы нямудрай; у абдымкі моцныя
Хвалі заліву ўзялі вы двое;
Дарогу марскую, скорыя, мералі
515 Узмахамі дужымі; ваду ж каламуціў
Вецер зімовы. Ва ўладзе мора
Сем начэй былі вы. Ды лепей трымаўся
Магутны Брэка. Героя нарэшце
Хвалі прыбілі да берага Рэамаў*,
520 Стуль жа ён рушыў да краю роднага,
Дужы, дабраўся ў землі Брондынгаў*,
Да крэпасці гожай; там быў люд ягоны,
Землі й багацці. Выхваляўся гучна,
То і споўніў належна спадчыннік Бэанстана.
525 Ты ж, я мяркую, тут па змярканні
Ўдачы не знойдзеш, хоць і знаў ты ў бітвах
Адно перамогі, калі ўночы станеш
Чакаць, як задумаў, на духа драпежнага».

Адказваў Бэўвульф, ратаборца геацкі:
530 «Паслухай, напраўду, дружа мой Унферце,
Напіўшыся брагі, пра Брэкавы справы
Распавёў ты багата. Я ж без вагання
Скажу: ніводны воін у свеце
Маёй на моры моцы не мае.

535 З Брэкам слаўным была ў нас умова,
Шлюбавалі тады мы – ў гадох нясталых,
Яшчэ юнакамі – шукаць на хвалях
Небяспекаў разам, ды не сталі марудзіць.
Меч аголены, годную зброю,
540 Сціскаў з нас кожны рукою трывала,
Бараніцца гатовы ад кітоў магутных
На сцяжынах мора. Не быў ні на мала
Спрытнейшы Брэка; не збіраўся й сам я
Пакінуць супольніка; трымаліся побач
545 Пяць начэй мы на водах; разлучыла ўрэшце
З ім нас непагадзь – воды зімнелі,
Ў нябёсах цемра гусцела, ды хвалі
Высока ўзносіў паўночны вецер.
Падняліся з бездані жахлівыя рыбы,
550 Ды мяне ад гадаў зберагаў, на шчасце,
Ўбор мой ратны, ад зубоў драпежных
Закрывала мне грудзі кашуля грозная,
Кольцы з'яднаныя. На дно пацягнула
Мяне пачвара, трывала трымаючы,
555 Мёртва ўчапіўшыся. Ды меў я ўдачу,
Дастаў я ворага сталлю наостранаю,
Джалам ратным, суцішыў страшнага
Звера марскога сваёй рукою.

VIII.

Яшчэ неаднойчы зноў кідаліся
560 Ў бітву пачвары. Я ж частаваў іх
Немалою мераю мечам выдатным.
Не такіх патраваў мярзотныя прагнулі,
Мною на хвалях баляваць хацелі,
Ў бяседзе падводнай пасесці радасна.

565 Заместа ж гэтага на досвітку гадаў
Прыбіла мора, сталлю зможаных,
Да берага дальняга – бедаў адгэтуль
Не чынілі паганья вандроўнікам годным
На шляхох карабельных. З усходу свяцільня
570 Паднялася Божая, бура суціхла,
І я здалёку ясна ўбачыў
Берагі скалістыя. Часта літуе
Лёс незрачоных, былі б адважнымі.
Ўдача адметная – там я ўсмерціў
575 Дзевяць нячыстых. Не чуў я ніколі
Пра бой страшнейшы пад небам зорным,
Пра мужа ў нягодзе горшай на хвалях.
І ўсё ж я выйшаў жывым, няздоленым
З бітвы нялёгкай. Бурлівае мора
580 Ўрэшце прынесла мяне, стамлёнага,
Да берага фінаў*. Пра цябе ж падобных
Не чуў я расказаў, пра тваю няскорнасць
У забаве збройнай. Ні ты, ні Брэка –
Між вас ніводны ў крывавах бітвах
585 Не ўчыняў геройства, гэтаму роўнага,
Дзеі адважнай, кажу без выхвальства.
Ды затое, чутна, братоў забіў ты,
Крэўных родзічаў*. Розумам дужы,
А ўсё ж не ўнікнеш агню пякельнага.
590 Скажу напраўду, суровы ратніча:
Столькі крыўды не ўчыніў бы Грэндэль
Твайму дабрадаўцу, нядоўга б жор ён
Воінаў вашых, каб гэтулькі валечны
Быў ты сэрцам, як сам расказваеш.
595 Ды знае пагань, што не знойдзе між вамі
Сабе супраціўніка, у цемры не стрэне
Меча вострага. Вольна пачварны

Даніну збірае, нішчыць герояў
Сабе на ўцеху, крывавыя целы
600 Цягне ў балота, не чакае адплаты
Ад капейшчыкаў дацкіх. Цяпер жа геатаў
Моц і мужнасць акрутнік мусіць
Спазнаць у бітве. Зноў бестрывожна
Збяруцца ратнікі ў бражным пакоі,
605 Калі ўстане над людам на світанні наступным
Сонца ў ззянні, святло над землямі».
Тут усцешыўся пастух народу,
Мечабойца сівелы, паверыў дзяржаўца
Слову госцеву, ўбачыў магутны,
610 Што цвёрды мечнік у сваім намеры.
Са смехам ды з гоманам годныя доўжылі
Там баляванне. Выйшла Вэальхтэў*,
Жонка ўладнага, слаўная ветласцю,
Пышна ўбраная, да ратнікаў валечных.
615 Найперш паднесла пенную чашу
Са словам ласкавым слаўная пані
Ахоўцу дужаму Ўсходніх Данаў,
Магутнаму князю. Прыняў пераможца
Келіх салодкі з весялосцю ў сэрцы.
620 Тады пайшла гаспадыня дацкая,
Пані Хельмінгаў*, напоем пенным
Абдорвала роўна старога й юнага,
Слаўных кальчужнікаў. Паднесла чашу
Й магутнаму госцю ў чаргу ягоную,
625 Вітала героя ды Стварыцелю ўзносіла
Славу й падзяку, бо споўніў надзею
Даўною Горні, даў ратоўцу
Ад ліхога ворага. Ўзяў тады воін
Чашу аздобленую з рук гаспадыні,
630 Ды казаў, разгараючыся прагаю бітвы,

Мовіў Бэўвульт, ратаборца геацкі:
«Так я вырашыў, па хвалях бурлівых
У лёгкім чоўне падарожжа пачаўшы
З дружнаю грознаю, што збаўлю народ ваш
635 З бяды й нягоды, ці ў абдымках варожых
Смерць знайду я. Задуму смелую
Тут я споўню ці гадзіну апошнюю
Сустрэну без страху ў хароме бражным».
Клятва геата княгіні зацнай
640 Была даспадобы. Гаспадарыня слаўная
Прайшла пакоем, села ля конунга.
Зноў звінелі ў княскім хароме
Размовы смелыя, не моўкнуў вясёлы
Гоман ратнікаў, пакуль не сабраўся
645 Ёладны Хродгар у час вечаровы
Да сну адыходзіць. Знаў ён, што хутка
Пойдзе пачварны па звычай даўнім
На данаў набегам, толькі ў нябёсах
Ноч заўладарыць, запануе навокал
650 Непраглядная цемра ды чорныя цені
Па зямлі распаўзуцца. Падняліся дружыннікі.
Тады прамовіў моцны да моцнага,
Да Бэўвультфа Хродгар, здароўя зычыў
Ды слова такое гаварыў яму конунг:
655 «Не даваў я ўлады ў палацы гэтым
Нікому, бо шчэ я шчыт не ранняю,
Табе ж давяраю харом высокі.
Зберажы як належна з дамоў найлепшы,
Аб славе думай, падужай духа,
660 Здабудзь перамогу. Не будзе адмовы
Табе на просьбы, калі справу споўніш».

Х.

Выйшаў Хродгар з героямі дацкімі
Прэч з харома, абаронца Скільдынгаў.
Лёг шматхвальны спачываць да ранку
665 Ё абдоймах жончыных, у доме ж выдатным
Да світаньня паставіў – так расказвалі –
Дазор надзейны. Глядзеў за палацам
Адважны воін, вартаваў харомы
Ад ліхога нелюдзя. Не знаў сумневу
670 Годны ў ласцы свайго Стварыцеля
Ды ў моцы ўласнай. Зняў шалом ён
Ды кальчугу добрую, меч аздоблены
Свайму суатрадніку аддаў бясстрашны
Й берагчы сказаў яму лязо найкаштоўнейшае.
675 Мовіў Бэўвульф, моцны між людю,
Ідучы на ложак, такое слова:
«Німала ў бітве не слабейшы я буду,
Нічым не меншы за нячыстага ворага.
Таму не сталлю ўтаймую Грэндэля,
680 Жыццё адніму ў яго, хоць мог бы й гэта;
Ўмельства не стане здані выступнай
Са мною зладзіць, колькі б ні славіўся
Злачынствамі люты. Ўначы мы сыдземся,
Жалезам пагардзіўшы, калі паганы
685 Не збаіцца бою. Бог жа усёведны
Таму ў гэтай бітве, шматмудры Дзяржаўца,
Падасць удачу, каму пажадае».
Лёг адважны, схіліўся тварам
Да ўзгалоўя ложка; шаломнікі дужыя,
690 Дрымотаю зможанья, скора змоўклі.
Не меў спадзеву ні адзін між імі
Стуль вярнуцца ды зноў пабачыць

Сяброў, ды родзічаў, ды край, дзе рос ён,
Бо чулі героі, што кальчужнікаў многіх
695 У княскім палацы ўзяла ўжо згуба,
Разбой панішчыў. Але Бог мараходам
Шчасную долю на час той выткаў,
Ратную ўдачу, паразу ворагу,
Праз дужасць аднога многім уцеху,
700 Перамогу дастойнаму. Тое вядома,
Што над лёсамі людзю вялікі Стварыцель
Адпачатку ўладны. У чорным змроку
Выбраўся з логва драпежны злодзей;
Ахоўнікі ж сільныя ўсе заснулі,
705 Апроч адзінага. Напраўду, нікога
Не возьме вораг без волі Божай,
Не ўцягне пачвара ў цень халодны.
Ярыўся бяссонны, разгараўся гневам,
Сэрцам ірваўся да крывавай бітвы.

XI.

710 Ад пустак бязлюдных паўз імглістыя стромы
Падбіраўся Грэндэль, адрынуты Богам,
Да княскага дома. Жадаў нядобры
Пасілку звыклага выкрасці ў данаў.
Набліжаўся нелюдзь пад небам пахмурным,
715 І вось ужо бачны быў яму воддаль
Дах зіхоткі. Часта прыходзіў
Вораг пачварны рабаваць палаты,
Аж датуль ніколі вітанне такое
Не чакала нягоднага, як гэтая ноччу.
720 Падышоў да харома вандроўнік люты,
Пазбаўлены радасці. Ўраз адчыніліся
Дзверы трывалыя, ўпалі завалы

Пад ягонай рукою, ступіў беззаконны
Ў вусны харома. Вусцішны вораг,
725 Не марудзячы доўга, рушыў, раз'юшаны,
Па яркай падлозе. Ярасцю вогненнай
Вочы палалі, святлом бязлітасным.
І ўбачыў троль у хароме ратнікаў,
Дружыну добрую – ляжалі мечнікі
730 Ў бязрушнасці соннай. Засмяяўся ў сэрцы
Драпежнік мярзотны, задумаў да золку,
Ў халоднай цемры, жыцці з целаў
Без літасці вырваць, баляваць багата
Ўзнамерыўся люты. Выракам лёсу
735 Выйшаў зلودзей на ловы апошнія
Гэтым разам. Не адводзіў ратнік
Воч ад злачыннага, сачыў бяссонна
За госцем агідным геацкі віцязь.
А прышлец жахлівы не губляў дарэмна
740 Часу на роздум; ураз ухапіў ён
Аднога з адважных, ірваў прагавіта,
Ўгрызаўся ў суставы, глытаў шматамі,
Крывёй напіваўся. Ў пачварнай пашчы
Скора знікла з рукамі, з нагамі
745 Цела нядольнага. Далеі жа люты
Пацягнуўся лапай да героява ложка,
Віцязем дужым жывіцца думаў,
Вааром бясстрашным. А той, не змарудзіўшы,
Лапу драпежнага ўхапіў намёртва.
750 Ніколі выступны пастух няшчасцяў
Не чакаў, што стрэне ў Двары Сярэдзінным,
У цэлым свеце, ў руцэ чалавечай
Гэтулькі сілы. Ягоным сэрцам
Жах завалодаў. Збег бы да логва,
755 Калі б толькі здолеў, да прытулку нячыстых

Уцёк бы ў цемру. Ў жыцці сваім цэлым
Не трапляў забойца ў нягоду большую.
Суродзіч Хігелака, грозны, прыпомніў
Пахвальбу ў застоллі. Стаў ён на ногі,
760 Сціснуў лапу. Хруццелі пальцы,
Вырываўся волат, не кволеў віцязь.
Няслаўны жадаў бы з-пад высокага даху
Збегчы прэч, у цямрэчы схавацца,
Затаіцца ў багне, ды не мог ратаборцу
765 Адужаць нелюдзь. На бяду сабе выйшаў
Нягодны выступца ў тую выправу.
Грымелі харомы; народ вакольны,
Адважныя даны, зухвалья воіны
Ў страху слухалі. Слаўна змагаліся
770 Лютыя двое. Гулі палаты.
Падзівіцца варта, што вытрымаў тое,
Не абрынуўся долу харом аздоблены,
З дамоў найвыдатнейшы; моцна зладжаны
Быў ён майстрамі, знутры ды звонку
775 Акаваны жалезам. Валіліся лавы,
Гожыя, цяжкія – годна праціўнікі
Там барукаліся, так расказваюць.
Верылі цвёрда шматведныя райцы,
З данаў старэйшыя: не здолеюць людзі
780 Харом той бражны, рагамі ўбраны,
Зруйнаваць, панішчыць; агню адному
Тое па сілах. Раптоўна пачулася
Нязнанае, новае; данаў паўночных
Жах абязрушыў, калі енкі скрушныя
785 З палаца разнесліся, плач пачварны,
Воклічы болю, Божага ворага
Спеў бяздольны, дольняга духа
Скаргі нямоўчныя. Трымаў яго воін,

Што сілаю ратнай з усіх найбольшы
790 Быў тады, ў гады жыцця свайго.

XII.

Не меў намеру з мірам забойцу
Адпускаць на волю ратоўца воінаў,
Нікому карысці не бачыў ратнік
У жыцці беззаконнага. Вакол падняліся
795 Мужы дружных, мячы старажытных
Згодна ўзняўшы, княжычу добраму
Ў баі са злачынцам памагчы жадалі.
Таго не ведалі годныя віцязі,
Храбрыя сэрцамі, разам устаўшы,
800 Паспяшаўшыся ў бойку, з усякага боку
Цэлячы сталлю, што выступцу ліхога
Ніякая зброя, хоць бы роўных не мела
Да земляў дальніх, павітаць бы не здолела
Ў сустрэчы годна, зберагалі бо чары
805 Ад мечаў драпежніка. Цяпер жа згінуць
Быў час ганебнаму, канец набліжаўся,
Вырак нялёгка; выпраўляцца мусіў
Прышлец нежаданы ва ўладанні бесаў.
Ясна ўбачыў неўзабаве крыўдзіцель
810 Чалавечага роду, спраўца гаротаў,
Забойца многіх, Божы праціўнік,
Што плоць яго моцаў не мае болей,
Ды не слабне віцязь, лапу трымае
З ранейшаю сілаю. Гневам палалі
815 Абодва ў бітве. Ад болю вялікага
Пакутаваў нячысты; на плячы разышлася
Ў злодзея скура, лопнулі жылы,
Сустаў разамкнуўся. Ўдастоіўся Бэўвільф

У бітве славы; ўцякаў саслаблы
820 Ад харома Грэндэль, прэч спяшаўся,
Да балотнага схову. Хораша ведаў
Нелюдзь жажлівы, што ягонья злічаныя
Дні да апошняга. Ў дужанні споўніў
Віцязь адважны спадзяванні данаў:
825 Ад нядобрых чынаў, ад нядолі ачысціў
Харомы князевы герой заморскі,
Моцны й мудры, здабыў ён мужнасцю
Ўдачу вялікую; чым хваліўся
Ў бяседзе дастойнік, тое і выканаў;
830 Здабыў ён люду збаўленне чаканае
З напасці крывавай – доўга трывалі
Бязладдзе людзі, – слаўны, скончыў
Бяду й нядолю. Быў таму доказ,
Калі ўзняў на золку пад узорыстым дахам
835 Ратаборца дужы здабычу бойкі –
Ад пляча да ручыцы лапу злачынніка.

ХІІІ.

Ад самага рана збіраліся людзі
Да багатых палатаў, гэтак чуў я;
Здалёку і зблізу ішлі дружыннікі,
840 Добрыя віцязі, дзівіліся дужа
Слядам беззаконнага. Скон ягоны
Не здаваўся нікому вартым жалобы.
І ўбачыў кожны, што да багнаў цягнуліся
Адбіткі лапаў, прэч ад палаца
845 Збег зрачыны ў жытлы нячыстых,
Крывёю плямячы шлях да схову.
Бушавалі пры беразе хвалі пунсовыя;
Чырвоным варам воды зрабіла

Тролева рана, гарачым вірам.
 850 У багну цёмную ўцёк пераможаны,
 Пазбаўлены шчасця; душа нехрышчоная
 Знікла ўрэшце ў агні пякельным.
 Да харома вярталіся з радасцю таны
 Старыя ды юныя, дарогай ад берага
 855 З добрымі весткамі вершнікі ехалі
 На конях выдатных. Бэўвульфа даны
 Ў радасці славілі; не раз паўтаралі,
 Што па свеце шырокім між марамі ўсімі
 Пад абшарам неба, ні ў паўднёвых землях,
 860 Ні ў краёх паўночных не знойдзецца шчытнік,
 Ад яго вышэйшы годнасцю й моцай.
 Але ж і Хродгару папрокаў не чулася
 Там ні ад кога, бо добры быў конунг.
 Дзе была дарога роўнай, шырокай,
 865 Ва ўсім прыдатнай да хады шпарчэйшай,
 Там пускалі наўскач адважныя
 Буланых коней. Конунгаў ратнік,
 У ведах моцны, красамоўствам найпершы
 Ў землях данаў, паданняў даўніх
 870 Дзівосны знаўца, новыя словы
 Злучаў належна*, ўрачыста славячы
 Дзеі госцевы, голас узвысіўшы
 З вялікім умельствам, расказ адметны
 Прадучы са словаў. Пра чыны Сігмунда*,
 875 Пра славу й веліч усё, што ведаў,
 Расказваў ратнік, пра цудоўныя справы,
 Блуканні Вэльсінга, крывавыя валькі,
 Пра дзеі дзіўныя, з людзей калісьці
 Нямногім вядомыя. Адно што з Фітэлам
 880 Пра ўсё ахвотна вёў ён гаворкі,
 Дзядзька з пляменнікам, бо той нязменна

Быў яму сябрам ва ўсякім разладзе.
Пачвараў грозныя не раз у бойках
Суцішалі сілаю. Па смерці ж Сігмунда
885 Грымела, не слабнула ягоная слава,
Бо акрутнага цмока перамог зухвалы,
Ахоўцу скарбаў. Пад шэрымі скаламі
Сам-насам дужаўся знатны з яшчарам,
Сілаю мераўся; пляменніка вернага
890 З ім не было там. Усё ж немалую
Меў ён удачу, змея працяла
Лязо гартаванае; згінуў пачварны.
Даказаў неаборны адвагаю ў бойцы,
Што напраўду годны багатыя скарбы
895 Ёзяць ва ўладанне. Ззяючым золатам
Напоўніў човен спадчыннік Вэльса,
Цмока ж пажэрла жаркае полымя.
Шырока разнеслася гераева слава,
За вялікія дзеі хвалілі згодна
900 Між розных народаў абаронцу раці.
А Хэрэмад* некалі збяднеў адвагаю,
Саслабнуў духам, тады ж дастаўся
Ёладзе варожай ды ў кароткім часе
Жыцця пазбавіўся. Цяжкую долю
905 Трываць ён мусіў. Свайму ж народу
І дружыне добраі быў ён бядою.
Аплаквалі мудрыя ў смутку горкім
Канец ганебны дужага князя,
Бо збаўлення з нягодаў ад яго чакалі
910 Яны калісьці, вялікай удачы
Усяму народу, заможнасці краю,
Аховы трывалай землям адважных,
Радзіме Скільдынгаў. Падзяку ад люду
Хігелакаў родзіч меў за геройствы,

915 А Хэрэмад згінуў, грахом адужаны.
Па жоўтай сцяжыне дружына гна́ла
Стаеннікаў лёгкіх. Імкліва ў нябёсах
Разгараўся ранак; ратнікі многія
На цуд вялікі паглядзець сышліся
920 Да высокіх палатаў. Сам шматуладны,
Моцны міласцю ўладар знакаміты,
Паспяшаўся конунг ад пакояў жончыных
Дзівіцца ўдачы, ды прыйшла з дабрадаўцам
У крузе дзеў дабрадзеяная пані.

ХІІІ.

925 Мовіў Хродгар, на ганку харома,
На ступенях стаўшы пад пекным дахам,
Падняўшы вочы да лапы ворагавай:
«Слава й падзяка Ўсеўладнаму Богу
За відовішча гэтае! Доўга Грэндэль
930 Чыніў ліхадзействы, ды моц не скудзее
Ў руцэ Стварыцеля, цуд за цудам
Чыніць адвеку Падаўца велічы!
Быў я нядаўна духам пануры,
Не чакаў патолі, столькі гадоў бо
935 Харомы бражныя стаялі ва ўбранні
Крываваых плямаў. Плач і лямант
Былі нам удзелам, ніхто надзеі
Не меў пабачыць збаўленым Хэўрат
З улады зданяў. Ды глядзіце, здужаў
940 З Божай волі воін выступцу,
На якога ўправу мудрыя райцы
Дарэмна шукалі. Слухайце! Кожны
Сказаў бы той, якая дастойнага
На свет нарадзіла, калі шчэ жыве яна,

945 Што ёй, напраўду, зайздросная доля
Богам суджаная. Бэўвультфе добры!
Цябе як сына любіць адгэтуль
Заўсёды я буду; сёння здабыў ты
Родзіча новага. З багацця зямнога
950 Ні ў чым нястачы ты не спазнаеш,
Пакуль жывы я; някупа надорваў
Не раз я й мечнікаў меней годных,
У бітве слабейшых. Сабе прыдбаў ты
Ўласнай моцай давеку нямоўчную
955 Добрую славу. Няхай жа ласкай
Не пакіне й надалей цябе Дабрадаўца».
Бэўвультф адказваў, мечабойца геацкі:
«Справа ратная была нам у радасць;
Адважна й ахвотна з нязнаным ворагам
960 Выйшлі мы дужацца. Аб тым шкадую,
Што сам ты не бачыў забойцу люду,
Ў бітве зборанага, сілы пазбаўленага.
Думаў я, хутка дужай рукою
Абрыну троля на смяротны ложак,
965 Намёртва сціснуўшы, сціхнуць паганага
Тут жа змушу, ды здолеў змораны
Ўцекчы з бойкі. Без волі Божай
Не мог я спыніць яго; ўхапіў бо я нелюдзя
Не гэтулькі ўдала, і з дзівоснай дужасцю
970 Прэч ён ірваўся. Напраўду, пачварны,
Ратунку прагнучы, тут пакінуў
Да пляча руку сваю; ўсё ж і такою
Цаною вялікай не купіў ён палёгкі.
Пражыве нядоўга ён; адолее скоро
975 Выступцу паганага, заганамі здужанага,
Рана жахлівая, бо страшным узяты
Выступца болем; час бязбожнаму

На суд найвялікшы цяпер выпраўляцца,
Па астатні вырак Уладцы Вышняга».
980 Стаяў прымоўкнуўшы зламоўны Унферт,
Адвагаю ў бойках не хваліўся болей,
Калі сузіралі здабычу ратную
Дастойнікі дацкія, на даху аздобленым
Руку беззаконнага. На кожным пальцы
985 Пазур быў жахлівы, да ляза гартаванага
Ва ўсім падобны, нядобрага духа
Зброя грозная. Напраўду, згодна
Гаварылі воіны, мечам ніводным
І з найлепшай кузні руку такую
990 Ні адзін між данаў не здолеў бы раніць.

XV.

Спяшалі слугі водле слова князева,
Мужчыны й жанчыны, чынам належным
Рыхтаваць палаты, баляванне ладзіць
У мядовай залі. Ззялі золатам
995 Апоны тканья: поўны быў дом той
Багаццяў найлепшых на здзіўленне люду.
Аж па бойцы грознай былі ў хароме
Пабітыя сцены й цяжкія дзверы
З завесаў сарваня. Пачварны шкоды
1000 Адно толькі даху ўчыніць не здолеў,
Калі збегчы да схову з бітвы няўдалай
Спяшаўся злачынца. Ды ўцячы ад смерці –
Нячастая ўдача; паспрабуў хто жадае;
Адное прызначана сынам чалавечым,
1005 Зямным насельнікам, усім, хто мае
Душу пры целе, – знайсці прыдатны
Смяротны ложак, схіліцца галавам

- Ды спачыць пасля балю. Па часе кароткім
Увайшоў у Хэўрат наступнік Хэальфдэнэ –
1010 Сам дабраўладны застолле слаўнае
Жадаў узначаліць. І не чуў я болей,
Каб дастойнікаў гэтулькі са столькаю ветласцю
Ў добрым ладзе наўкруг уладцы
Сядала ў бяседзе. Ўсе балявалі
1015 Ў супольнай радасці; поўныя чашы
Прымалі з падзякаю моцныя родзічы,
Хродгар ды Хротульф, і згода сяброўская
Была між усімі; ў тую часіну
Ў дацкім краі не было шчэ здрады.
1020 Аддзячваў няскупа конунг адважнаму,
Быў дар герою – штандар, аздоблены
Золатам чыстым; ды шлем з кальчугаю
Паднеслі Бэўвульфу – бачылі многія, –
Ды меч каштоўны. Прыгубіў дастойнік
1025 Ад келіха з радасцю. Дарункі такія
Ад князя герою прыняць не сорамна.
Не чуў я ніколі, каб іншы конунг
З ахвотаю большаю даваў мечабойцу
Разам чатыры залатыя скарбы.
1030 Шалом трывалы, віцязю ў вальках
Убор належны, грабень жалезны
Меў па версе, каб меч гартаваны
Ваяра не раніў, як раці варожыя
Ў бітве сустрэне бясстрашны шчытнік.
1035 Загадаў далей заступнік данаў,
Каб восем дрыгантаў у здзівоснай збруі
Шчэ прывялі туды. Блішчэла на першым
Багатай аздобаю сядло цудоўнае –
Сам гаспадар сядаў калісьці
1040 Ў яго, як на ратную збіраўся справу,

Ехаў на сечу. Заўсёды быў ён
Слаўны ўмельствам у множанні смерцяў.
Бэўвильфу дужаму абодва дарункі
Адаў тады конунг – коней ды зброю –
1045 Ды радзіў дастойна скарыстацца імі.
Добра аддзячыў дабрадзейны Хродгар
Адважнаму тану, скакуноў ды рыштунак
Даў ён ратніку. Хто судзіць па праўдзе,
Той не скажа пра Скільдынга, што скупа дарыў ён.

XVI.

1050 Далей конунг і кожнага з геатаў,
Якія па хвалях з валечным Бэўвильфам
Плылі здалёку, надзяліў дарамі
Ў мядовай залі, і годна золатам
Пакрыў ён таксама кроў пажэртага
1055 Выступным Грэндэлем – напраўду, панішчыў бы
Ўсіх забойца, каб не воля Божая
Ды моц героява. Шляхі смяротных
Спрадвеку й дагэтуль – ва ўладзе Горняга.
Таму ўспамогі няма чалавеку,
1060 Надзейнейшай за мудрасць, атрымаць бо мусіць
У дарозе многа дароў ды ўдараў
Той, каму доля – доўгае жыццё
Ў гэты час неспакойны. Гучалі згодна
Словы ды струны, да звонкага дрэва
1065 Пяняр дакрануўся, ды здаўна вядомы
Пачаў ён аповед, векапомным пана
За ўцешным балем бавіў расказам
Аб Фінавым спадчынніку: згібнуў паніч
З хальфданам* знатным, з Хнэфам Скільдынгам,
1070 Разам у розні на фрызскім полі*.

Не ўсхваляла, напраўду, ў пары той Хільдэбург
 Адвагу віцязяў. Бязвінная, страціла
 Сына й брата, згінулі ратнікі,
 Сэрцу мілыя, у мечнай забаве
 1075 Сталь іх працяла; быў там плач несучешны.
 Не з малой нагоды валодала гора
 Дачкою Хока. З узыходам сонца
 Ўбачыла бедная забітых родзічаў,
 Пад небам прасцёртых, дзе раней нягодаў
 1080 Не знала княгіня. Вайна забрала
 Фінавых танаў, нямногія толькі
 Ў жывых заставаліся. Не меў ён валечнікаў
 Болей, каб доўжыць дужанне з Хенгестам*,
 Ніж каб дарогу для рэшты раці
 1085 Прасекчы праз ворагаў. Прасіць аб міры
 Давялося здоленым: палову харома
 Абяцалі данам аддаць адгэтуль,
 Каб уладу не меншую там яны мелі
 За юцкіх* ратнікаў, дарункі прымалі б
 1090 Ад наступніка Фольквальда* ў застолі штодзённым
 Шчытнікі Хенгеста, за шчодрасцю годнаю
 Ўшаноўваў бы данаў гаспадар пярсцёнкамі,
 Багаццямі зацнымі, зыркiм золатам –
 Не меншаю мерай, чым уласных мечнікаў.
 1095 Мір трывалы тады шлюбавалі
 Вайскаводы абодва. Неаборнаму Хенгесту
 Фін пакляўся з вялікаю шчырасцю,
 Што дацкай раці, як судзілі райцы,
 Ва ўсім будзе гонар, калі толькі госці
 1100 Словам ці справай не парушаць міру
 Ды ў злаўмысных скаргах наракаць не стануць,
 Што, ў бітве князя згубіўшы, забойцу
 Пана мудрага служыць яны мусяць.

- Калі ж нехта з фрызаў гнеўнымі словамі
1105 Разлады згаслыя надумае згадваць,
Адказ атрымае баламут ад меча.
Слаўныя скарбы ўсклалі ратнікі
Там на вогнішча; найлепшы воін
Грозных Скільдынгаў гарэць на ім мусіў.
1110 Добра бачны быў мечабойца –
Кальчуга крывава, дзік, трывалы,
Быццам жалеза*, – шмат палегла
Пад ударамі князя выдатных воінаў.
Па волі Хільдэбург на вогнішча Хнэфава
1115 Ейнага сына таксама ўзнеслі,
Гарэў бы княжыч у агні апошнім
З дзядзькам побач. Аплаквала пані
Спевамі родзічаў. Сышлі героі;
Ўзвіўся з воем у дымным воблаку
1120 Агонь галодны. Галовы ўспыхнулі,
Раскрыліся раны, кроў засачылася
З пасечаных целаў. Полымя хцівае
Зглынула імкліва найлепшых віцязяў
З абодвух народаў; болей няма іх.

XVII.

- 1125 Пад родныя дахі тады спяшалася
Гаротная рэшта, па фрызскіх жытлах
Разышліся таны. Застаўся Хенгест
Зімою згубнаю госцем у Фіна,
Скрушны душою. Да краю дацкага
1130 Імкнуўся ратнік, ды закрыты шлях быў
Ладдзіям кальцаносым – узносіла бура
Лютыя хвалі, пасля ж ільдамі
Замыкала зіма іх, пакуль абноўлены

Год не явіўся па вечным укладзе,
 1135 Звычайным і сёння, ў час належны
 Расчысціўшы неба. Заквітнелі землі,
 Зіму перажыўшы. Смутны чужынец
 Дадому ірваўся; ды вабіла помста
 Мацней за дарогу, раздумаў грозны,
 1140 Ці знойдзе выпадак зноў для акрутнасці,
 Прагнуў крыўду прыпомніць фрызам.
 Таму і не выракся звычайу свету*,
 Калі ўсклаў яму Хунлафінг маланку бітвы,
 Клінок найлепшы, на калені з пачцівасцю,
 1145 Меч наостраны, ворагам памятны.
 Там і Фіну дастаўся таксама
 Ёдар апошні, калі ў дом ягоны
 Ёварваліся двое, заморскія воіны,
 Гудлаф і Ослаф*, каб тугу па родзічах
 1150 Выказаць годна. Дух няўгасны
 Не стрымалі грудзі; харом расквеціўся
 Варожаю кроўю, пасярод дружыны
 Князь загінуў, княгіню ж забралі.
 Багацці знатныя ўзносілі Скільдынгі
 1155 На добрыя чоўны, з дома Фінава
 Здабычы даволі ўзялі тады воіны,
 Скарбаў дзівосных, і з імі па водах
 Да люду вярталася дастойная пані –
 Дамоў з-за мора. Паэт замоўкнуў,
 1160 Дасказаўшы слова. Зноў весялосцю
 Звінелі харомы, й неслі чашнікі
 Зухвалым напоі. Вэальхтэў выйшла
 Ё залатым ажаролку, да грозных рушыла
 Дзядзькі й пляменніка – шчэ мір быў між імі,
 1165 Не было ліхадзейства. Сядзеў там і Унферт
 Ля ног уладнага; ў ласцы быў ён

За адвагу вялікую, хоць не палітаваў
Крэўных у вальцы. Мовіла Вэальхтэў:
«Прымі гэты келіх, мілы ўладару,
1170 Ахоўніча раці. Радуйся шчыра,
Скарбадаўча ясны, прыязнымі словамі
Геацкіх танаў вітай як належыць
Ды абдорваць памятай – удосталь бо мае
Багаццяў выдатных скарбніца дацкая.
1175 Сказалі мне, валечніка сынам назваць ты,
Гаспадару, хочаш. У зіхоткі Хэўрат
Мір вярнуўся. Пануй у спакоі
Рэшту дзён сваіх і крэўным уладу
Запаведай над людам, калі прэч выпраўляцца
1180 Лёс цябе змусіць. Веру майму я
Годнаму Хротульфу: ў гонары будзе
Трымаць ён сыноў тваіх, шаноўны мой пане,
Ды не ўчыніць ім бедаў, па табе застаўшыся.
Нашым дзецям дабрадзействам аддзячыць ён,
1185 Ведаю тое, калі толькі дашчэнту
Не зрачэцца слаўны вялікіх ласкаў,
Што ад нас ён бачыў»*. Абярнулася пані
Далей да лавы, дзе ўладарычы селі,
Хрэтрык і Хротмунд, і сыны герояў –
1190 Юныя ў згодзе; і госць між імі,
Бэўвельф дастойны ля братаў у застоллі.

XVIII.

Келіх поўны атрымаў ён ад пані,
Вітанне ласкавае ды скарбы ў дарунак:
Шаты ўзорыстыя, золата вітага
1195 Два бранзалеты й з усіх найлепшы
На свеце шырокім ажаролак адметны.

Я не чуў, каб цуднейшую пад небам бачылі
 Аздобу зіхоткую з пары, калі Хама
 Прынёс да цвярдзіні камянём угожаную
 1200 Грыўню Бросінгаў; абраў ён мудра
 Адвечную ўцеху, ад Эўрменрыка ўцекшы*,
 Ад падкопаў варожых. Ажаролак дораны
 Быў на Хігелаку ў бойцы апошняй,
 На ўнуку* Свертынга: слаўна віцязь
 1205 Ля штандара змагаўся, бараніў багацце,
 Здабычу паходу. Пыхою заваблены
 Ў набег на фрызаў, сустрэў там гібель
 Добры конунг*; з аздобай каштоўнаю,
 З грыўняй на шыі на бітву йшоў ён.
 1210 Цела зраненае франкі забралі,
 З ім і ўпрыгожанні й кальчугу ягоную.
 Слабым, не дужым, здабыча і ўдача
 Там дасталіся; таны ж геацкія
 Палі на полі. Поўнілі воклічы
 1215 Бражную залю; казала Вэальхтэў:
 «Вазьмі й валодай, мілы мой Бэўвільфе,
 Аздобаю гэтую, багатаю грыўняй,
 Скарбам данаў, будзь удачлівы,
 Моцай не слабні ды хлопчыкам гэтым
 1220 Не адмоў у парадах; успамогу такую
 Павек буду памятаць. Веліччу справаў
 Здабыў ты славу, хвала разліецца
 Твайму геройству шырока, бы мора,
 Вятрамі поўнае; радасным, ратніча,
 1225 Будзь жыццё тваё, будзь пярсцёнкамі
 Няскудная скарбніца. Сябрам ласкавым,
 Тане ўдачлівы, стань сынам маім.
 Годныя даны, адданы праўдзіва
 Кожны кожнаму ды конунгу верны;

- 1230 Згода ў райцах, у рацях адвага,
Ў баляванні мечнікі мне паслухмяныя».
Села ўладарыня. Ў вясёлым застоллі
Пілі дружыннікі; жах набліжаўся,
Лёсам прызначаны, людзям нязнаны,
1235 Бязладдзе ліхое. Ноч надыходзіла,
Ўладны Хродгар да пакояў рушыў,
Пайшоў да спачыну. Ваяры незлічоныя
Харом вартавалі па даўнім звычаі;
Лавы адсунулі, заслалі падлогу,
1240 Спаць сабраліся. Бражнік, на гібель
Асуджаны лёсам, лёг у спакоі.
Шчыты свае круглыя ратнікі данаў
Пры ўзгалоўях паставілі; на лаве ля кожнага
З воінаў валечных шалом трывалы
1245 Бачны быў ясна, і дзіда з ясеню,
І кашуля кальчужная. Звычайна было ім
Рыштунак мець ля сябе нязменна,
Роўна ў паходзе і ў родным доме,
Каб ураз явіцца да ратнай справы
1250 На кліч уладараў. Вось народ выдатны!

XVIII.

- Паснулі воіны; цану дарагую
Адзін між данаў аддаў за спачынак –
Такую Грэндэль дагэтуль нярэдка
Браў там даніну, ды збродні ягонья
1255 Смерць пакарала. Ноч жа страшную
Прынесла вестку: жыве пчэ мсцівец
Па здужаным ворагу, доўжыць бязладдзе
Маці Грэндэля, на кроў не забылася,
Крыўду памятае пані пачварная,

- 1260 Ё чорнай твані хавацца змушаная,
Ё багне бяссонечнай, з часоў, калі Каін
Роднага брата зброяй усмерціў,
Забіў сукрэвіча. Прэч у пустэчы
Ёцёк выступца, блукаў непрытульна,
1265 Не ведаў радасці. Роду праклятаму,
Нядольным духам даў ён пачатак;
З іх быў Грэндэль, якому нарэшце
Сустрэўся ў хароме герой бяссонны,
Годная варта; стаў пачварны
1270 Дужацца з воінам, ды сілай дзівоснаю
Той ратаборца ад Бога Вышняга
Быў надзелены й надзею трывалую
Меў на Стварыцеля, таму й пабароў ён
Здань пякельную. Здужаны, ў жаху
1275 Ёцёк нешчаслівец, у цёмным схове
Сканаў паганы. Ды маці ягоная
Цяпер узгнявілася, крыві пажадала
Пачвара нясытая, помсты за сына.
Прыйшла яна ўночы да палатаў, дзе спалі
1280 Ратнікі дацкія. Ёдача пакінула
Аднога з герояў, калі маці Грэндэля
Ступіла ў харомы. Ёсё ж не роўняй была яна
Мінулай нядолі – не такая бо дужасць
У руках жаночых, якая ў правіцы
1285 Моцнага мужа, калі ўзнямае
Меч ён скрываўлены, мерыцца секчы
Шалом варожы, дзіка на грэбені.
Клінкі цяжкія пакінулі похвы,
Сталь заблішчэла, ўсталі воіны,
1290 Шчыты сціскаючы, паўскоквалі ў жаху,
Ёборы даспешныя надзець не паспеўшы.
Ды пачвара тут жа, ратунку шукаючы,

- Ёцьякла ў цямрэчу, прэч ад харома.
 Аднога толькі ўхапіла дастойніка
 1295 Госця бязбожная ды ў багну збегла.
 Не было героя мілейшага Хродгару
 Між мора й мора; моцнага шчытніка
 Забрала вусцішная, ратніка слаўнага
 Забіла пры ложку. Не было там Бэўвульфа,
 1300 Ё пакоі дальнім пасля скарбаданьня
 Спаў магутны, не знаў аб нягодзе.
 Крык падняўся; скрала пачвара
 Крывавую лапу. Зноў валодала
 Гора данамі. Няўдалая мена,
 1305 Няладная купля йдзе, калі кожнаму
 Расплачвацца трэба жыццямі крэўных.
 У вялікім смутку мудры дзяржаўца
 Быў, пачуўшы пра забойства тана,
 Пра ўлюбёнага райцы страшную гібель.
 1310 Паслалі адразу па слаўнага Бэўвульфа,
 Ё дзях моцнага; ў гадзіну світаньня
 На заклік явіўся віцязь геацкі,
 Сам ды паплечнікі. Чакаў іх вялебны,
 Раздумваў Хродгар, у гаротах новых
 1315 Ці дасць палётку Гаспадар усёўладны*.
 Ёвайшоў у харомы пераможца грозны
 З дружнаю слаўнай – гула падлога, –
 Ды пытаўся годны ў таго, што ўладарыў
 Над сябрамі Інга*, ці без страху мінўла,
 1320 Надзеі споўніўшы, ноч апошняя.

XX.

Адказваў Хродгар, абаронца люду:
 «Навінаў добрых не шукай; нядоля

Дасюль не слабее. Забіты Эскхэрэ,
 Ёрменлафа храбрага брат найстарэйшы,
 1325 Тан мой зацны, разумны райца,
 Найвярнейшы сябар мой у сечах лютых:
 Поплеч не раз мы супраць валечных рацяў
 Стаялі надзейна. Не быў ён абдзелены
 Цнотай ніводнай з належных воіну.
 1330 Пад гэтым дахам духам жахлівым
 Забіты быў віцязь; не ведаю, дзе ім
 Пачварыня лютая цяпер балюе,
 Трупам сыціцца. За страту родзіча
 Яна ўздада нам, за начную бітву,
 1335 Ё якой суцішыў ты рукою дужай
 Праклятага троля, ўратаваў народ наш
 Ад ягоных чынаў; згінуў нячысты,
 Страціў дыханне. Ды ўраз аб'явілася
 Акрутная гэтая, што прагне помсты
 1340 За гібель сынаву; варагіні выпала
 Ё першай бойцы здабыча знатная,
 З данаў кожны гэтак жа скажа:
 Цяжкая страта! Ё прах упала,
 Смерцю скутая рука неаскудная.
 1345 Расказы чуў я часта ад воінаў,
 І люд вакольны расказваў такое ж:
 Два блукалі пачварныя цені,
 Выгнанцы грозныя разам яўляліся
 Ё дзікіх пустках. Адзін аблічча –
 1350 Згодна казалі аб гэтым людзі –
 Меў жаночае. Другі ж сяродночны
 Дух да мужчыны быў дужа падобны,
 Толькі ростам большы за любога ў рацях;
 Тую здань магутную здаўна звалі
 1355 Грэндэлем даны. Ё нам невядома,

- Хто яму бацька і братоў ці меў ён
Між духаў выступных. У пустэчы прытулак,
Схоў нягодным, на воўчых пагорках
Між вятроў халодных, у балотнай твані,
1360 Дзе чорнай вадою бяздонна поўная
Плынь пад зямлёю; адсюль недалёка
Яна разлілася бязрушнаю гладдзю.
Заінелыя дрэвы карэннем у бераг,
Над возерам стаўшы, там учапіліся;
1365 Ёй цуд жахлівы штоноч там яўляецца –
Агні над вадою. Глыбіні ж таемнай
Ні адзін дагэтуль між людзей не змераў.
Алень дужарогі, прагнай гайнёю
Гнаны па верасе, не ступіць пад вецце
1370 Гэтага лесу, лепей разлўчыцца
З жыццём і дыханнем, а схову не стане
Шукаць ён у кудры; тое кут няветлы!
Часамі ж віхура, сумная, злая,
Там узнімаецца, і хвалі да хмараў
1375 Вырастаюць грабністыя, святло цьмянее,
Рыдаюць нябёсы. На цябе аднога
Ізноў надзея. Знайдзі ліхадзейную
Пачвару тую, адшукай выступную
Ў месцы жахлівым, калі насмелішся.
1380 Будзе герою ўзнагарода шчодрая,
Скарбамі даўнімі ўздам за адвагу,
Калі з бою выйдзеш ізноў жывым ты.

XXI.

- Мовіў Бэўвульф, ратаборца геацкі:
«Сущешся, годны! Па згубе сябра
1385 Належная помста лепей заўсёды

За слёзы празмерныя; смерці не ўнікне
 З людзей ніводны, то дзеямі славы
 Няхай шукае – бо іншага скарбу,
 Згіблым патрэбнага, не стрэнеш у свеце.
 1390 Ёставай жа, ўладару! Пачварнае госці
 След мы знойдзем лёгка паблізу.
 Табе я шлюбую, не здабудзе ратунку
 Ні ў скалах лютая, ніж пад зямлёю,
 І ў бездані мора не зможа схавацца.
 1395 Ты ж, напраўду, гэты час бязрадасны
 З цярпеннем ды мужнасцю вытрываць мусіш».
 Адрынуў журботу стары дзяржаўца
 І Бога ўславіў за героевы словы.
 Быў для конунга конь закілзаны
 1400 З заплеченай грываі; належным чынам
 І ўзброіўся мудры. Ё дарогу ратнікі
 Спяшалі за ўладцам. Адбіткі лапаў
 Па зямлі цягнуліся, шлях варагіні
 Ясна значылі. Знатнага тана
 1405 Цела зраненае ў цёмныя пусткі
 Там валачыла пачвара злачынная,
 Ё данаў забраўшы абаронцу краю.
 Каня скіраваў тады князь радавіты
 На сцяжыну стромкую, па грозных скалах,
 1410 Вузкай дарогай, над бяздоннаю прорвай,
 Што зданям выступным дае прытулак.
 Рушыў дзяржаўца з мужамі нямногімі,
 Найлепшымі ў радзе, агледзець мясціну;
 І вось напаткалі выпадкам коннікі
 1415 Лес бязрадасны; панурыя дрэвы
 Галлё са скалаў хілілі да возера,
 Крывёю ўспененага. Віцязі дацкія,
 Мужныя ратнікі, ў смутку вялікім,

У суме спыніліся, князева райцы
 1420 Адарваную голаў ля хваляў знайшоўшы,
 Тана скрадзенага. Скрушна глядзелі
 Воіны Скільдынгаў на воды возера,
 На бурную чырвань. Прагучалі чыста
 Рагі над гаем. Паселі годныя.
 1425 Ё вадзе неспакойнай дзіўныя змеі
 Без ліку мільгалі, вялізныя гады;
 Ё на ўцёсах драмалі цмокі нягодныя,
 Тыя, што ўранні ў марáх палююць
 І множаць гароты на дарозе ветразяў,
 1430 Ліхія стварэнні. Прэч ірвануліся
 Ё жаху драпежныя, спеў пачуўшы
 Рагоў перадбітвенных; а госць заморскі
 Тут жа стралою дастаў аднога
 З гадаў гэтых, ад змагання з хвалямі
 1435 Навек адвучыўшы. Хутка нячыстага
 Жыццё пакідала. Воіны дацкія
 На дзіды дзічыныя паддзелі пачвару,
 Загарпунілі ўдала, супольна ўзяліся,
 Націснулі разам ды на ўцёсы з возера
 1440 Ёцягнулі змея. Дзівіліся мечнікі
 На гада ў маўчанні. А Бэўвільф тым часам
 На бітву збіраўся; страху не знаў ён.
 Даспех кальчужны, пекна аздоблены
 Ёбор ваярскі, ў бойцы падводнай
 1445 Захоўваць ад ранаў ратніка мусіў,
 Ад нападаў злачынных берагчы яго добра,
 Жыцця не згубіў бы ў бітве магутны.
 Галаву ж ахоўваў шалом зіхоткі,
 Між віроў герою абарона слаўная
 1450 Ва ўсякай нягодзе. Багата ўпрыгожаны,
 Трывалы адметна, ўмельцам у кузні

Ў гады старадаўнія выдатна спраўлены,
Ў дзіках бліскучых, клінка ніводнага
Шалом не баяўся, меча нікага.
1455 І годную зброю да таго ў дадатак
Пазычыў моцнаму зламоўны райца* –
Меч найгрозны, званы Хрунтынгам,
Старажытны й гожа – з даўгой рукацяцю,
З лязом жалезным ва ўзорах атрутных,
1460 Клінок адметны, ў многіх бітвах
Гартаваны кроўю. Ні разу не здрадзіў
Руцэ гаспадаравай выдатны меч той
На шляхох неспакойных; у паходах дальніх
Шматкроць паказаў ён зацную службу.
1465 Цяпер геройствам Эклафаў родзіч
Не хваліўся гучна й таго не згадваў,
Што казаў за брагаю, бо ратніку лепшаму
Даў свой меч ён, а сам не насмеліўся
Ў бурленне хваляў адважна кінуцца,
1470 Жыцця не шкадуючы. Пра славу не думаў,
Збаяўся пачвараў. Іншы ж валечнік,
Да бітвы ўбраўшыся, не ведаў страху.

XXII.

Мовіў Бэўвульф, ратаборца геацкі:
«Добра згадай ты, слаўны ўладару,
1475 Наступніча Хэальфдэнэ, тут, выпраўляючы
Мяне, дабрадаўча, на бітву са зданямі,
Ўсё, што суліў ты. Калі не вярнуся
Жывым я з бою, то любоўю бацькоўскай
Ды клопатам, княжа, не пакінь мяне ты.
1480 Маім спадарожнікам будзь абаронцам,
Юнай раці, калі згіну ў вірах я,

Скарбы ж тыя, што ты падарыў мне,
Пашлі за мора моцнаму Хігелаку.
Хай бо ведае правіцель геатаў,
1485 Нашчадак Хрэтэля, што шчодрага конунга,
Пана знатнага, багатага цнотамі,
Сустрэў я ў данаў ды як трэба служыў яму.
Меч мой узорысты, зацную зброю,
Хай возьме Унферт; воіну слаўнаму
1490 Клінок мой паслужыць, а сам я славу
Здабуду Хрунтынгам ці страчу жыццё сваё».
Тое сказаўшы, дастойнік вэдэрскі
На словы адказу чакаць не думаў,
Часу не траціў; ўраз над ратнікам
1495 Хвалі самкнуліся. Мінulé гадзіны;
Ўбачыў нарэшце дно бясстрашны.
Заўважыла тут жа тая выстúпца,
Якая, нястомная, сто паўгоддзяў
Валодала глыбямі, што ў логвы пачвараў
1500 Чалавек явіўся зверху, з берага.
Наперад рынула, схапіла героя
Ў абдым жахлівы, аж дужаму целу
Ўшкодзіць не здолела. Добра кальчуга
Яго зберагала, не магла паганая
1505 Раздзерці кіпцямі адзенне бітвы.
Па дне валачыла ваўчыха падводная
Ў свае палаты ўладцу кольцаў*,
Ды ніяк не мог ён, хоць адвагай быў моцны,
Клінком ударыць; вакол страшыдлы
1510 Збіраліся ў мностве, звяры глыбінныя
Зубамі грознымі грызлі жалеза,
Ў кальчугу ўчапляліся. Пасля ж убачыў
Герой, што прынесены ў харом ён варожы,
Дзе вада не магла ўжо слаўнаму ўшкодзіць,

1515 Бо дах трывалы ад халоднай твані
Зберагаў пакоі. Агонь мечабойца
Паблізу ўгледзеў, полымя бледнае,
Што дом асвятляла; ды праклятую ўбачыў
Пані глыбіняў і зброю бітвы
1520 На яе абрынуў, рукі не стрымліваў,
Песню валека стала праспявала
Пачвары аб голаў. Ды ўбачыў годны,
Што лязо не ў сілах пракусіць ёй скуру,
Жыцця пазбавіць. Падвёў ратаборцу
1525 Ё патрэбе меч той. Клінок адметны,
Звыклы да справы, не раз крышыў ён
Шаломы зрачонах, далоні воіна
У ратнай працы не здраджваў дагэтуль.
Ды й тут не паменела смеласці ў тана,
1530 Славы прагнуў сукрэвіч Хігелака.
Меч аздоблены шпурнуў на дол ён,
Герой узняў лёны, зброю вострую
Прэч адкінуў, ды на моц рукі сваёй
Усклаў надзею. Хто славы доўгай
1535 Шукае ў бітве, той хай рабіў бы
На прыклад гэты, не скарыўся б страху.
Схапіў за плечы лютую воін,
Моцна ўціснуў ён маці Грэндэля,
Княжыч геацкі, гневам поўны,
1540 Ды ўраз на падлогу абрынуў злосніцу.
Яна ж, не марудзячы, знатным ударам,
Жахліваю лапай удала за тое.
Пахіснуўся дастойнік, аступіўся, стомлены,
Мечнік добры, ды ўпаў на дол ён.
1545 Села на грудзі герою грозная,
Нож ухапіла; драпежная, помсты
За дзіця сваё прагнула; збярог тут ратніка

Ўбор шматкольчаты, не звездаў шкоды
Ад ляза навостранага воін магутны.
1550 З зямлі не ўстаць бы наступніку Эктэўва,
Болей не жыць бы мечабойцу дужаму,
Калі б не кальчуга, што належна тана
Зберагала ў бойцы, ды не Бог магутны,
Што бітвы судзіць. Нябёсны дзяржаўца,
1555 Ўладар найвышні лёгка вырашыў
Паводле праўды; і падняўся ратнік.

XXIII.

Тут заўважыў паблізу адважны
Зброю волатаў, радасць воіну –
Меч старадаўні, ва ўсім найвыдатнейшы,
1560 Адно што зацяжкім клінок той слаўны,
Праца гігантаў, для ратніка іншага
Быў бы ў сечы, не ўсякі звалодаў бы
З мечам агромністым. Грозны, раз'юшаны,
Сціснуў моцна дапаможца данаў
1565 Рукаець у правіцы ды з ярасцю ўдарыў;
Лёгка шкуру жалеза рассекла,
Косткі раструшчыла, страшную шыю
Наскрозь прайшло. На падлогу абрынулася
Цела пачвары; ўсцешыўся валечнік.
1570 Святло, зіхценне заліло палаты –
Гэтак ззяе ў горніх надзелах
Паходня высяў. Хораша воін
Агледжваў пакоі, з клінком узнятым
Харом абыходзіў родзіч Хігелака,
1575 Гнеўны, няўмольны. Недарэмна моцар
Мечам узброіўся; намерваўся воін
Адплаціць за гароты нарэшце Грэндэлю,

Ўздаць за набегі на данаў заходніх,
 Бо хадзіў неаднойчы ліхадзей вайною
 1580 На харомы Хродгара ды краў там без ліку
 Паснулых ратнікаў, пятнаццаць разам
 Пажор ён танаў, ды не раз вяртаўся
 Ўзнаўляць бяладдзе злодзей нягодны,
 Множыць нядолю. Доўгія беды
 1585 Прыпомніў мечнік, Грэндэля мёртвага
 На ложку ўбачыўшы, знямоглага ў бойцы –
 Рану страшную ў нядаўняй сустрэчы
 Атрымаў драпежны. Цяпер жа ўспарола
 Нежывога ворага сталь навоstrаная,
 1590 Голаў ад цела адляцела далёка.
 Раптам убачылі райцы Хродгаравы,
 Мудрыя з данаў, што вада ўзнялася
 Бурлівымі хвалямі ды пена крывавая
 Пакрыла возера. Старыя, ссівелыя,
 1595 Таны пра гасця гаварылі згодна,
 Што цяпер не вернецца даспешнік добры,
 Не прыйдзе моцны з перамогаю новаю
 Да слаўнага конунга. Суладна казалі,
 Што адужала воіна ваўчыха водаў.
 1600 Да дзявятай гадзіны дзень наблізіўся;
 Прэч тады рушыў скрушны конунг,
 І дружина следам; засталіся геаты,
 Вачэй не адводзілі ад водаў чырвоных,
 Без надзеі жадалі дабрадаўцу й сябра
 1605 Зноў пабачыць. А клінок пачаў тады
 Таяць імкліва – тое зрабіла
 Кроў ліхадзейных. Вялікае дзіва,
 Напраўду, чынілася: нікла жалеза,
 Як лёд на водах веснавою парою,
 1610 Калі пугы сцюжы Айцец аслабляе,

Горні Стварыцель, над годам уладны.
Скарбаў каштоўных не браў дастойнік,
Хоць у мностве іх бачыў, адно толькі голаў
Ворага ўсмерчанага й меча дзяржанне
1615 Ва ўзорах і ў золаце; лязо ж растала,
Згарэла дазвання. Кроў пачвараў,
Труць жахлівая, жалеза спаліла.
Вяртаўся валечнік, жыццё захаваўшы,
Змогшы нядобрых; доўга плыў ён,
1620 І былі глыбіні, бурлівыя воды,
Пустымі, чыстымі, злачынныя здані
Дасталіся смерці, ў зменлівым свеце
Дні свае скончылі. Вандроўца скоры
Выйшаў на бераг, і здабычу бітвы
1625 З падводдзя годны з гонарам вынес.
Спяшаліся воіны прыводцу насустрач,
Вялічылі Бога, мечабойцу ўбачыўшы,
З бітвы адважнага жывым дачакаўшы;
Здымалі тут жа з пераможцы таны
1630 Шалом ды кальчугу – суціхлі тым часам
Хвалі ў возеры, чырвоныя воды.
Ў шлях зваротны знаёмай дарогаю,
Сцежкаю ходжанай з уцехаю ў сэрцах
Ішла дружына. Мужы дастойныя,
1635 Радасці поўныя, неслі супольна
Голаў Грэндэля; бярэмам нялёгкім,
Напраўду, была яна. Разам узяцца
Чацвёрэ муслі з віцязяў моцных,
Каб ношу нарэшце падняць на дрэўках.
1640 Вось да палатаў падышла дружына;
Знатныя таны, чатырнаццаць лікам,
Крочылі геаты, й герой між імі
Выступаў ганарліва, найвялікшы моцай,

Па лугох шырокіх. Вось у харомы
1645 Ёвайшоў магутны, багаты славау,
Справамі грозны, й вітаў ён Хродгара.
Следам жа ў залю зацныя таны
Галаву цяжкую за кудлы ўцягнулі;
Глядзелі ў жаху дружыннікі данаў
1650 Ды ўладарыня добрая на дар той дзівосны.

XXIII.

Мовіў Бэўвульф, ратаборца геацкі:
«Зірні, вярнуліся мы, княжа ласкавы,
Ад водаў нядобрых і здабычы ўдоставь,
Наступніча Хэальфдэнэ, стуль прынеслі
1655 Ё дарунак табе мы. Ё бездані біўся я
З пачвараю страшнай; напраўду, няпростаю
Была тая праца. Ураз бы страціў
Жыццё я ў бойцы, ды Бог захаваў мяне.
Марна Хрунтынг уздымаў я ў бітве,
1660 Бо не меў там сілы меч той выдатны,
Але быў у нягодзе Горні Заступца
Да мяне ласкавым: на сцяне я ўбачыў
Клінок старадаўні – Ёладар яўляе
Нярэдка апеку. Схапіў я зброю
1665 Ды з ўдачаю добраю хутка адолеў
Дазорцу глыбіняў, лязо ж узорыстае
Знікла дарэшты, ў крыві згарэла,
Ё вільгаці бітвы. Табе дзяржанне
Прынёс ад яго я. Годнаю мерай
1670 Уздаў я ворагам за данаў забітых.
Вось маё слова: бестрывожна можаш
Адгэтуль спаць ты ў пышных палатах,
Баяцца не мусіш за жыцці мужных,

Старых ды юных, па тваю дружыну
 1675 Не прыйдуць болей разбойныя здані,
 Паклаў канец я справам ганебным».

Прамовіўшы тое, рукаяць залатую,
 Багацце волатаў, сівому конунгу
 Падаў пераможца. Дацкаму князю
 1680 Дасталася праца майстроў дзівосных,
 Калі палі д'яблы; непрыяцель Божы
 Пасля загінуў, агідны забойца,
 Нягодаў прычына, ды ягоная маці*.
 Рукаяць жа каштоўную мужы дастойныя*

1685 Ўзялі ў дарунак, найлепшыя конунгі
 Ў землях поўначы, поўныя цнотаў.
 Хродгар прамовіў, дзяржанне прымаючы,
 Ў красы пекныя пільна агледзеўшы –
 А быў там аповед* аб часах няўпомных,
 1690 Калі ў водах мора волаты згіблі,
 Хвалі ўкрылі Богам адрнуты
 Род гігантаў; віроў лютаваннямі
 Плаціў ім за віны Правіцель Сусвету;
 І руны па золаце, па зыркніх узорах,
 1695 Між аздобаў зіхоткіх чарадою беглі,
 Ясна значылі, чым клінок той
 Быў калісьці, каму аддалі яго
 Майстры, адкаваўшы, – гаварыў скарбадаўца,
 І моўчкі слухалі слаўнага таны:

1700 «Хто паводле праўды радзіць і судзіць,
 Аб людзе рупіцца, зямлю зберагае
 Ды помніць аб даўнім, той з пэўнасцю скажа:
 Вось герой адметны. Да народаў дальніх
 Твая разнясецца, сябра мой Бэўвулфе,
 1705 Гучная слава. Магутны ты ў бойцы,
 Дужы й мудрасцю. Заўжды я прыхільны

- Да цябе застануся. Ты ж ад бедаў ды смутку
Свайму народу будзь абаронцам,
Ваярам аховай. Не такім быў Хэрэмад,
1710 Няладна ўладарыў над слаўнымі данамі
Ў час бязрадасны, ўзрос не на ўцеху,
Не на гонар люду, а на гора й загану.
Ярасці поўны, губіў ён супольнікаў,
Сяброў па застоллях, таму й застаўся
1715 Самотным акрутнік у скрусе апошняй.
Хоць Уладца Горні да яго быў шчодрым,
Ад усіх найбольшую сілу даў яму,
Высока паставіў, ды сэрца жорсткім
Стала ў конунга. Ніколі скарбаў
1720 Не дарыў ён данам; бязладдзе й няўдачу,
Страшнае гора ад справаў ягоных
Скільдынгі зносілі. Пра цноты помні;
Для тваёй карысці ўмудроны зімамі
Паведаў гэта. Вельмі, кажу я,
1725 Дзівосна тое, як Бог нястомна
Раздае смяротным розум разважлівы,
Землі й годнасць. Уладзе ягонай
Усё скараецца. Ён абірае
Часам героя з роду знатнага,
1730 Шчодра абдорвае добраю доляй,
Над людам уладай ды славай паўсюднай
Ды землі сумежныя ў нязмернае княства
Для яго яднае, і знаць не хоча
Тады малаведны, што не вечная ўдача.
1735 Багаццем цешыцца; цела хваробы
Да пары абыходзяць, і ліхое гора
Душу не змрочыць, і варожай нянавісці
Нікуль не бачна, і скорана ўсё яму,
Ўсё прыветла; ён бяды не ведае,

XXV.

- 1740 Пакуль ганарліўства не ўзрасце залішне
Ў сэрцы адважнага. Засне тады варта
Пры душы ягонай, агорне ахову
Цяжкая дрымота, забойца няўмольны
Цеціву напружыць, у грудзі нацэліцца.
- 1745 Тады не ўбярэгчы сэрца ад стрэлаў
Тых ліхадзейных, ад вычварных, дзіўных
Парадаў д'яблавых ніяк не ўкрыцца.
Замалымі даўнія ўладанні моцару
Здаюцца раптам, і прага ўзрастае,
- 1750 Не дорыць паплечнікам пярсцёнкаў пыхлівы,
Скарбаў шкадуе, зусім не думае
Аб лёсе блізім, аслеплены ўдачай,
Што Богам удзелена. Гадзіна прыходзіць,
І цела тленнае знікае без следу,
- 1755 Як тое прызначана. І новы ўладар ужо,
Не маючы страху, раздорвае раціям
Нескупою рукою спадчыну скавпагнага.
Ты спакусаў, ласкавы мой Бэўвульфе,
Заўжды сцеражыся, нажыць намагайся
- 1760 Вечныя скарбы, ды не ведай ніколі
Ганарліўства, ратніча. Вялікі ты сёння
Моцай ды славай, аж цябе разлучыць
Аднойчы з дужасцю клінок, ці хвароба,
Ці абдымкі агню, ці вады бурленне,
- 1765 Ці лязо надзейнае, ці лёгкая дзіда,
Ці няўхільная старасць, а ці вочы стануць
Губляць сваю сілу. Прыйдзе часіна,
І цябе, мой мечніча, смерць атрымае.
Паўсотні зімаў у землях дацкіх
- 1770 Быў я князем, бараніў падданных

Ад народаў варожых у Двары Сярэдзінным,
Ад мэча й дзіды. Нідзе я не бачыў
Пад нябёсамі цэлымі сабе супраціўніка.
Ды слухай! Імкліва ліха змяніла
1775 Радасць і ўцеху, калі з цемры явіўся,
Несучы бязмір'е, злачынны Грэндэль.
Не знаў я спакою, зносіў бясконца
Гароты вялікія; на шчасце, палітаваў
Мяне Стварыцель, абдарыў ратоўцам
1780 І ўчыніў, што бачу я здабычу гэтую,
Голаў ворага, на ўласныя вочы.
Сядай жа на лаву, застолле слаўнае
Цяпер чакае нас. А ўранку скарбы
Ў мностве дам табе за новую дзею».
1785 Сэрцам узрадаваўся геацкі ратнік,
Да стала бяседнага сеў з уцехаю.
Тады й частунак дастойны прынеслі
Героям адважным, баляванне вясёлае
Зноў пачалося. Ноч іх накрыла
1790 Шаломам чорным. Паднялася дружина.
Пан састарэлы, сівапасмы Скільдынг,
Да сну сабраўся. І ратнік мужны,
Геацкі шчытнік, адпачынку прагнуў.
Адразу явіўся да віцязя стомленага
1795 Тан харомны, што герою з ветласцю
Ва ўсіх патрэбах і справах надзённых
Слаўна прыслужваў, ды правёў да ложка
Пераможцу годнага. З дамоў найлепшы
Ўзвышаўся, аздоблены, у доме ж воін
1800 Спачываў у спакоі, пакуль з весялосцю
Крумкач не крыкнуў, што гарыць на ўсходзе
Ўцеха нябёсаў. Цемра згінула,
Святло разлілося. Паўставалі з ложкаў

Таны заморскія, дамоў зазбіраліся,
1805 Ёў землі родныя; ёў дарогу спяшаўся
Герой дабрадзеіны, да ладдзі пакінутай.
Сказаў ён, каб Хрунтынг, зацную зброю,
Прынеслі таны; вярнуў дастойнік,
Высокі адвагаю, сыну Эклафа
1810 Меч ягоны, кажучы: «Годным
Сябрам у справе ён быў, напраўду».
І ні слова дакору клінку не мовіў
Вялікі душою. А тады падышоў ён,
У дарогу ўзброены, да трона высокага,
1815 Спыніўся дужы ёўлюбёнец данаў,
Тан шматслаўны, ды вітаў ён конунга.

XXVI.

Мовіў Бэўвульф, ратаборца геацкі:
«Мы, падарожнікі, вандроўныя воіны
З берага дальняга, цяпер жадаем
1820 Вяртацца да Хігелака. Тут нястачы
Ні ёў чым мы не ведалі; ты ветла сустрэў нас.
Калі на зямлі шчэ засталіся дзеі
Для рукі маёй збройнай, якімі ёў цябе я
Прыхільнасці большай магу ды любові
1825 Ёўдастоіцца, княжа, – я гатовы да справы.
Калі дойдзе чутка да мяне, што чыняць
Вашаму краю крыўду суседзі,
Задумваюць валькі, як раней бывала,
То з тысячай танаў табе на ратунак
1830 Ураз яўлюся. І Хігелак, люду
Пан і ахоўца, хоць малады ён,
Але з гэтым, я знаю, згодна разважыць,
Падобна рассудзіць добры дзяржаўца,

- І тады змагу я з гаем дзідаў
1835 Прыйсці з-за мора табе на ўспамогу.
А калі пажадае гаспадарыч юны,
Сын твой Хрэтрык, наведаль край наш,
То знойдзе сяброў ён у мностве між геатаў;
Заўжды падарожжы дужым дарэчы».
- 1840 Гаварыў тады Хродгар, адказваў герою:
«Словы такія ўклаў табе ў вусны
Бог шматмудры. Прамовы лепшай
Не чуў я ад воіна, яшчэ не сівога;
Моцай ды розумам ты роўна багаты,
1845 Разважлівы тане. Калі сталь смяротную
Наступнік Хрэтэля ў бітве сустрэне,
Ў крывавай бойцы, калі выкрадзе конунга
Дзіда ці немач, а ты застанешся,
Яго перажыўшы, – тады, кажу я,
1850 Новага князя, за цябе зацнейшага,
Вышэйшага цнотамі, не знойдуць геаты,
Калі пажадаеш ты па дзядзьку ўладарыць
У дзяржаве ягонай*. Годны дух твой
Усё болей па сэрцы мне, Бэўвульфе мілы.
- 1855 Мір і згода будуць адгэтуль
На ўспамін тваіх дзеяў паміж народамі
Данаў ды геатаў, не здарыцца спрэчак;
І бязладдзяў даўніх мы не згадаем.
Спяшацца будуць па бурных водах
1860 Ад сяброў да сяброў чаўны з дарункамі,
Хвалі пенячы ў купелі олушаў*.
Пакуль я княжу – за скарбы скарбамі
Адзін адному аддзячваць мы будзем,
Бо ў звадзе й сяброўстве па звычаі даўнім
1865 Абодва народы роўна трывалія».
Мовіўшы тое, дванаццаць каштоўнасцяў

Даў дастойнаму наступнік Хэальфдэнэ,
Раіў з дарункамі ў дарогу спяшацца,
Да ўласнага племені, пасля ж у госці
1870 Назад не марудзіць. У вялікай скрусе
Цалаваў, абняўшы, князь найвыдатнейшы
Тады героя. З вачэй у старога
Ліліся слёзы. Аб лёсах разважыўшы,
Бачыў мудры, што яму пераможцу
1875 Наўрад калі-небудзь у радным сходзе
Сустрэць яшчэ выпадзе. Нястрымнае конунгам
Валодала гора, гэтулькі любы
Стаў яму віцязь; у крыві гарэла
Туга па дужым, поўніла думкі
1880 Журба развітання. Бэўвульф адважны
Выйшаў з харома, па травах рушыў,
Скарбамі ўсцешаны. Чакаў магутнага
На беразе мора хвалябежац пакінуты.
Ў дарозе вандроўнікі дарункі Хродгара
1885 Не раз усхвалялі: напраўду, сустрэўся ім
Князь выдатны – адно што гадамі
Ён быў, як і многія, пазбаўлены моцы.

XXVII.

Вялікія духам, падышлі дружыннікі
Да берага сора; зіхцела на кожным
1890 Кашуля сталёвая. Здалёк дзорца
Заўважыў герояў, як і першым разам.
Не стаў непачціва з высокага ўцёсу
Гукаць адважных, а спускаўся насустрач
І годных шчытнікаў, якія да чоўна
1895 Са славай вярталіся, вітаў ласкава.
На ладдзю крутаносую ўзносілі геаты

Багацці падораня, і добрых коней
 Таксама ўзводзілі. Скарбы дзівосныя,
 Дарункі данаў, ля мачты складалі.
 1900 Вартавому пры чоўне меч залачыны
 Даў тады Бэўвульф, каб сядаў ганарліва
 Надалей у застолях ваяр, каштоўную
 Зброю маючы. Ё вандроўку па хвалях
 Карабель памкнуўся ад берага дацкага.
 1905 Поўніўся ветразь, апопа марская,
 Над ладдзёй выгінаўся, і барты стагналі,
 Ё вятры ў дарозе няўтрыманаму чоўну
 Спрыялі нястомна. Яснай сцяжынаю
 Плыў пеннашыі, спяшаўся па хвалях,
 1910 Воды рэзаў, і вось нарэшце
 Родныя ўцёсы падарожнікі ўбачылі,
 Зямлю знаёмую. Імкліва падносіў
 Мараходаў вецер да ветлай гавані.
 А там ужо з радасцю сустрэў іх адразу
 1915 Дазорны шчытнік; бо даўно сачыў ён,
 Як ладдзя набліжаецца, дружыну сукрэвічаў
 Нясе дадому. Вязаў ён добра
 Ліны трывалыя, каб дужыя хвалі
 Выдатнае дрэва не скралі з берага,
 1920 Ё загадваў людзям багацці зіхоткія
 Несці за танамі; стуль недалёкі быў
 Шлях да харома, дзе дароў падаўца,
 Хігелак Хрэтлінг, сустрэць іх мусіў,
 Бо жыў гасцінны блізу сценаў мора.
 1925 Дом быў гожа, князь у ім – годны
 Свайго валадарства, Хюгд маладая –
 Дабрадзейная, мудрая. Хоць мала таму шчэ
 Мінула зімаў, як яна ў палацы
 Пасялілася княжым, але гнеў пыхлівы

- 1930 Не валодаў ніколі дачкою Хэрэта,
Ў дарунках шчодраю. А Труд* не такою
Была калісьці, зласлівая сэрцам:
Ніводны з герояў, апроч толькі конунга,
Спыніць не адважваўся на твары ейным
- 1935 На імгненне вочы, бо не ўнік бы тады ён
Жахлівай кары, чакала б дзёрзкага
Смерць безадкладная; смеламу гэтаму
Па слове пані жорсткі, апошні
Прысуд абвяшчала, па кароткім часе
- 1940 Лязо жалезнае. Не, не найлепшая,
Напраўду, справа для праллі міру,
Для ўладарыні добраі – крыўды выдумваць,
Губіць абгаворамі воінаў дужых.
Ды спыніў тыя збродні родзіч Хэмінга;
- 1945 Казалі пра тое піваніўцы ў застолях,
Мовілі згодна, што не множыла гора
Болей князёўна з пары, калі ўзяў яе,
Зіхотка аздобленую, ў дом свой жонкай
Малады ратаборца, калі бацька разумны
- 1950 Ў дарогу па хвалях да Офы адважнага
Паслаў дзяўчыну. Славу ў падданых
Яна здабыла дбаннем і ласкаю,
Справам добрым гады жыцця свайго
Адгэтуль прызначыўшы ды знатнаму пану
- 1955 Каханне аддаўшы, ахоўцу воінаў;
І роўных зацнаму, так мне казалі,
Не было між марамі. Напраўду, Офа
І ў вайне, і ў бяседзе князь быў выдатны,
Родным землям абаронца мудры;
- 1960 Там нарадзіўся дабрадзеіны Эўмер,
Заступца герояў, родзіч Хэмінга,
Нашчадак Гармунда, багаты смеласцю.

XXVIII.

- Ішоў мечабойца з атрадам адборным,
Пясок дарогі мераў крокамі,
1965 Ступаў па сцяжыне. З поўдня ззяла
Паходня свету, зіхоткае сонца.
Спяшаліся дужыя туды, дзе ў цвярдзіні,
Ў дружынным зборы, шчыт ратаборцаў,
Пераможца Онгентэўва*, моцар юны,
1970 Абдорваў паплечнікаў. Добрую вестку
Яму ўжо прынеслі, што мужны Бэўвільф
Ідзе да палатаў, слаўны, вяртаецца,
Жыццё не страціў у ратнай забаве
Крэўны конунга, шкоды не зведаў.
1975 Падлогу расчысцілі па слове Хігелака,
Шлях рыхтуючы танам да князя.
Вітанні ўрачыстыя, шчырыя словы
Гучалі ў хароме; родзіч з родзічам,
Конунг і ратнік у бяседзе радаснай
1980 Селі побач. Напой салодкі
Дзяліла тым часам шчодрая пані,
Мядовыя келіхі цяжкія, поўныя
Ўсім падавала. Распытваў валечнага
Ў бражнай палаце ўладны Хігелака,
1985 Хацелася князю ўсё без вынятку
Пра дзеі шчытнікаў пачуць не марудзячы.
«Ці ўдачлівы быў ты, мілы мой Бэўвільфе,
Ў гэтай задуме, бяду ці адужаў
У зямлі няблізкай, ліха ў Хэўраце
1990 За морам салёным? Ці прынес палётку
Добраму Хродгару ў нядолі ягонаі,
У вядомай нягодзе? Тугою вялікаю
Быў я ахоплены, ва ўдачу паходу

- Верыў няцвёрда, віцязю годны.
- 1995 Прасіў цябе я не біцца з Грэндэлем,
Хай бы з паганым самі змагаліся
Паўднёвыя Даны; Дабрадаўцу Богу
За тваё вяртанне без утомы я дзякую».
- 2000 Адказваў Бэўвульф, ратаборца геацкі:
«Вядома ўжо многім, гаспадару мой Хігелаку,
Як сустрэліся ўрэшце мы з Грэндэлем
Ды што за дужанне, бойка доўгая,
Была ў палацы, дзе слаўным Скільдынгам
Чыніў ён беды, рабіў ліхое,
2005 Горам іх поўніў. За ўсё я адпомсціў,
І ніхто між крэўных акрутніка Грэндэля,
Калі й жыве шчэ, хваліцца не стане
Тым, як скончыўся ў хароме конунгавым
Бой на досвітку. Ў дом той ад чоўна
2010 Я госцем явіўся ды вітаў правіцеля.
Той жа адразу, толькі пачуўшы,
Навошта прыйшоў я, ў дзівоснай бяседзе
Ля сваіх сыноў мне прызначыў месца.
Весяліліся таны; лепшых застоляў,
2015 Бражных пацехаў, напраўду не бачыў я
Дагэтуль у свеце. Годная пані,
Зарука міру, харом абыходзіла,
Вітала шчытнікаў, шчофра абдорвала
Золатам віцязяў, пярсцёнкі вітыя
2020 Давала знатным. А напой разносіла
Ў бяседзе выдатнай дачка ўладарава.
Яе адважныя звалі Фрэавару –
Ймя пачуў я, калі з мёдам ішла яна,
З чашаю поўнай. Абяцаная панна
2025 Зацна ўбраная сыну Фроды*.
Вырашыў тое пастух і заступнік

Дацкага краю з райцамі ў згодзе.
Спадзяецца мудры, што ўтаймуе гэтым
Зваду старую. Ды рэдка дзіды
2030 Апускаюць віцязі там, дзе правіцель
Ужо загінуў; жонка й найлепшая
Ад бедаў не збавіць. Ваярам хадабардаў
Ды князю суроваму, калі ў харомы
Ўвядзе ён панну, глядзець на данаў
2035 Нярадасна будзе, род бо нявесцін
Са старымі, знаёмымі прыйдзе мячамі,
Цяжкімі, каштоўнымі, якія калісьці
Хадабарды страцілі з жыццямі разам,

XXVIII.

Спаткалі згубу ў бітве магутныя,
2040 Смерць сустрэлі ў мечнай забаве.
І скажа бражнік, зброю пазнаўшы,
Сівы мечабойца, які не забыўся шчэ
На гора даўняе, тугою здужаны,
Стане трывожыць у воіну юным
2045 Сэрца размоваю, будзіць у моцным
Шаленства разладу словамі скрухі:
«Ці табе, мой сябра, зусім не памятны
Меч той аздоблены? Смелы твой бацька
З ім выходзіў, біўся хораша
2050 Ў вальцы апошняй, ды паў на тым полі,
Дзе дужым данам паспрыяла ўдача,
Дзе згінуў Відэргюльд* і віцязі многія.
Цяпер жа з гонарам сын кагосьці
З тых акрутных у харом наш явіўся
2055 Ў зацным уборы, забойствам хваліцца,
Носіць зброю, што твая па праве».

Так намаўляючы, дакоры тужлівыя
Не спыніць старэйшы, і вось нарэшце
Слуга нявесцін у крыві на падлогу
2060 Ёпадзе, заплаціўшы за дзеі бацькавы,
Сталлю працяты, а мсцівец, уцёкшы,
Ўкрыецца лёгка ў краі знаёмым.
Забудуцца ўраз тады абедзве раці
На шлюбы складзеныя. Лютасць у звадцы
2065 Ахопіць Інгельда, й каханне да жонкі
Астыгне ў дужым ад тых бязладдзяў.
Занядбаюць хутка хадабарды згоду,
Ў тым я пэўны, абяцанняў не споўняць,
Адцураюцца вернасці. Табе ж даведацца
2070 Дáлей трэба пра бойку з Грэндэлем,
Падаўча багаццяў, пра змаганне нашае
З тою пачвараю. Калі ўжо схавалася
Аздоба вышыняў, прыйшоў жахлівы,
Гневам палаючы, явіўся ў палаты,
2075 Дзе ўначы на варце мы заставаліся.
Гора ліхое сустрэў там Хоңдскіа*,
Лёсам зрачоны, кальчужнік адважны
Жыцця пазбавіўся; ў цела зубамі
Учапіўся Грэндэль, і ўраз праглынуў ён,
2080 Прагны нелюдзь, ваяра дабраслаўнага.
Ды пашчу крывавую пачварны забойца
Тым не насыціў, ды з пустымі рукамі
Не жадаў сыходзіць з-пад зіхоткага даху
Магутны выступца, й кіпцямі тут жа
2085 Да мяне пацягнуўся; машну дзівосную
Меў пры сабе ён, адметна вялікую,
Ліхімі зданямі хітра пашытую
Са скураў цмочых з успамогаю д'яблавай.
Запхнуць надумаў туды ліхадзейны

- 2090 М'яне, бязв'іннага, раней бо многіх
Так выкрадаў ён; ды спаткаў няўдачу,
Бо тут у гневе ўстаў я на ногі.
Доўга расказваць, як уздаў я бяздольніку
За ўсе злачынствы, за грахі незлічоныя,
2095 Ў бойцы, княжа, здабыўшы славу
Твайму народу. На час кароткі
Ўратаваў жыццё сабе ўцёкамі Грэндэль,
А ў палацы правіца засталася ягоная,
Рука акрутніка. Скрухаю поўны,
2100 Збег ён ад бітвы ў глыбіні водныя.

XXX.

- За бітву тую заступнік Скільдынгаў
Аддзячыў няскупа; скарбамі ў мностве
М'яне абдарыў ён у застоллі ранішнім –
Бяседа слаўная была ў палацы,
2105 Спевы ды словы. Скільдынг уладны,
Гадáмі багаты, аб мінулым узгадваў,
Кранаючы струны ўцешнага дрэва,
Старадаўняй арфы, ды паданні паведваў
Праўдзівыя, смутныя, пра дзіўныя справы
2110 Без абмылкі расказваў ласкавы конунг,
А часам аплакваў ратаборца слаўны,
Адолены векам, маладосць і сілу,
Што яго пакінулі; тугою поўніўся
Мудры, аб даўнім узгадаўшы многае.
2115 Так сядзелі мы дзень да вечара
Ў выдатным застоллі; а ноч наступная
Бяду аднавіла. Задумала помсту
Маці Грэндэля, ішла яна, скрушная,
З цемры схову адплаціць за сына,

- 2120 Ё бойцы згіблага; й была варагіні
Ёдача ё выправе: добрага ратніка
Забіла паганая. Годны Эскхэрэ,
Конунгаў райца, жыццё там страціў.
Не маглi раніцою любага сябра
- 2125 Гаротныя даны аддаць па звычаі
Жаркаму полымю, супольніка добрага
Ёскласці на вогнішча, бо мёртвага воіна
Сцягнула нягодная за горныя плыні.
Заступнік народу, Хродгар уладны,
- 2130 Па дружынніку згіблым тужыў несучешна,
Ды жыццём тваім, княжа, мяне заклінаў ён,
Поўны трывогаю, ё бурлівыя воды
Ісці без страху, смелаю справаю
Славу памножыць. Абяцаў мне знатны
- 2135 Ё падзяку скарбы. Ё вірах чакала,
Як вядома ўжо тое, гаспадыня падводдзя,
Гарэла злабою, ды была ё нас бойка.
Чырвонаю пенаю ўскіпелі хвалі;
Ды адсек я нарэшце сукрэўнай Грэндэля
- 2140 Голаў ад цела. Цяжка было мне
Адужаць жахлівую, ды лёс мяне літаваў;
Хродгар жа годны дарункі багатых
Ё мностве даў мне зноў за геройства.

XXXI.

- Старога звычаю не выракся добры,
2145 Не пакінуў дзею без аддзякі належнай,
Ды наколькі ё справе быў я слаўны ратнай,
Настолькі шчодры быў наступнік Хэальфдэнэ.
Скарбы гэтых, ласкавы княжа,
Цяпер прымі ты; бо чакаю міласці

- 2150 Адно ад цябе я і нямнога маю
Блізкіх родзічаў, ты ж мне крэўны».
Загадаў ён прынесці штандар, аздоблены
Выявай дзічынай, ды шлем з кальчугаю,
Ды меч дзівосны, так гаворачы:
- 2155 «Гэтую зброю даў мне Хродгар,
Дзяржаўца разумны; расказаць я павінны
Табе не марудзячы аб зацным дарунку.
Адкрыў мне ўладца, што ўбраннем гэтым
Валодаў Хэўрагар, ахова Скільдынгаў.
- 2160 Пасля ж не жадаў ён аддаць даспех свой
Сыну смеламу, хаця й паслукмяны
Бацьку быў Хэўравэард. Хай жа дарунак
Паслужыць належна!» А следам, чуў я,
Чатырох скакуноў, хутканогіх, добрых,
- 2165 Яблычных колерам, дарыў ён конунгу
Ў дадатак да зброі. Так і мусіць родзіч
Рабіць заўсёды, сетак здрады
Не плесці ніколі, шкодаў сукрэвічу
Не множыць хітрасцю. Пляменнік Хігелаку
- 2170 Ў бойках быў верны, абодва дужыя
Напраўду, роўна пра сяброўства памяталі.
Хюгд падарыў ён грыўню, казалі мне,
Цудоўную тую, што Вэальхтэў тану
За геройства паднесла*; і трох дрыгантаў
- 2175 У каштоўных зброях. Аздобіў грудзі
Ажаролак цудоўны добраай княгіні.
Поўны адвагі быў спадчыннік Эктэўва,
Ў бітвах магутны, годнымі дзеямі
Збіраў ён славу; ані разу сябра
- 2180 Не забіў, напіўшыся, бо недрапежны
Быў сэрцам воін, дзівоснаю дужасцю,
Ў свеце найбольшаю, ад Бога адораны,

З усіх наймацнейшы. Лічыўся некалі
 Слабым ён між геатаў ды быў пагарджаны
 2185 Ёсімі праз тое, і пашана ў застоллі
 Нячаста была яму ў час той даўні;
 Казалі бо воіны, што сілаю кволы ён
 І бедны смеласцю*. Ва ўсім перамены
 Дачакаў пасля ён ды вялікае славы.
 2190 Загадаў прынесці гаспадар выдатны
 Ё палату бражную спадчыну Хрэтэля,
 Меч аздоблены. Не мелі геаты
 Лепшага скарбу, клінка прыгажэйшага
 За той, што герою падарыў тады конунг;
 2195 Ды яшчэ ўдзяліў яму зямлі сем тысячаў*,
 Палац ды ўладу. Адгэтуль суладна
 Двое па праве ў краі продкаў
 Трымалі дзядзізну; адзін заставаўся
 Большым, зацнейшым у княстве шырокім*.
 2200 А па часе пэўным, калі ўпаў пад ударамі
 Варожых дзідаў дабрадзеіны Хігелаг,
 І юнаму Хэардрэду схоў шчытовы
 Не стаў ратункам ад сталі бітвеннай,
 Ад лютых Скільвінгаў*, калі сустрэлі
 2205 Пляменніка Хэрэрыка* ў мечнай навалі
 Ваяры магутныя, няўтрымныя ратнікі –
 Прыняў тады Бэўвульф княства спадчыннае,
 Ёладу над людам, ды слаўна трымаў яе
 Паўсотні зімаў, землі баронячы,
 2210 Конунг мудры, пакуль у краі
 Цмок начамі не пачаў акрутнічаць,
 Ахоўца скарбу, ў доме скальным,
 У курганным схове; ўваходу ў харом той
 Людзі не зналі. Аж аднойчы ўвайшоў туды
 2215 Нейкі вандроўнік, падабраўся ў цемры

Да паганскага скарбу ды багаты келіх
Стуль узяў ён. І не стала пачвара,
Ад сну абудзіўшыся, крадзёж прыкмеціўшы,
Тое ўтойваць, але гнеў нястомны
2220 Ўраз абрынула на край вакольні.

XXXII.

Прыйшоў не наўмысна ў цмокаву скарбніцу
Таць нешчаслівы, стаў мімаволі ён
Крыўдзіцелем змея. Мечніка нейкага
Раб нядбалы, пакарання бег ён
2225 Ды забраўся ў пячору, прагнучы схову,
Гнаны віною, ды вакол азірнуўся;
Жуда небаракам ураз авалодала.
Ўсё ж насмеліўся

.....

2230 ды ўцёк ад лютага,
Келіх зносячы. Многа было шчэ
Ў падзямельным доме аздобаў даўніх,
Якія склаў там у вякі прамінулыя
Воін самотны, спадчыну моцараў,
2235 Зацнага племені вялікія скарбы
Зямлі даверыў. Без літасці гібель
Забрала валечных, адзін заставаўся
Стары дружыннік, сяброў перажыўшы,
Вартаўнік тужлівы, ўнікнуць не ўладны
2240 Расстання хуткага з тымі скарбамі,
З багаццем роду. Курган быў на мысе,
Ля хваляў мора, моцны, высокі,
На месцы прасторным з умельствам узведзены.
Складаў туды ратнік убранні каштоўныя,
2245 Ўцеху герояў, майстроў рукадзелле,

Аздобы дзівосныя, гаворачы гэтак:
 «Зямля, зберагай жа багацце віцязяў,
 Бо самі не здолеюць. Воіны добрыя
 У цябе калісьці ўзялі твае скарбы,
 2250 Ды смерцю лютаю люд мой любы
 Ўвесь панішчаны, зніклі радасці,
 Песні змоўклі; правіцы моцнай
 Няма на дзяржанні, ды ўзнімаць гэты келіх
 Няма каму болей. Сышлі ратаборцы
 2255 Ў нязнаныя землі. Аздоба ззяючая
 Згасне на гелме, бо ў курганах паснулі
 Героі, што чысцілі да бляску лічыны.
 Кашуля сталёвая, што ў шале бітваў
 Мячы стрывала, ўчыніцца прахам
 2260 Разам з воінам. Вопратку бою
 Збраць не можа ў дарогу ратнік,
 У край невядомы. Не грае арфа,
 Дрэва цудоўнае, добры сокал
 Не імчыцца пад столлю, не б'юць у стайні
 2265 Капытамі коні. Танаў павыкрала
 Згуба смяротная, згінуў род мой».

Так ён, апошні, плакаў няспынна
 Адзін па многіх удзень і ўночы,
 Пакуль не хлынулі плыні смерці
 2270 Ў ягонае сэрца. Багаццем пакінутым
 Тады завалодаў злодзей доўготны,
 Горных сховаў жыхар агністы,
 Змей галаскуры; палымяны, ўзлятаў ён
 У змрок нябёсаў, страхам вялікім
 2275 Наваколлі поўнячы. Кон жа наказвае
 Цмокам нягодным паганскае золата
 Шукаць і бярэгчы; карысці няма ім
 У тым ніякай. Выступца яры

Трыста зімаў старыя багацці
2280 Сцярог у пагорку, покуль госцем нязваным
Не быў прагневаны. Аднёс той келіх
Свайму гаспадару выкрадальнік бедны
Ды маліў аб міры. Змеева скарбніца
Рабунак зазнала, рабу даравалася
2285 Правіна ягоная. Дзівіўся дастойнік
На працу слаўную даўніх злотнікаў.
Гад абудзіўся, туга пабліжэла:
На скале прыкмеціў змей зласэрды
Сляды чужыя. Выкрадальнік нядаўні
2290 Заглыбока заходзіў у схоў пачвары.
З бяды незрачыны часта ратуецца
Не зведаўшы гора, калі мае ад Горняга
Ласку й апеку. Пільна глядзеў тады
Ахоўца скарбаў, шукаў у пячоры
2295 Таго, хто насмеліўся змея заснулага
Пакрыўдзіць гэтак. Пасля між пагоркаў,
Шалёны, кружыўся над зямлёю дзікай,
Ды не стрэў нікога; прагнуў ён бітваю
Хутчэй пацешыцца. А часам вяртаўся
2300 Ды шукаў на келіх. Скора з гневам
Упэўніўся страшны што зазнала страту
Ягоная скарбніца. Чакаў ён, уз'юшаны,
Дарэчнай гадзіны, зроку начнога.
Жадаў за чару ўладар пагорка
2305 Помсціць люду, подыхам полымя
Плаціць за крыўду. Апусцілася цемра,
Ўцеха змеева. Не меў намеру
Гнеўны марудзіць, узняўся, палаючы,
Ў вогненным воблаку. Людзям навокал
2310 Быў няшчасцем пачатак, а па часе нядоўгім
Канец учыніўся гібеллю князю.

XXXIII.

- Агонь вывяргаючы, гад выпальваў
Людскія жыллы. Пажары ўзняліся
Паўсюль жахлівыя; нікога не літаваў
2315 Вораг злачынны, летучы па небе.
Ішлі пагалоскі блізка й далёка
Пра гнеў няўмольны, пра выступствы цмокавы,
Пра тое, як геатам знявагу й гібель
Нясе нягодны. Да свайго пагорка,
2320 Да схаванага золата на золку ляцеў ён,
У змроку ж вяртаўся гароты множыць.
Верыў пачварны ў трываласць схову,
Ў нястомнасць моцы; ды ў тым ашукаўся.
Пра справы разбойныя даведаўся Бэўвульф
2325 Па часе кароткім, бо харом ягоны,
Дом высокі з пасадам княскім,
Згінуў у полымі. Поўны скрухі,
Моцар аплакваў бязладдзе гэтае.
Думаў мудры, што яму за правіну
2330 Паслаў тую кару Ўладца нябёсны,
За бячынне якоесьці*. Ў сэрцы конунга
Смутаў узняўся, раней нязнаны.
Цвярдыню народу, харом выдатны
Блізу хваляў мора, цмок палымяны
2335 Ўчыніў вуголлем. За тое нягоднаму
Жадаў адпомсціць валадар ваяўнічы.
Загадаў шматслаўны, каб заслону ваярскую,
Шчыт вялікі суцэльнажалезны,
Майстры скавалі. Ведаў валечны,
2340 Што дрэва ў бойцы не ўбароніць ад змея,
Ліпа ад полымя. Ў блізкім часе
Дні свае скончыць мусіў конунг,

Ахоўца ратнікаў, ды цмок з ім разам,
 Хоць і доўга багацці бярог ён дагэтуль*.

2345 На злачынцу крылатага лічыў за ганьбу
 Весці дзяржаўца дружыну вялікую,
 Дужыя раці. Не быў ён застрашаны,
 Моц ды адвагу цмока ліхога
 Невысока ставіў, бо сам без ліку

2350 Бітваў пабачыў, выходзіў нязбораным
 З нягодаў грозных ад пары, калі Хродгараў
 Палац ачысціў, у чыне смелым
 Атрымаў перамогу ды маці Грэндэля
 Мечам усмерціў. Не найменшаю з валец

2355 Была і тая, дзе слаўны Хігелак,
 Заступнік люду, сталлю востраю
 На дол быў абрынуты на фрызскім беразе,
 Конунга зацнага лязо крывапійнае
 Рассекла ў бойцы. Ўратаваўся Бэўвульф

2360 Уласнаю моцаю, ўплынь па моры,
 З варожага краю, трыццаць убранняў,
 Даспехаў ззяючых узяўшы з сабою*.
 Перамогаю тою мала хваліліся
 Потым хётвары, што ў полі ратніка,

2365 Слаўнага чынамі, сустрэлі шчытна,
 Бо дадому вярнуліся з іх нямногія.
 Сын жа Эктэўва, сумны сэрцам,
 Адзінокі дабраўся ў той раз да геатаў.
 Княства й багацце прыняць па дзядзьку

2370 Хюгд упрошвала тады героя,
 Бо ў сілу сынаву зусім не верыла,
 Баялася пані, што землі спадчынныя,
 Трон бацькоўскі не ўбароніць юны.
 Ды малілі марна тужлівых людзі

2375 Выдатнага тана: не жадаў ён панам

Учыніцца Хэардрэду, княскай долі,
Пасада конунга, не прагнуў нікольні;
Але быў дарадцам сукрэвічу юнаму
Ў кожнай справе, пакуль дзяржаўца
2380 Не ўзмужнеў даволі. Пазней жа прытулку
У бядзе прасілі дзеці Охтхэрэ*,
Якія паўсталі на Скільвінга моцнага,
Найлепшага з конунгаў, падаўцу скарбаў,
У землях шведскіх; зведаў Хэардрэд
2385 Бяду за гасціннасць, ударам дужым
Хутка ў бойцы быў ён усмерчаны,
Паў магутны; а спадчыннік Онгентэўва
Стуль з перамогаю дамоў вяртаўся.
У краі ж геацкім па родзічу Бэўвульф
2390 Стаў валадарыць; і добры быў конунг.

XXXIII.

У дні пазнейшыя за князеву гібель
Уздаў ён добра. Нядольнаму стаў ён
Папечнікам Эадгільсу, ў лютай бітве
Пасобіў дужы сыну Охтхэрэ
2395 Збройнаю раццю. Ў выправе халоднай*
Меў той удачу ды ўсмерціў Онэлу.
Ў многіх вальках захаваў жыццё сваё
Слаўны Бэўвульф, у бязладдзі ніводным
Не збораны гібеллю да бойкі апошняй,
2400 У якой на змея мечна паўстаў ён.
У вялікім гневе ішлі да цмока
Дванаццаць збройных, уладар сярод іх.
Дазнаўся ўжо мужны, чаму пачвара
Гэтак лютуе, бо каштоўны той келіх
2405 Адаў яму віцязь і пра ўсё паведаў.

З добрым атрадам у дарогу разам
 Ішоў трынаццаты – бяды пачынальнік,
 Раб нешчаслівы. Шлях указваць
 Мусіў ён воінам; не ўласнаю воляю
 2410 Ёў выправу пусціўся ён, ды сцежкі болей
 Ніхто не ведаў да капца пракаветнага
 Для водаў бурлівых, дзівоснымі поўнага
 Ёўнутры багаццямі; гад жахлівы,
 Глыбіні курганнай вартаўнік ваяўнічы,
 2415 Глядзеў за аздобамі – з людзей любому
 Нятаннаю купляю сталася б золата.
 Сеў на ўзвышшы сябар геатаў,
 Ды зычыў удачы гаспадар адважны
 Сваім сузастольнікам, сумны, гатовы
 2420 Да смерці й загубы. Ёшоў да магутнага
 Кон ягоны, шукаючы скарбу
 Душы ўладаравай, адняць жадаючы
 Жыццё ад цела. Адляцець ад плоці
 Дыханне князева хутка мусіла.
 2425 Мовіў Бэўвульф, ратаборца геацкі:
 «Ад гадоў юнацкіх знаў я нямала
 Страшных сечаў; я ўсе іх помню.
 Сем зімаў было мне, калі ўзяў мяне з дому
 Конунг адважны, з бацькоўскіх пакояў
 2430 Забраў у харомы, ды з пары той расціў мяне
 Ёўладны Хрэтэль, аб сукрэўніку дбаючы.
 Не як чужы пры дзяржаўцу жыў я,
 Ва ўсім нароўні з сынамі роднымі –
 Гэтак хораша, як Хэрэбэальд, Хэдкюн
 2435 І Хігелак добры мой. Нядоля ўчынілася,
 Быў падстрэлены з трох найстарэйшы
 Сваім жа братам. Нятрапна Хэдкюн
 Пусціў страду тады з лука тугога,

Ды выпадкам, няволяю пана й сябра
 2440 Паклаў ён, родзіч, на смяротны ложка.
 Вось бяда непапраўная, што страшнаю скрухаю
 Напоўніла сэрца: неадпомшчаным мусіў
 Назаўжды застацца малады ўладарыч.
 Гэтулькі ж распачы ды гора старому
 2445 Бывае бацьку, што убачыў сына,
 Ё пятлі павіслага*. Тужлівы, спевамі
 Аплаквае голасна таго, хто застаўся
 Крумкачам на спажыву; і нічым памагчы ўжо
 Маладому суродзічу не здольны воін.
 2450 Кожная раніца аб горкай страце
 Напамін прыносіць, і наступніка новага
 Стары ў пакоях не чакае ўжо ўбачыць,
 Ахоплены сумам, ахоўніка спадчыне
 Замест аднога, што смерці дастаўся.
 2455 Абыходзіць сумны палаты сынавы,
 Жытло пустое, дзе стогне вецер
 У залі бязрадаснай. Паснулі раці,
 Ё магілах коннікі, і ніколі арфа
 Не зайграе салодка, як было калісьці.

XXXV.

2460 І на ложка лёгшы, слёзы ўначы ён
 Ліе па страчаным, і робяцца край яму
 І дом запрасторнымі. Гэтак заступнік
 Моцных вэдэраў не мог суцешыцца
 Па гібелі княжыча, ўчыніць не ўладны
 2465 За лёс ягоны годную помсту;
 Бо не мог уздаць ён за бяду бядою,
 Хоць любові болей і не меў да забойцы.
 Тужлівы, пакінуў людскія ўцехі,

Адышоў да Божага святла ратаборца,
2470 І што меў заможны, па смерці ягонаі
Узялі наступнікі, зямлю і крэпасць.
І ў кароткім часе неспакой пачаўся
За смерцю Хрэтэля, размір'е са шведамі,
Праз мора выправы, страшныя бітвы.
2475 Акрутнасці дзеялі дзеці Онгентэўва,
Ў бітвах суровыя. Згоды й сяброўства
Не шукалі нікольні, ваколле Хрэўснабэўрху
Раці злачынныя пустошылі часта.
За крыўды й выступствы сябры мае й родзічы
2480 Ўдалі дастойна, як тое вядома,
Ды адзін заплаціў тады жыццём за помсту,
Цаной немалою: была для Хэдкюна,
Князя нашага, вайна тая гібеллю.
Тут жа ўранку, як сышліся раці,
2485 Дарэчна адпомсціў за крэўнага крэўны:
Да сівога Скільвінга кінуўся Эўвар,
Гелм разляцеўся, гібельна бледны
Абрынуўся Онгентэўв. Нястрымным ударам
Сягнуў яго воін, абазнаны ў бітвах.
2490 Моцаю шчасны, за дарункі шчодрыя
Плаціў я пану зіхаценнем сталі,
Адвагаю ў бойках, уздаваў за землі я
Вернасцю конунгу, ніколі годны
Не меў патрэбы ні сядод гепідаў,
2495 Ні між дацкіх віцязяў, ні ў шведскім княстве
Наймаць сабе мечнікаў, меншых дужасцю.
Заўжды наперадзе ўладаравай раці
Адзін выступаў я, пану ўспамога,
І цяпер не саслабну, пакуль яшчэ службыць мне
2500 Меч мой, нязменна паслухмяны ў бойках,
Ад пары, калі дужага забіў я Дэгхрэфна,

Моцай адметнага ўсмерціў хуга*
 На вачах у войска. Не аднёс ён дзівосную
 Конунгу фрызскаму каштоўную грыўню,
 2505 Не змог пахваліцца, на зямлі адважны
 Сцяганосец застаўся. Не клінок яго ўцішыў,
 Але ў дужым абдыме дух я выціснуў
 З грудзей ягоных. Пазмагаюся зноў я
 Рукамі ды сталлю за скарбы вялікія».
 2510 Вымавіў Бэўвільф, ідучы на бойку,
 Хвальбу апошнюю: «Быў я ў безлічы
 Страшных сечаў; прагну і сёння,
 Ўмудроны гадамі гаспадар ды ахоўца,
 Помстаю новаю славу памножыць,
 2515 Калі пачварны з-пад зямлі насустрач
 Явіцца насмеліцца». З віцязем кожным
 У раз астатні развітаўся конунг,
 З усімі шаломнікамі: «Ў бітву на злога
 Не браў бы меч я, калі б можна да змея
 2520 З пустымі далонямі было падступіцца
 Ды забіць рукамі, як зрабіў я з Грэндэлем.
 Агністага подыху, атрутнага полымя
 Сёння чакаю; ў такой сустрэчы
 Даспех патрэбны. Ні на крок мяне вораг
 2525 У бітве не ссуне, і няхай рассудзіць
 Нашую зваду ў вальцы адзінай
 Стварыцель сусвету. З дужакрылым біцца
 Прагне дух мой; а хвальбы ўжо досыць.
 Вы ж ля кургана, мужы магутныя
 2530 Ў даспехах кольчатых, пакуль чакайце,
 Хто з двубойцаў пабора другога,
 Раны стрывае. Не для вас тая бітва,
 Мне адзінаму з людзей па сілах
 Пачвару грозную змірыць у бойцы,

- 2535 Славы шукаючы. Здабуду скарбы
Смеласцю сёння, ці смерць авалодае
Вашым конунгам, возьме скон мяне».
Слаўны чынамі, на шчыт абапершыся,
Падняўся мечнік, да схілаў каменных
- 2540 Рушыў віцязь, у моц правіцы
Верачы цвёрда: не ведаў страху ён.
І ўбачыў конунг, якому шкоды
Не зрабіла ніводная з войнаў многіх,
Сутычак ратных, скальную браму
- 2545 Ё кургане, ў падножжы, і плынь імкнулася
Бурлівая з нетраў, ад агню жыццягубнага,
Бы вар, гарачая. Жывым не застаўся б
Ні хвіліны валечны, калі б увайшоў ён,
Бо спёкаю моцнаю цмок быў аточаны.
- 2550 Раз'юшыўся воін, і з ягоных вуснаў
Гучны рынуў рык ваяўнічы,
Вокліч гнеўны, зазвінеў да глыбіняў
Ды пад скалы панурыя сягнуў, раскаціўшыся,
І змей злачынны ашалеў, пачуўшы
- 2555 Чалавечы голас; не пра згоду раіцца
Жадаў пачварны. Вырваўся подых
Насамперад агністы з глыбіні каменнай,
Схіл апаляючы, зямля задрыжэла.
Шчыт падняўшы, князь ля кургана,
- 2560 Ратаборца смелы, чакаў на змея.
Гад жа кольчаты змагання крывавага
Сэрцам запрагнуў. Да справы гатовы,
Агаліў гаспадар старадаўні меч свой,
Няверны* й востры. Бязмірныя ворагі
- 2565 Са страхам глядзелі адзін на аднога.
Духам нязломны, шчытом заслонены,
Стаяў сябраводца, набліжаўся вусцішны,

Звіваўся ў кольцы; чакаў яго конунг;
 Поўз паганы, полымя сеючы,
 2570 Спяшаўся да лёсу. Аховай належнаю
 Не гэтак доўга шчыт гаспадараў
 Быў жыццю ды целу, як хацеў дзяржаўца,
 Заслону ззяючую ўзяўшы на бітву,
 Дзе слава не суджана была яму конам,
 2575 Удача ваярская. Ёдар абрынуў
 Заступца геатаў на підкага, ўзорыстага,
 Косткі сягнуў тады клінок старадаўні,
 Бліснуўшы ясна; ды не досыць ярасці
 Было ў тым удары, ў нягодзе ўладаравай
 2580 Не стаў ён ратункам. На сталь узгневіўся
 Ахоўца курганны, агонь бязлітасны
 Вырваўся з пашчы, зіхаценне палкае
 Лілося наўкола. Не было тады конунгу
 Нагоды хваліцца, бо аголены ў бітве
 2585 Меч старажытны не ўслужыў яму, здрадзіў
 У гадзіну тую. Наступнік Эктэўва
 Ё часе блізкім зямлю пакінуць
 Быў павінны: вось бойка скрушная.
 Да жытлаў далніх не па ўласным жаданні
 2590 Выпраўляўся конунг; але кожны вяртае
 Дні пазычаныя. Гнеўныя, хутка
 Зноў сышліся двубойцы бязлітасныя.
 Змей асмялелы палымяны подых
 Вывяргаў на ратніка. Пакутаваў ад ранаў
 2595 Ад агню пачварынага валечны конунг.
 А таны зацныя не ўсталі ў бітве
 З моцарам побач, на ўспамогу ўладару
 Не прыйшлі паплечнікі, стаіліся ў лесе,
 Ратуючы жыцці; ды адзін з дружыны

2600 Спакою не ведаў, бо ніколі сяброўствам
Той не пагардзіць, хто годны думкамі.

XXXVI.

Віглафам зваўся ён, сынам Вэўхстана –
Зацны віцязь, радавіты Скільвінг*,
Сукрэвіч Эльфхэрэ. Ё ў крузе полымя
2605 Бачыў годны свайго скарбадаўцу,
Згадваў шчытнік аб князевай шчодрасці,
Аб доме Вэгмундынгаў*, долі й пашане,
Якія па бацьку даў яму Бэўвульф.
І сціснуў тут валечнік, адвагаю поўны,
2610 Шчыт свой ліпавы, меч агаліўшы:
Клінок той належаў калісьці Эанмунду,
Сыну Охтхэрэ; сумны выгнанец,
Жыцця пазбаўлены быў ён у сечы
Рукою Вэўхстана. Конунгу нёс тады
2615 Адзенне жалезнае ды шлем пераможца
Ды меч той волацкі; вопратку бітвы,
Скарб той зацны, атрымаў назад ён
У дарунак ад Охтхэрэ. Герою помсціць
За сына братава не прагнуў конунг*.
2620 Зброяй добрай доўга валодаў
Вэўхстан дужы, а тады надышлі ўжо
Сыну ягонаму часы для геройстваў.
Без ліку зброі рознай выдатнай
Бацька ссівелы, са свету сыходзячы,
2625 Пакінуў Віглафу. Віцязь юны,
Першы раз ён цяпер выходзіў
На цяжкую бітву з конунгам поплич.
Не саслабнуў ён духам, і слаўная спадчына*
Не здрадзіла ратніку. Разам двое

2630 Цмоку явілі моц ваярскую.
 Віглаф словы слушныя мовіў,
 Казаў супольнікам, поўны смутку:
 «Помню я добра застоллі мядовыя,
 Дзе клятвы давалі мы, балюючы слаўна,
 2635 Князю выдатнаму, падаўцу пярсцёнкаў,
 Што плаціць мы прагнем за дарункі ўладнаму
 Надзейнаю службай, аддзячыць вернасцю
 Ў патрэбе кожнай. Праз тое конунг
 І абраў цяпер нас у выправу гэтую,
 2640 Бо славы нам зычыў; ды абдорваў зацна,
 Бо лічыў найлепшымі нас ён шлемнікамі,
 Раццю смелаю, хоць і ўзнамерыўся
 Споўніць адзін ён дзею адважную,
 Чын геройскі, абаронца люду,
 2645 З людзей найбольшы моцаю ў бойках,
 Найдзівоснейшы справамі. Аж гэтым разам
 Яму няпроста без мужных воінаў,
 Без вернай дружыны. То няўжо не час нам
 Ісці на ўспамогу, на цмокава польмя
 2650 Ў бойку спяшацца? Бог мне сведка,
 Што з большаю радасцю спрахну я разам
 З маім дабрадзеям, чым пакіну ў бядзе яго.
 Зусім недарэчы прэч нам ад бітвы
 Шчыты свае зносіць, перад тым не адужаўшы
 2655 Пачвару ліхую, ўратаваць не здолеўшы
 Падаўцу багаццяў. Без вагання кажу я:
 Не таго заслужылі ягоныя справы,
 Каб воіны геатаў гінуць у бітве
 Пакінулі князя. Пры мне клінок мой
 2660 І даспех мой добры. Іду на ратунак!»
 Праз дым жыццягубны да пана магутнага
 Кінуўся воін з такімі словамі:

«Не слабні духам, Бэўвільфе добры,
Помні пра клятву, калісьці дадзеную, –
2665 Біцца, змагацца за славу нязгасную
Да самага скону. Жыццё сваё, конунжа,
Моцаю ўсёю ты сёння мусіш
Бараніць ад выступцы. Я ж попlech устану!»
Так ён мовіў, а цмок жахлівы,
2670 Гневам поўны, подых агністы
Зноў абрынуў на збройных абодвух,
На людзей ненавісных; шчыт у Віглафа
Згарэў дарэшты, на кальчугу ж дарэмна
Сярод палання было спадзявацца.
2675 Не застрашыўся ратнік, паспяшаўся да родзіча,
Стаў з ім побач, і шчытом адзіным
Засланіліся двое. Ваяўнічы конунг
Згадаў аб дужасці, ўдарыў выдатна,
Цмоку нягоднаму ў голаў пацэліў
2680 Валечнік ярасны. Ў кавалкі Нэглінг,
Меч гаспадараў, даўні й гожы,
Разляцеўся са званам, сталь бо вострая
Ўспамогаю ў бойцы была слабою
Магутнаму Бэўвільфу. Гэтулькі моцы
2685 Меў ён, казалі, што меч і найлепшы,
Справай правераны, ў дужай правіцы
Лёгка ламаўся. Ў праклёне ж люду,
Ў палымяным змеі, не менела злосці,
Ў трэці раз ён рынуў на воіна,
2690 Помсты шукаючы, конунга слаўнага
Ўхапіў, злаўчыўшыся, злачынны за горла
Ікламі вострымі. Чырвонаю хваляю
Кроў гарачая хлынула з раны.

XXXVII.

- 2695 Чуў я, што конунгу ў цяжкой нягодзе
Дапамог паплечнік, явіў належную
Смеласць і сілу па заўсёдашнім звычайі.
Не ў голаў біў ён, у агонь правіцаю
Сягнуўшы адважна, трываючы полымя,
Дужы дружыннік, а ніжэй ударыў ён,
2700 Цмоку ў шыю; ўвайшоў глыбока
Меч дастойнікаў, каштоўны, зіхоткі,
Й саслабла полымя. І ўладца магутны,
Ледзь апрытомнеўшы, нож наточаны
Хутка выхапіў, заступнік вэдэраў,
2705 Ды гаду злачыннаму ўспароў ім чэрава.
Гэтак збораны двума быў у бойцы
Змей жахлівы, ўсмерчаны смеласцю
Зацных сукрэвічаў. Так бы дарэчна
І кожнаму дзеяць у бядзе дастойніку.
2710 Здабыў перамогу ссівелы моцар
У раз апошні. Рана ягоная,
След ад іклаў слізкага змея,
Набухла, палаючы. Хутка слаўны
Зразумеў, што атрутаю грудзі ягоныя
2715 Смяротнаю поўныя. Пан шматмудры
Падышоў да схілаў, на шэрым камені
Сеў ля брамы ды на працу волатаў
Глядзеў, на сцяпенні, што абAPERліся
Ў глыбі курганнай на слупы магутныя.
2720 Вадою з прыгаршчаў умыў тады зраненага,
Сечаю стомленага сябра й пана
Дабраслаўны віцязь ад крыві, што пчодра
Пралілася ў вальцы, ды ад гелма вызваліў.
Мовіў Бэўвульф, боль змагаючы,

- 2725 Трываючы раны, – знаў ён, што радасцям,
Зямным сучехам жыцця ягонага
Канец наблізіўся, дням адлічаным
Выйшла мера, і смерць ужо побач:
«Жадаў бы цяпер я даспех мой і зброю
2730 Пакінуць сыну, калі б суджаны быў мне
Ахоўца спадчыны хоць бы адзіны,
Малады спадкаемца. Ўладарыў я слаўна
Паўсотні зімаў; князі вакольнія,
Мае суседзі, за ўсе гады мае
2735 Ё краі наш ратна прыйсці ані разу
Не мелі смеласці. Гадам адмераным
Чакаў я сканчэння, дабрачынна княжыў
У сваіх надзелах, ліхадзействаў не множыў
Ды не кляўся ілжыва. Шчаслівы я гэтым
2740 Сёння, ад ранаў паміраючы цяжкіх,
Бо мяне вінаваціць Вышняму Ўладцу
Не будзе патрэбы ў забойстве крэўных,
Як адыдзе душа мая. Цяпер паспяшайся
Пад шэрыя скалы, да скарбу схаванага,
2745 Мілы мой Віглафе; змей усмерчаны,
Ўсыплёны ранамі, багацце страціў ён.
Ідзі ж не марудзячы! Аздобы старыя
Вачыма ўласнымі хачу я ўбачыць,
Камянёў зіхценне, каб тады, сучешаным,
2750 З радасцю ў сэрцы, народ, і жыццё сваё,
І краі, дзе ўладарыў, пакідаў лягчэй я».

XXXVIII.

Чуў я, што ў гэтым кальчужнік адважны,
Спадчыннік Вэўхстана, пану параненаму
Быў паслухмяны: рушыў мечнік

- 2755 У даспеху слаўным углыб кургана.
І там убачыў тан пераможны
Багацце нязмернае, каменні каштоўныя
Ў купах па залі ды золата зыркае.
Дзівы зіхцелі паўсюль па сценах
- 2760 Пячоры цмокавай, ды чашы стаялі,
Пацьмянелыя келіхі, што некалі згінуламу
Люду служылі. Старых ды іржавых
Шаломаў мноства было ў той пячоры,
Таксама й без ліку бранзалетаў цудоўных,
2765 Звітых умела. Падзвіўся б кожны
Скарбніцы той, пад зямлёю ўтоенай!
Убачыў ратнік угары над багаццямі
Штандар урачысты з чыстага золата,
Сцяг рукадзельны. Зіхцеў ён зырка,
- 2770 Залю падземную зьяннем ясным
Усю заліваючы. Змея ж пачварнага
Там не было ўжо, бо сталь яго ўсмерціла.
Ўзяў тады, чуў я, нямала шчытнік
У схове падгорным аздобаў гоных,
2775 Скарбаў волацкіх, дзівосных келіхаў
Па ўласным абранні ды слаўны штандар той,
З усіх найзырчэйшы. Рассекла жалеза
Дзорцу жахлівага, лязо выдатнае
Ў руцэ гаспадаравай ахоўцу даўняга
- 2780 Навек суцішыла. Цешыўся доўга
Пачварны злачынствамі, ўначы наваколле
Нішчыў паланнем, ды смерць узяла яго.
Спяшаўся віцязь, ішоў не марудзячы
Са скарбам да конунга, ды быў непакоем
2785 Ахоплены дужым, думаў з трывогаю,
Ці знойдзе жывым ён уладцу вэдэраў,
Дастойніка зможанага, там, дзе пакінуў.

Да пана зухвалага вынес віцязь
 Бярэмя каштоўнае; той ад смерці
 2790 Ёжо быў недалёка. Мечабойцу зноў тады
 Аброшваў вадою доўга дружиннік,
 І ўрэшце словы плынулі з вуснаў.
 Мовіў Бэўвульф, убачыўшы скарбы:
 «За багацце гэтае Горняму Пану,
 2795 Ёсяўладцу адвечнаму, я славу ўзношу,
 Хвалу й падзяку, бо мне наглядзецца
 На здабычу бою Бог дазволіў
 У гадзіну смяротную. Народу здабыў я
 Скарбы слаўныя, ды ў плату аддаў я
 2800 Жыццё старое. Дбай жа, герою,
 Пра люд надалей; я нядоўга тут буду.
 Загадай, каб насыпалі курган высокі
 Над морам воіны, як вогнішча згасне
 Маё пахавальнае, каб заставаўся
 2805 Люду пад небам па мне напамінак
 На Мысе Кітовым, а тыя, што водзяць
 Караблі па хвалях, называлі б адгэтуль
 Берагі прылеглыя Магілаю Бэўвульфа».
 Зняў тады з шыі князь дабраслаўны
 2810 Залатую грыўню* і дарыў яе ратніку,
 А з ёю даў ён шалом свой аздоблены,
 Кальчугу й пярсцёнак ды зычэнне ласкавае.
 «З нашага роду, са знатных Вэгмундынгаў,
 Ты – апошні. Лёс ужо споўніла
 2815 Рэшта сукрэвічаў, смерць сустрэўшы.
 За танамі дужымі йду я следам».
 Змоўк магутны, не мовіў болей
 Слова ніводнага; плоці ў вогнішча
 Легчы належала, душы ж – выпраўляцца
 2820 Ё вышнія ўдзелы, да Суддзі Праўдзівага.

XXXVIII.

- Глядзеў у журбоце малады ратаборца
На ўладарава цела; правадыр магутны,
Добры дзяржаўца, ляжаў нерухомы,
Ў боли памёршы. Забойца ягоны,
2825 Цмок жахлівы, тут жа паблізу
Нежывы грувасціўся. Не мог вартаваць ужо
Змей багацці, сягнула гада
Лязо гартаванае, ў вальках зубленае,
Спадчына молата, і ўпаў рассечаны
2830 Крылаты акрутнік, суцішаны ранами,
На дол абрынуўся ля брамы скарбніцы.
Болей ніколі наваколлю шкодаў
Не чыніў ён у цемры, зіхценнем скарбаў
Не пышыўся люты, на зямлю паваліўся ён,
2835 Рукою конунга навек супакоены.
Ў цэлым свеце нямногія віцязі
Ў бойцы бы здолелі – хоць бы абдоранья
Моцай ды смеласцю ды ў дзях адметныя –
Бястрашна рынуць у атрутнае полемя,
2840 Ў подых агністы ды ўчыніць сваімі
Цмокавы скарбы, змогшы ў бітве
Ахоўцу курганнага. Тым багаццям
Гібель уладцы была цаною.
Ворагі ў бойцы абодва пазбавіліся
2845 Жыццяў пазычаных. Дружыннікі з лесу
Выйшлі нарэшце, зброяй няскорыя,
Няверныя клятве, баязліўцаў дзесяць,
Што раней не наважыліся несці коп'і
На ўспамогу да годнага ў нядолі ягонай.
2850 З вялікім сорамам ішлі шчытаношы,
Кальчужныя ратнікі, да пана старога

Ды глядзелі на Віглафа. Стамлёны віцязь
 Ля свайго дабрадзея сядзеў у скрусе,
 Росячы ўладнага вадою з далоняў,
 2855 Ды толькі марна, бо ўтрымаць не мог ён
 Дыханне ў конунгу, колькі б ні прагнуў,
 Не мог адвесці вырак Адвечнага –
 Над лёсамі людю Суддзя Найвялікшы
 Ўладарыў заўсёды, як і сёння ўладарыць.
 2860 Словаў суровых ад героя юнага
 Нядоўга чакалі тады баязліўцы.
 Мовіў Віглаф, моцны між людю,
 Журботны мечнік, да тых нямілых:
 «Ці не скажа кожны, хто шукае праўды,
 2865 Што князь наш ласкавы, калі скарбы даваў вам
 І даспехі цяжкія, ў якіх стаіце вы,
 Калі з лавы мядовай абдорваў паплечнікаў
 Шчодра й часта кальчугамі й гелмамі,
 Калі надзяляў вас найлепшай зброяй
 2870 У свеце вялікім, блізка й далёка, –
 Што зброю тую і той рыштунак
 Без патрэбы, дарэмна дарэшты ён выкінуў?
 Не меў нагоды магутны хваліцца
 Вернасцю воінаў. Ды воляю Бога,
 2875 Што ўдачу судзіць, сам дзяржаўца
 За сябе як належыць адпомсціў жалезам.
 Ад мяне ўспамога князю ў нягодзе
 Малая была там; але звыш уласных
 Сілаў стараўся я для родзіча ў бітве.
 2880 Ўдала пачвару ўдарыў я ў горла,
 Саслабнуў паганы, паланне прызгасла
 Ў ягонай пашчы. Ля пана замала
 Верных танаў устала ў патрэбе.
 Ўцехі й радасці для роду вашага

2885 Сёння скончаныя, скарбаў не стане,
Дарункаў зацных, і скрушнымі будуць
Вашыя крэўныя, права згубіўшы
На зямлю агульную, калі пакаротку
Ў краях суседніх усе дазнаюцца
2890 Пра вашу зраду. Напраўду, памерці
Не гэтулькі горка, як жыць без гонару!»*

XL.

Тады паслаў ён ганца да палатаў,
Да харома на ўцёсе, дзе ў гаротным роздуме
Сядзелі ратнікі ў той дзень даўгаранішні*,
2895 Ёй не ведалі шчытнікі, вестку якую
Давядзецца пачуць ім: што йдзе з перамогай
Ці што згінуў дастойны. Мала ўтойваў
Вястун, прыскакаўшы стуль, ад кургана,
Да бражнай залі, казаў праўдзіва:
2900 «Падаўца жаданага, ўладар наш ласкавы,
Краю ахоўца, заснуў нерухома
На ложку смерці, змеем забіты.
А той беззаконны, вораг конунгаў,
Ляжыць з ім побач, нажом распораты,
2905 Бо мечам параніць, як ні стараўся,
Не мог яго валечны. Віглаф чувае
Пры пану тут жа, наступнік Вэўхстана,
Воіна воін сцеражэ нежывога,
Стамлёны, трывае ў пільнай варце
2910 Ля сябра ды ворага. Часы трывожныя
Цяпер надыходзяць, бо хутка дачуюцца
Франкі ды фрызы пра страту нашую,
Пра гібель адважнага. Звада з хугамі
Здаўна не слабне, з пары, калі зладзіў

2915 На іх выправу ратную Хігелак,
Явіўся па моры, ды моцныя хётвары
Войскам вялікім заступілі шлях яму,
Й застаўся кальчужнік там, пасечаны,
Сярод паплечнікаў, героям пярсцёнкі
2920 Не дарыў ён болей. З тых часоў любові
Меравінгі* маюць мала да геатаў.
Чакаць няможна сяброўства моцнага
Нам і са шведамі. Ведае кожны,
Як усмерціў некалі Онгентэўв гнеўны
2925 Ё Крумкачынай Дуброве Хэдкюна Хрэтлінга,
Калі, ўзганарыўшыся, ё выправу першую
На валечных Скільвінгаў выйшлі геаты.
За гэта ё бойцы бацька Охтхэрэ,
Сівы й жахлівы, ўздаў без лігасці,
2930 Забіў мараплаўцу ды з палону жонку
Старую збавіў – залатыя ўборы
Ё мацеры княжычаў аднялі геаты.
Знатнага ўсмерціўшы, гнаў тады Онгентэўв
Зраненых ворагаў; ратнікі зможаныя,
2935 Пана згубіўшы, збеглі, схаваліся
Ё Гай Крумкачыны. Атачылі шведы
Кругом дуброву. Грознымі словамі
Ноч да раніцы страшыў геатаў
Стары мечабойца, гаварыў, што многіх
2940 Пасячэ ён жалезам ды без ліку развесіць
У спажыву птахам. На світанні ж гаротнікам
Прыйшла палёгка. Здалёк данеслася
Пьянне рога, ды знаёмы грымнуў
Кліч ваяўнічы: не спазніўся Хігелак
2945 З атрадам герояў на ўспамогу родзічам.

XLI.

- У бойцы вялікай сышліся раці,
Два народы, крывавячы зброю,
Шведы й геаты, явілі бязмір'е.
Прэч ад бітвы, да крэпасці моцнай,
2950 Сівы й шматмудры, мусіў бегчы
З дружнаю разам ад паразы Онгентэўв,
Бо чуў, як добра абдораны Хігелак
Ратнымі ўмельствамі; не меў надзеі
На ўдачу ссівелы, не верыў, што ў бітве
2955 Ад марскіх вандроўнікаў ён скарбы ўбароніць
І дзяцей з жанчынамі, хацеў ратавацца
Стары за валамі. Рынулі геаты
За шведамі следам, і хутка ўзняліся
Ў варожым схове харугвы Хігелака,
2960 Дужыя Хрэтлінгі ступілі ва ўкрывішча.
Сталь наостраная там суцішыла
Конунга шведскага, ссівеллага Онгентэўва.
Мусіў скарыцца стары правіцель
Выраку Эўвара. Зухвалы Вонрэдынг,
2965 У бітве вусцішны, Вульф параніў
Першым уладцу, палілася па кудзерах
Кроў чырвоная. Сівога Скільвінга
Тое не ўстрашыла, ўраз павярнуўся
Гаспадар да Вульфа ды ўздаў як належыць
2970 За ўдар супраціўніку люцейшым ударам.
Дужай рукою на тое конунгу
Зацны дружыннік адказаць не здолеў:
Пад мечам уладнага шалом разляцеўся
На сыну Вонрэда, скрываўлены воін
2975 Да зямлі схіліўся; ды лёс не судзіў яшчэ
Смерці забраць яго. Брата ўбачыўшы

На доле бязрушнага, ратнік магутны
 Паспяшаўся тут жа яму на ратунак,
 Меч старажытны дружнынік абрынуў
 2980 На гелм агромністы. Пастух народу
 Пад жахлівым ударам паваліўся мёртвы.
 Адціснуўшы ворагаў, Вульфа з долу
 Паднялі суродзічы, кроў супынілі,
 Палатном абвінулі раны віцезевы.
 2985 З князя шведскага зняў тады Эўвар,
 Валечнік з валечніка, шлем трывалы,
 Ды кальчугу адметную, ды меч таксама,
 Ёй Хігелаку дужаму аддаў ён здабычу.
 Абяцаў за гэта ўзнагароду багатую
 2990 Ёладар тады ратніку; і слову не здрадзіў,
 Даў у падзяку за дзею слаўную
 Спадчыннік Хрэтэля, дамоў дабраўшыся,
 Эўвару й Вульфу дарункаў даволі.
 Атрымалі дастойнікі па сотні тысячаў*
 2995 Зямлёю ды скарбамі – ніхто не скажа,
 Што была ўзнагарода не роўнаю справе, –
 Ды аддаў за Эўвара аздобу дома
 Ё залог прыхільнасці ёладны Хігелака,
 Дачку адзіную. Чакаю цяпер я,
 3000 Што бязмір'е абудзіцца ды будзе бязладдзе,
 Бо згадаюць шведы пра даўнія крыўды,
 Калі дазнаюцца, што нас магутны
 Пакінуў дзяржаўца, які ад ворагаў
 Багаці і землі зберагаў надзейна,
 3005 Ды па смерці дастойнікаў смелым Скільдынгам
 Явіў сяброўства*, ды ўсюль геройскія
 Множыў дзеі. Не марудзьце ж, ідзіце
 Да нашага князя, падняць паспяшайцеся
 Мёртвага з долу падаўцу скарбаў

3010 Ды на вогнішча ўскласці. А разам з уладцам
 Няхай у полымя і золата пойдзе –
 Не малою часткай, а ўсё незлічонае,
 Што выкупіў годны горкай цаною,
 Жыццём уласным. Хай усё ў паланні
 3015 Знікне ды спрахне, хай не носіць ратнік
 Золата памятнага, й панну гожую
 З гэтай пары хай не здобіць грыўня,
 Ўбор зіхоткі, бо хутка ўжо скрушныя
 Ў землі ворагаў нявольнымі пойдучь,
 3020 Згубіўшы скарбы; згінулі з конунгам
 Бяседы й радасці. Ранкамі зімнымі
 Не раз у правіцах сціснуць віязі
 Дрэўкі дзідаў. Не арфа будзіць іх
 Будзе адгэтуль, а груган чарнакрылы,
 3025 Да зрачоных ахвочы, што з арлом гаворыць,
 Выхваляецца ўголас, як з ваўком у згодзе
 Баляваў ён дасыта крывавымі трупамі».

Так адважны расказаў, не хаваючы,
 Вестку злую, не хлусіў воін
 3030 Пра словы ды справы. Падняліся ратнікі,
 Ды йшлі яны ў скрусе пад арліныя скалы
 Глядзець, рыдаючы, на дзіва тое.
 На пяску прасцёртага, жыццём пакінутага,
 Там знайшлі яны таго, хто калісці
 3035 Дарыў ім аздобы. Ў дзень бяздолны
 Ратнікі вэдэрскія страцілі князя,
 Узяла вайскавода гібель дзівосная.
 Паблізу таксама жахлівага ўбачылі
 Дружыннікі змея. Ляжаў пачварны
 3040 Множбіт бедаў, што ўночы без літасці
 Чыніў напад, цяпер абпалены
 Агнём уласным; даўжынёю ж быў ён

Паўсотні ступняў. Высока некалі
Ў цемры ўзятаў ён ды назад вяртаўся,
3045 Як нацешыцца, люты; на зямлю абрынутага,
Смерць супакоіла ворага кольчатага.
Там жа ля гада былі й багацці,
Чашы й келіхі, мячы й даспехі,
Скрозь іржавыя, нібы праляжалі
3050 Ў схове падземным тысячу зімаў, –
Багацце вялікае, калісьці заклятае
Згіблым народам, каб са смяротных
Не было нікому дарогі да скарбніцы,
Пакуль не вырашыць Вышні Ўладца,
3055 Пан перамогаў, сваёю моцаю
З людзей любому, Бог Абаронца,
Па сваім абранні адкрыць багацце.

XLII.

Усе тады ўбачылі: ў бойцы ўдачы
Не выпала гаду, што ў нязгодзе з праўдаю
3060 Ўтойваў скарбы. Дастойніка ўсмерціўшы,
Не ўнік адплаты вартаўнік агністы
За тое злачынства. Знаць немагчыма,
Дзе давядзецца дзень апошні
Сустрэць герою ды калі ён урэшце
3065 Застацца не здолее ў застоллі мядовым
Сярод сукрэвічаў. Напраўду і Бэўвульф,
На бойку выходзячы з ахоўцам курганным,
Аб волі кону ніколько не ведаў.
Звязалі калісьці такім заклёнам
3070 Багацце выдатнае даўнія ўладцы,
Што ўсякі, узяўшы тое золата ззяючае,
Множыў бы крыўды, ганьбай пакрыў бы

Ўсё жыццё сваё, не ўцёк бы ад капішчаў
Ды ў пекла б кануў. Не ведаў конунг
3075 Аб гэтым нічога, ідучы на бітву.*
Мовіў Віглаф, моцны між людзю:
«Здараецца часта няшчасце для многіх
Праз волю аднога. Так і з намі зараз:
Марна малілі мы любага князя,
3080 Заступцу краю, марна радзілі
Не біцца магутнаму з гадам курганным –
Няхай бы хавалася ў пячорах пачвара,
Сцерагла свае скарбы да скону свету.
Не зрокся ўладны слаўнага лёсу,
3085 Дарогу адкрыў ён да старых багаццяў,
Ды за тое спагнана цана жажлівая.
Ў курган я ўваходзіў, на багацці ўласнымі
Глядзеў вачыма, бо шлях ачышчаны
Ў пячору тую, ніхто не вартуе ўжо
3090 Браму палатаў. Браў не марудзячы
Я ў тым схове скарбаў зіхоткіх
Абярэмак добры ды сюды спяшаўся
Да майго правіцеля. Яшчэ шматведны
Быў смерцю не збораны. Ў журбоце пра многае
3095 Сівы гаварыў мне, вам вітанне
Пасылаў ды загадваў, каб курган высокі,
Годны героя, над ягоным прахам
Узводзілі геаты, бо воіна, роўнага
Моцай ды славай, не было яму ў свеце,
3100 Покуль крэпасцю й краем ён валодаў у радасці.
Хутчэй жа, таны! Ў пячору ступім,
Увойдзем да скарбаў дзівосна звiтых,
Пад зямлёю схаваных. Вас правяду я,
Каб самі вы ўбачылі здабычу зіхоткую,
3105 Пярсцёнкі ды грыўні; ды хай не марудзячы

Тым часам ладзяць уладцу ложак
 Апошні, смяротны, бо трэба несці нам
 Дзяржаўцу добрага туды, дзе доўга
 Спачываць ён будзе пад аховай Богавай».

3110 І мовіў да валечнікаў спадчыннік Вэўхстана,
 Смелы й годны, загадваў ісці ён
 Многім героям ды на вогнішча дровы
 Несці здалёку для заступніка люду,
 Конунга слаўнага: «Зглыне, запалаўшы,

3115 Агонь прагавіты правіцеля рацяў,
 Што стрываў без ліку залеваў жалезных,
 Дзе з цяціваў нацягнутых ляцела бура
 Вострых стрэлаў, джалы на дрэўках
 Лёгкіх апераных імкнулі наперад».

3120 І выбраў мудры Вэўхстанаў спадчыннік
 З геацкіх танаў семярых найдастойнейшых,
 Слаўных воінаў, сам жа быў восьмы.
 Ёвайшлі яны разам у страшны схоў той,
 Пад сцяпенні цяжкія. Першы паходняю

3125 Шлях падкуранны асвятляў атраду.
 Не кідалі жэрабя дружыннікі зацныя
 Там аб здабычы, дзяльбы не ўсчыналі,
 Калі на доле якуюсь аздобу
 Заўважалі ў пыле. Не тужыў пра скарбніцу

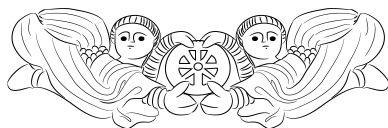
3130 Ніводны з воінаў, як вонкі з багаццямі
 Спяшаліся моцныя. Цмока сапхнулі
 Таны з уцёсу: дастаўся плыням
 Змей пачварны, знік у хвалях.
 Незлічонае ж золата, багацце ўзорыстае,

3135 Ёсё на драбах да конунга ратнікі
 Стуль адвезлі, да Кітовага Мысу.

XLIII.

Складалі вогнішча воіны геацкія
Там немалое ды шчытамі й шаломамі
Й вопраткай ратнаю наўкруг убіралі.
3140 Ёсё ўчынялі паводле князева
Ўласнага слова. На ложка гэты
Ўзносілі смутныя мудрага конунга,
Любага пана, й высокі распальвалі
Агонь пахавальны. Ўтору памкнуўся
3145 Дым праглядны, сплёўся з плачамі
Рык палання – вятры ж маўчалі, –
Ды хароміну рэбраў пажар абрынуў
На сэрца ўладарава; рыданні множылі
Героі скрушныя, страціўшы пана,
3150 І жанчына* тужлівы лямант узносіла,
Выла голасна, песню гора
Вяла па Бэўвульф, бязладдзе прарочыла,
Сабе нядолю й беды бясконцыя
Ды рацям геацкім паразы крываваыя,
3155 Няволю ганебную. Высокае неба
Дым паглынула. Тады на мысе
Насыпалі геаты курган магільны,
Хваляходнаму люду здалёку бачны
Знак над водамі. Ўзводзілі вэдэры
3160 Дзесяць дзён яго. Сцяною надзейнаю
Попел годнага крутом атачылі,
Агароджай каменнаю з вялікім умельствам.
І ў той пахавальні склалі валечнікі
Брошы, ды грыўні, ды ўсе дарэшты
3165 Незлічоныя скарбы з пячоры цмокавай,
Багацце многае долу зямному
Даверылі таны; так і ляжыць яно,

Пылам укрытае, нікому карысці
Зноў няма ў ім. Дванаццаць зацных,
3170 Адважныя коннікі, вакол аб'язджалі
Той курган высокі ды сумнаю песняю
Вялічылі ўладцу, хвалілі ды славілі
Чыны адметныя, ды смеласць у бітвах,
Ды цноты ягоня. Гэтак годна
3175 І ўсякаму воіну сябра й пана
Словамі славіць і ў сэрцы ласку
Мець да конунга, смерцю забранага.
Так аплаквалі ўладнага князя
Суагменнікі скрушныя, гаротныя геаты,
3180 Ў журбоце кажучы, што быў гэты конунг
Найшчыры сэрцам, найшчодры да люду,
Найгодны справамі й да славы найпрагны.

Дадатак

Песня пра Гільдэбранда

чуў я, КАЗАЛІ,

Што сышліся двое на полі між войскамі,
Гільдэбранд і Га́дубранд, каб сілай цягацца,

Сын ды бацька: ваярскімі ўборамі

5 Грудзі закрылі, апярэзаў мечам

Кожны з коннікаў даспех свой кольчаты.

Мовіў Гільдэбранд, мудрасцю большы,

Старэйшы векам – жадаў ён даведацца

Нямногімі словамі, хто бацька малодшага,

10 Якога той племені ...

«... Хто твае крэўныя?

Згадай аднога – пра ўсіх дазнаюся,

Бо люд вядомы добра мне гэты».

Гаварыў тады Га́дубранд, уроджаны з Гільдэбранда:

15 «Так казалі мне таны тутэйшыя*,

Старыя гадамі, пра даўняе помнячы,

Што сын я Гільдэбрандаў. Сам жа я Га́дубранд.

З Дытрыхам* разам ды з ягонымі ратнікамі

Ўцёк мой бацька, быў бо гнаны

20 Адаакрам* раз'юшаным, сям'ю пакінуў,

Жонку ў доме й доляй абыдзенага*

Сына бязлетняга, ў зямлю далёкую,

На ўсход ад'язджаючы. Хораша пану,

Сяброў пазбаўленаму, бацька служыў там.

25 Адаакру нязмірны нязменны вораг,

Найвярнейшым танам стаў ён Дытрыху.

Наперадзе ў сечах заўсёды йшоў ён,

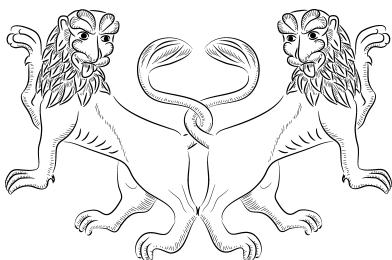
Любіў змаганні, бітвамі слаўны.

Ён мёртвы ўжо, пэўна». ...

30 «Стварыцель мне сведка, – гаварыў яму Гільдэбранд, –
Яшчэ ніколі такога блізкага
Не бачыў ты родзіча». ...
Здымаў тут віцязь бранзалеты вітыя
Манетнага золата, што некалі даў яму
35 Ўладар над гунамі: «Вось дар мой сябру!»
Гаварыў тады Га́дубранд, уроджаны з Гільдэбранда:
«Коп'ямі ратнікі бяруць дарункі,
Да джала джалам. ...
Гун стары ты, хітрыш ты ўмела,
40 Затлуміць жадаеш ды здідаю ўдарыць,
Бо таму ты й зажыўся, што ў падмане ўмелы.
Мараходы вестку прывезлі мне верную
З усходу сонца пра сына Гэрыбранда:
Мёртвы ўжо Гільдэбранд, у бітве загінуў».
45 Гаварыў тады Гільдэбранд, уроджаны з Гэрыбранда:
«Бачу я, ратніча, па зацным убранні,
Што ласкаваму, пэўна, ты служыш пану,
Што не стаў яшчэ ты няшчасным выгнанцам...»
Божа вялікі! Не ўхіліцца ад лёсу.
50 Шэсцьдзесят паўгоддзяў на чужыне змагаўся я,
І сыпалі стрэламі ў мяне дарэмна
Неаднойчы ворагі ля многіх цвярдэняў.
Цяпер жа абрыне дзіця маё роднае
На дол мяне мечам, калі сам не ўсмерчу
55 Клінком сукрэўнага. Што ж, са старэчага
Пляча даспех ты цяпер заслужыш,
Возьмеш здабычу, калі воін ты годны.
Баязліўцам з усходу хай называюць
Таго нямоглым, хто адмовіцца біцца,
60 Калі бітвы прагнеш ты. Справа пакажа,
Каму выхваляцца перад людям сёння,
Хто прыйдзе з бою з абодвума ўборамі!»

Пусцілі ког'і насамперад коннікі
З вялікаю сілаю; засела жалеза
Ў дошках ліпавых. Сышліся блізка,
Білі гнеўна па белых шчытах яны,
Покуль дарэшты не пасеклі дрэва
Клінкамі ў кавалкі*

*Пераклад са стараверхнянемецкай
Антана Францішка Брыля*

КАМЕНТАРЫ

- 4 Скільд Скэвінг (*Scyld Scefing*). Гісторыя пра таямнічага хлопчыка, які прыплывае адзін у чоўне і робіцца пасля каралём, сустракаецца і ў іншых даўніх ангельскіх крыніцах, але там хлопчыка завуць проста *Scef*.
- 6 У арыгінале даслоўна: «*Часта Скільд Скэвінг ад варожых войскаў, ад многіх народаў (плямёнаў, дружынаў) адрываў мядовыя лавы*». Гэтыя словы могуць мець (і нават больш імаверна) таксама іншы сэнс: мядовая лава тут можа выступаць сімвалам самаўладнасці племені, а страта яе – адпаведна, сімвалам падпарадкавання мацнейшаму суседу, у дадзеным выпадку Скільду.
- 10 *Па шляхох кітоў* – па моры. Гэта першы ў тэксце прыклад *кенінга*, асаблівага паэтычнага сіноніма, пашыранага ва ўсёй даўняй германскай літаратуры.
- 18 Гэта яшчэ не галоўны герой паэмы, а толькі ягоны цэзка, персанаж у паэме эпізядычны. Іншыя крыніцы завуць гэтага конунга не *Beowulf*, а *Beow* альбо *Beaw*. Магчыма, перапісчык паэмы, ведаючы імя героя, паспяшаўся выправіць на першых старонках *Beow* на *Beowulf*, палічыўшы, што мае справу з памылкаю свайго папярэдніка.
- 33 Не да канца зразумела, дзе ў гэтай сцэне сапраўднае апісанне старагерманскага пахавання, а дзе – проста паэтычныя вобразы. Напрыклад, у знакамітым пахаванні ў Сатан Ху сапраўды ўжыты карабель, але ж закапаны ў кургане, а не адпушчаны ў мора.
- 34 Падаўца пярсцёнкаў (*bēaga brytta* – той, хто раздае пярсцёнкі, ці бранзалеты, ці ажаролкі) – часты кенінг для конунга, які мусіў, паводле звычаяў, шчодро адорваць сваіх воінаў за службу.
- 57 Хэальфдэнэ (*Healfdene*) значыць «напалову дан».
- 62 У рукапісе, даслоўна: «я чуў, што ...элавай каралевай» – імаверна, перапісчык па няўважлівасці прапусціў кавалак радка. З папярэдніх і наступнага радкоў зразумела, што размова ідзе пра дачку Хэальфдэнэ, з якою ажаніўся шведскі конунг. Імя ягонае лёгка дабудаваць па дадатковых крыніцах: адзіны з магчымых

- кандыдатаў, імя якога заканчваецца на *-эла*, – Онэла. Цяжэй з імем самой дзяўчыны, ад якога не захавалася ані літары. Па законах алітэрацыі яно мусіць пачынацца на галосную. Ёсць пэўныя аргументы на карысць варыянтаў *Ircэ* і *Элан*.
- 75 Сярэдзінны Двор (*middangeard*, «сярэдняе агароджанае месца») – зямля, свет людзей, што месціцца паміж нябёсамі і апраметнай.
- 85 Пра будучую гібель Хэўрата ў вайне паміж Хродгарам і ягоным зяцем Ингельдам аўтар згадвае тут без сувязі з непасрэдным сюжэтам паэмы.
- 91 Суадносіны хрысціянскіх і паганскіх элементаў у паэме, напісанай, гледзячы па ўсім, ужо ў хрысціянскія часы, але прысвечанай паганскаму мінуламу, – няпростое пытанне. Цяжка сказаць з пэўнасцю, як належыць разумець такую дасведчанасць прыдворнага песняра паганскага конунга ў хрысціянскай навуцы: як знак нейкай задумы аўтара ці як наступства ягонай няўважлівасці. Дж. Р. Р. Толкін між тым заўважае, што гэты момант, як бы ён ні спадучаўся з іншымі месцамі паэмы, вельмі гарманічны сам па сабе: Грэндэля, пачвару з цемры, раздражняла не проста песня, а песня пра Стварыцеля.
- 112 Словам *волат* тут перадаецца арыгінальнае *eoten*, слова, роднаснае стараісландскаму *jötunn*, а таксама і пазнейшаму ангельскаму *ettin*.
- 114 Пар. *Быц* 6:4.
- 126 Досвітак, раніца для англасаксаў – час трывожны, нядобры ўжо сам па сабе.
- 169 Гэтыя два радкі ў арыгінале не зусім ясныя. Існуе меркаванне, што яны памылкаю перанесены сюды з папярэдняга раздзела і размова ў іх пра Каіна, прагнанага ад Богага трона.
- 175 Апісанне ідалапаклонніцтва данаў у «Бэўвульфе», магчыма, створанае пад уплывам іншага твора стараангельскай паэзіі – паэмы «Даніэль» на старазапаветны сюжэт.
- 194 Конунг Хігелак – асоба гістарычная, вядомая таксама з франкскіх крыніцаў.

- 195 Геаты насялялі поўдзень сучаснай Швецыі. Яны адрознівалі сябе ад уласна шведаў да позняга сярэднявечча.
- 211 Гэтыя словы (*Карабель быў на хвалях, // Човен ля скалаў*) падобныя да простага двухразовага паўтарэння адной фразы на розны лад – такі прыём нярэдка сустракаецца ў паэме. Але ў гэтым выпадку можа мецца на ўвазе іншае: карабель быў пастаўлены воддаль ад берага, і дабірацца да яго трэба было ў чоўне меншага памеру.
- 225 Словы *geaty* і *væðery* выкарыстоўваюцца паэтам як сінонімы.
- 247 Хродгара і Хротульфа (Хрольва), ягонага пляменніка і суўладніка, добра вядомага па ісландскіх сагах.
- 339 Гэта значыць, прыйшлі не таму, што былі выгнаныя са свайго краю, а па добрай волі, шукаючы славы.
- 379 Абмен сяброўскімі дарункамі – распаўсюджаны сярод германскіх уладароў звычай.
- 383 Народ Хродгара ў розных месцах паэмы называецца як заходнімі, так і ўсходнімі (далей у гэтым жа раздзеле), паўдзённымі (радок 463) і паўночнымі (радок 783) данамі. Праўдападобна, паэт выбіраў такога кшталту ўдакладняльныя азначэнні зыходзячы выключна з алітэрацыі і не клапаціўся пра тое, як яны спалучаюцца паміж сабою.
- 414 У арыгінале *aéfenléoht*, «вечаровае святло». Размова тут можа ісці як пра захад сонца, так і пра захад вечаровай Венеры.
- 455 Веланд, Вёлунд – легендарны каваль з германскіх паданняў; яму, у прыватнасці, прысвечаная адна з песняў «Старэйшай Эды».
- 456 Раздзел пачынаецца акурат з такога ж радка, як папярэдні: *Hróðgár maþelode // helm Scyldinga*. Гэтак жа пачынаецца і раздзел XX. Гэтае супадзенне, яскравы прыклад формульнасці ў паэме, захаванае і ў перакладзе.
- 470 Хродгар заплаціў прыстойную віру за забітага, тым самым скончыўшы зваду агульнапрынятым чынам.
- 479 Пераклад у гэтым месцы перадае арыгінал амаль даслоўна. Сказ гэты, сам па сабе цалкам зразумелы, у кантэксте можа быць вытлумачаны, здаецца, вельмі разнастайна.

- 490 Слова ў арыгінале можна разумець і як запрашэнне слухаць, і як просьбу расказаць.
- 499 Імя гэтага персанажа, магчыма, перакладаецца як «неспакой», «бязладдзе».
- 507 Няма поўнай згоды наконт таго, у чым спаборнічалі Бэўвульф і Брэка – у плаванні ці ў веславанні. Тэкст у агульным схіляе да першага прачытання, хаця дазваляе і другое. Можна падацьца дзіўным, што героі, пачынаючы гэтае спаборніцтва, не здымаюць даспехаў. У гэтай сувязі цікава ўгадаць, што ў паўночных сагах можна сустрэць кашулю, якая зберагае разам ад ран і ад стомы пры плаванні.
- 519 Племя рэамаў жыло на тэрыторыі сучаснай Нарвегіі, недалёка ад Осла.
- 521 Брондынгі (і іх уладар Брэўка, *Breoca*) згадваюцца і ў стараангельскай паэме «Відсід». Магчыма, яны насялялі востраў Брэну ля берагоў сучаснай Швецыі, паблізу Гётэборга.
- 581 Лакалізацыя гэтага «берага фінаў» (дакладней, «земляў фінаў», *finna land*) спрэчная. Імаверна, мелася на ўвазе нейкая мясцовасць з падобнаю назваю ў сучаснай Швецыі альбо Нарвегіі, напрыклад, Фінхэдэн.
- 588 Самі па сабе словы героя неабавязкова ўспрымаць літаральна: у старагерманскім культурным кантэксце абвінавачанне ў забойстве родзічаў – канвенцыянальная абраза ў звадзе паміж воінамі. З іншага боку, радкі 1167–8 паэмы сведчаць хутчэй на карысць літаральнага разумення братазабойства ў дадзеным выпадку.
- 612 Імя дацкай княгіні перакладаецца, імаверна, як «іншаземная (кельцкая?) прыслужняца».
- 621 Хельмінгі – род, з якога паходзіла Вэальхтэў. У розных месцах паэмы яна называецца і «пані Хельмінгаў» (*ides Helminga*), і «пані Скільдынгаў» (*ides Scyldinga*), то бок як па ўласным родзе, так і па родзе мужа.
- 871 Выглядае праўдападобным, што пад належным злучэннем словаў тут маецца на ўвазе ўласна алітэрацыйная тэхніка вершаскладання.

- 874 Гісторыя Сігмунда найбольш падрабязна расказваецца ў стараісландскай «Сазе аб Вэльсунгах» (пар. азначэнне Сігмунда як *Вэльсінга* ў радку 877). Падобна, што аўтар «Бэўвільфа» быў знаёмы з нязвыклай нам версіяй падання: сага нічога не ведае пра бітву Сігмунда з цмокам, прыпісваючы змеяборства ягонаму сыну Сігурду. Менавіта Сігурд (Зігфрыд) выступае пераможцам цмока і ў «Старэйшай Эдзе», і ў «Песні пра Нібелунгаў».
- 901 Хэрэмад быў даўнім конунгам данаў. Ад яго чакалі слаўнага княжання, аднак ён зрабіўся тыранам. У тэксце ён названы ўладаром Скільдынгаў, але тут гэтакія слова трэба разумець проста як сінонім данаў: з дынастыі Скільдынгаў Хэрэмад не паходзіў. Бязладдзе, што настала пасля ягонай смерці, акурат і скончылася дзівосным з'яўленнем маленькага конунга Скільда (гл. радкі 4–52). Гісторыю Хэрэмада будзе згадваць у паэме і Хродгар (радок 1709 і далей). Тут роля гэтай гісторыі дваістая. Няслаўны Хэрэмад супрацьпастаўлены пераможнаму Бэўвільфу, але таксама служыць папярэджаннем, што і вялікі герой можа прыйсці да ганебнага канца, калі пакіне добры шлях.
- 1069 Слова *healfdene* (напалову дан) ужо сустракалася чытачу як імя бацькі Хродгара. Тут гэта не імя, а назва племені. Мы палічылі за лепшае, для захавання паслядоўнасці і ў перадачы імёнаў, і ў перадачы назваў, выкарыстоўваць стараангельскае *Хэальфдэнэ*, калі размова пра імя чалавека, і *хальфдан*, калі размова пра племя. Той жа бок звады называецца далей і проста *данамі* альбо *Скільдынгамі*.
- 1070 Бітва паміж Фінам і Хнэфам вядомая, апроч гэтага месца ў «Бэўвільфе», яшчэ з аднаго паэтычнага тэксту, які называюць звычайна «Фінсбургскім урыўкам» альбо «Бітваю пры Фінсбургу». Хільдэбург, апісаннем гора якой адкрываецца фрагмент, – сястра Хнэфа, жонка Фіна і маці ягонага сына.
- 1083 Гэты Хенгест – магчыма, той самы, які разам з братам Хорсам паклаў пачатак захопу Брытаніі.
- 1089 Фіну служылі, гледзячы па ўсім, не толькі фрызы, але і юты. Назвы двух гэтых народаў у Фінсбургскім фрагменце «Бэўвільфа» азначаюць адзін і той жа бок разладу.

- 1090 Г. зн. ад Фіна.
- 1112 Размова ідзе, імаверна, пра аздобу ў выглядзе дзіка – праўдападобна, на шаломе.
- 1142 «Звычай свету» ў гэтым кантэксце – само сабою, звычай кроўнай помсты.
- 1149 У «Фінсбургскім урыўку» згадваюцца воіны Гутлаф і Ордлаф. У лацінскім пераказе скандынаўскай *Skjoldunga saga* згаданыя тры браты-скільдынгі, якіх звалі *Gunnleifus*, *Oddleifus* і *Hunleifus*. Калі размова пра тых самых воінаў, то згаданы ў радку 1143 Хунлафінг (г. зн. сын Хунлафа) – пляменнік Гудлафа і Ослафа-Ордлафа.
- 1187 Пасля смерці Хродгара Хротульф заб'е Хрэтрыка і захопіць уладу; аўтар і першапачатковая аўдыторыя паэмы пра гэта, зразумела, ведаюць.
- 1201 Іншыя даўнія германскія крыніцы дазваляюць зразумець гэтае месца досыць дэталёва. Эўрманрык – гэта Эрманарык, астрагоцкі ўладар, за якім у паданнях замацавалася слава падступнага тырана. Хама (Хэймір) – воін, які ў сварцы Эрманарыка з ягоным пляменнікам Дытрыхам (аб ім гл. у каментарах да «Песні пра Гільдэбранда») стаў на бок апошняга і быў у пэўны момант вымушаны ратавацца ўцёкамі. Паводле версіі, якую выкладае аўтар «Бэўвульфа», Хама скраў тады ў Эрманарыка дарагі ажаролак. Мяркуючы па назве (*Brósinga tene*), тут маецца на ўвазе той самы *Brisingamen* скандынаўскіх паданняў, які цвергі зрабілі калісьці для багіні Фрэі. Паводле пазнейшых сагаў, Хама стаў пасля манахам, і словы пра адвечную ўцеху могуць значыць тое ж; з іншага боку, можа мецца на ўвазе і проста ўхваленне ягонага далейшага жыцця.
- 1204 Слова ў арыгінале можа азначаць унука ці пляменніка.
- 1208 Пра гібель Хігелака (Хлахілайка) у бітве з франкскім войскам піша і Грыгорый Турскі (VI ст.), называючы яго, праўда, каралём данаў. Пазнейшая крыніца, *Liber Monstrorum*, называе яго каралём геатаў і дадае, што ён быў агромністым волатам, і на ягоныя косткі, якія захоўваліся на рэйнскім востраве, прыходзілі

- дзівіцца людзі. Пар. радкі 1210–1211 паэмы, дзе гаворыцца, што цела Хігелака дасталася франкам.
- 1315 У рукапісе *Alfwalda*, што можна інтэрпрэтаваць як «*уладар эльфаў*»; вельмі распаўсюджана меркаванне, што гэта памылка перапісчыка, і чытаць належыць *Alwalda*, Усёўладны, г. зн. Бог. Асобныя даследчыкі схіляюцца ўсё ж да першага варыянту і лічаць, што «*ўладар эльфаў*» тут мусіць разумецца ці то як незвычайнае азначэнне Бэўвульфа, ці то нават у простым сэнсе, намякаючы ў такім разе на новы зварот данаў да паганскіх бостваў (пар. радкі 175–180).
- 1319 *Сябры Инга (Ingwine)* – адно са шматлікіх азначэнняў данаў у паэме. Магчыма, гэта своеасаблівае пераасэнсаванне назова *Ингвэоны*, які адносіўся да германскіх плямёнаў на ўзбярэжжы Паўночнага мора і быў вядомы яшчэ рымлянам.
- 1456 Унферт, сын Эклафа.
- 1507 *Уладца кольцаў* тут – кенінг для воіна ў кальчуге.
- 1683 Хаця паўтор як элемент аздобы тэксту вельмі часта сустракаецца ў стараангельскай паэзіі, тут «*ond þá*» (у перакладзе «пасля») робіць увесь урывак больш падобным да паслядоўнага расказу: меч спачатку дастаецца нейкаму даўнейшаму ўладару данаў, затым трапляе ў дом Грэндэля, затым дастаецца Бэўвульфу, а ад яго – Хродгару. Ёган Кёберль прапануе бачыць у першым дацкім уладальніку гэтай зброі Хэрэмада; такая версія робіць больш зразумелаю прамову Хродгара далей у тэксце.
- 1684 Хродгар і Хротульф.
- 1689 Маецца на ўвазе, імаверна, гісторыя ў выявах, а не тэкст.
- 1853 *Калі пажадаеш...* – як будзе бачна далей, па смерці Хігелака Бэўвульф сапраўды не пажадаў прыняць уладу ў абыход стрыечнага брата і стаў конунгам толькі пасля яго смерці.
- 1861 *Купель олушаў* – кенінг для мора. Паўночная олуша, буйная марская птушка з бела-чорным пер’ем, надзвычай маляўніча нырае, палюючы на рыбу.
- 1931 Труд – жонка Офы, якая супрацьпастаўляецца дабрадзейнай Хюгд, гэтак жа як раней у паэме Бэўвульф супрацьпа-

- стаўляўся Хэрэмаду. У арыгінале пераход да гэтага параўнання надзвычай рэзкі, і ў цэлым інтэрпрэтацыя фрагмента, на якую абапіраецца пераклад, не адзіная магчымая.
- 1969 *Онгентэўв* – конунг шведаў; пераможца Онгентэўва – Хігелак. Менаванне героя па значнай перамозе – не рэдкасць у старагерманскай паэзіі; так, Сігурда звалі «гібеллю Фафніра». Існуюць паралелі і ў іншых традыцыях.
- 2025 *Сын Фроды* – Ингельд, конунг хадабардаў. Гэта яго згадвае набліжаны Карла Вялікага, нартумбрыец Эальхвінэ (на лацінскі лад *Алкуін*) у сваім знакамітым рытарычным пытанні: «Што агульнага паміж Ингельдам і Хрыстом?» Так Эальхвінэ нагадваў свайму адрасату, што манаху недарэчна праз меру захапляцца гераічнымі сказаннямі. Звада Хродгара з Ингельдам, якую прадказвае Бэўвільф, сапраўды здарыцца. Даны перамогуць, але ў бітве згарыць Хэўрат. Гэта і ёсць тая вайна цесця з зяцем, пра якую гаворыцца ў радках 83–85. Раней у вайне з данамі загінуў Фрода; гэта аб ім гаворыцца ў радках 2030–2031.
- 2052 *Wideryld* можа разумецца дваіста – альбо як імя аднаго з хадабардаў, альбо як не засведчанае іншымі тэкстамі слова са значэннем «помста, адплата» (у такім разе размова пра тое, што хадабарды засталіся неадпомшчанымі).
- 2076 Імя воіна, якога зжор Грэндэль, названае ўпершыню.
- 2174 Раней у паэме (радкі 1202–1209) было сказана, што грыўня перайшла да Хігелака. Можа быць, маецца на ўвазе, што ён атрымаў грыўню ад жонкі; альбо мы маем справу з непаслядоўнасцю ў апаведзе, што таксама магчыма.
- 2188 Расказ аб няславе героя ў юныя гады супярэчыць словам самога Бэўвільфа ў радках 408–409. Праўдападобна, у паэме аказаліся адвольна змяшаныя дзве розныя легенды аб ягонай маладосці.
- 2195 Размова ідзе, праўдападобна, пра сем тысячаў *хідаў* зямлі; слова «хід» першапачаткова значыла надзел, дастатковы, каб пракарміць адну гаспадарку. Сем тысячаў хідаў, такім чынам, – гэта агромністы надзел; тою ж лічбаю ацэньвалі тэрыторыю ўсёй паўночнай Мерсіі.

- 2199 Іншымі словамі, Хігелак зрабіў Бэўвульфа суўладцам, але першынства ўлады пакінуў за сабою.
- 2204 Скільвінгі – дынастыя шведскіх конунгаў.
- 2205 Пляменнік Хэрэрыка – Хэардрэд. Хэрэрык – праўдападобна, брат Хюгд.
- 2331 Невядома, якую правіну меў на ўвазе герой у гэтых сваіх думках.
- 2344 Гэтыя словы («Хоць і доўга багацці бярог ён дагэтуль») могуць адносіцца роўна да цмока, уладара схаваных скарбаў, і да Бэўвульфа, які апякуецца багаццем геатаў. Магчыма, што неадназначнасць наўмысная.
- 2362 Бэўвульф зноў паказаны як надзвычай магутны плывец. Апроч таго, трыццаць даспехаў, з якімі ён плыве, нагадваюць ранейшыя словы, што моцай ён роўны трыццаці воінам (радок 380).
- 2381 Охтхэрэ – сын шведскага конунга Онгентэўва, брат конунга Онэлы. Эадгільс і Эанмунд, сыны Охтхэрэ, паўсталі супраць дзядзькі, пацярпелі паразу і мусілі прасіць прытулку ў геатаў. Хэардрэд прыняў выгнанцаў, у выніку чаго Онэла пайшоў на яго вайною. У гэтай вайне Хэардрэд загінуў. У далейшым Эадгільс, атрымаўшы дапамогу ад Бэўвульфа, адолеў і забіў Онэлу.
- 2395 Праўдападобна, што маецца на ўвазе выправа *халодная* ў самым простым сэнсе, то бок зімовая.
- 2446 Параўнанне невыпадковае і вынікае менавіта са згаданай на некалькі радкоў вышэй немагчымасці помсты: няможна помсціць аднаму родзічу за іншага і няможна помсціць за родзіча, пакаранага па законе. Згадаем тут, як раней у паэме, калі гіне Эскхэрэ, Бэўвульф кажа Хродгару: «Суцешся, годны! Па згубе сябра // Належная помста лепей заўсёды // За слёзы празмерныя» (рр. 1384–6). Хрэтэль (як і бацька павешанага) аказваецца пазбаўлены гэтага сущышэння дзеяннем.
- 2502 Г. зн. фрыза.
- 2564 Неадназначнае месца ў арыгінале; калі правільнае тое разуменне, згодна з якім зроблены пераклад, то маем тут чарговае ўказанне на вынік бітвы; магчыма, з іншага боку, што мелася на

ўвазе адваротнае – нейкая пахвала конунгавай зброі, у адпаведнасці з яе ранейшай добрай службай.

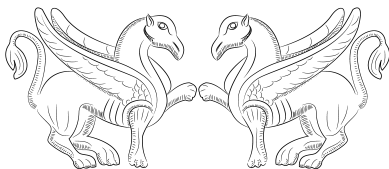
- 2603 Не зусім ясна, у якім сэнсе Віглаф названы Скільвінгам, г. зн. шведам. Несумненна, у кожным разе, што ягоны бацька ў свой час служыў шведскаму конунгу Онэлу, аб чым расказваецца далей у раздзеле.
- 2607 Як будзе ясна з далейшага тэксту, да Вэгмундынгаў належыць і сам Бэўвульф.
- 2619 Як памятаем, Эанмунд паўстаў супраць Онэлы, і Вэўхстан забіў яго, змагаючыся на Онэлавым баку, таму цалкам прадказальна, што за гібель пляменніка конунг не толькі не пакараў, але і ўзнагародзіў Вэўхстана. Цікава, між іншым, што калі Онэла гіне і ўладу над шведамі атрымлівае з дапамогай Бэўвульфа Эанмундаў брат Эадгільс, то забойца Эанмунда Вэўхстан знаходзіць прытулак ізноў жа ў Бэўвульфа, і той прымае родзіча, які нядаўна біўся на варожым баку, і надзяляе яго зямлёю.
- 2628 Г. зн. ягоны спадчынны меч.
- 2810 Імаверна, размова пра тую самую грыўню, якую Бэўвульф атрымаў ад Вэальхтэўв і якая не дасталася фрызам па гібелі Хігелака (гл. радкі 2503b–2504).
- 2891 Слова Віглафа нагадваюць пра апісанне звычайў германцаў у Тацыта: «Кінуць шчыт – асабліва ганебная дзея. Ні да святарных абрадаў, ні ў раду не дапускаць таго, хто так зняславіўся; многія па ўратаванні з вайны паклалі канец свайму сораму, павесіўшыся» (*Germania*, vi). Там жа многа сказана пра абавязак германскага воіна бараніць свайго ўладара; «Правадыр змагаецца за перамогу, дружыннікі – за правадыра» (xiv).
- 2894 *Дзень даўгаранішні* – даслоўны пераклад арыгінальнага выразу *torgenlongne dæg*. З магчымых тлумачэнняў асабліва прывабным выглядае такое: паэт звяртаецца да звыклага ў яго культуры ўяўлення пра ранак як тужлівы, нядобры час, каб перадаць ідэю цэлага дня, *поўнага ранішняга трывогі*.

- 2921 Меравінгі – знакамітая дынастыя франкскіх уладароў. У большасці выпадкаў націскі ў перакладзе пазначаныя ў згодзе са стараангельскім вымаўленнем, аднак для імені Меравінгаў існуе ўсталяванае беларускае вымаўленне, адступаць ад якога няма важных прычын.
- 2994 Маецца на ўвазе, імаверна, сто тысяч скеатаў, невялікіх срэбных манет.
- 3006 Магчыма, гэта чарговая адсылка да перамогі над Грэндэлем і ягонаю маці. Але магчыма таксама, што маюцца на ўвазе нейкія не згаданыя ў паэме пазнейшыя дзеі. Нельга выключаць у гэтым месцы і памылкі перапісчыка.
- 3075 Апошнія два радкі гэтага фрагмента цёмныя; пераклад па адным з многіх магчымых сэнсаў. Цікава, што пры такім прачытанні рашэнне воінаў знішчыць скарб, хоць і прынятае з зусім іншых прычынаў, аказваецца адзіна мудрым. Магчыма, аднак, што тут зноў называецца дадатковая ўмова, і праклён увогуле не ўладны над тым, хто дапушчаны да скарбу з Божай ласкі.
- 3150 У гэтай безыменнай герайні прапануюць часам бачыць удаву Бэўвульфа, аднак дастатковых падставаў для таго няма. Цалкам імаверна, што гэта проста абагульнены вобраз плакальшчыцы.

Дадатак. Песня пра Гільдэбранда

- 15 У арыгінале паўрадкі гэтага радка не алітэруюць. Праўдападобна, віною таму памылка перапісчыка, хця агульнапрынятага выпраўлення для гэтай меркаванай памылкі няма. У радках 49 і 58, апроч таго, паміж звязанымі алітэрацыяй паўрадкамі ў рукапісе стаяць яшчэ словы [quad Hiltibrant] – «сказаў Гільдэбранд»; у перакладзе яны прапушчаныя.
- 18 Дытрых Бернскі – персанаж германскіх легендаў, у аснове якога – гоцкі кароль Тэадорык Вялікі (454–526).
- 20 Адаакр (433–493) – кароль Італіі, вораг Тэадорыка, у выніку ўласнаручна ім забіты.

- 21 Сын выгнанца аказваецца абыдзены доляю ў самым простым сэнсе – ён пазбаўлены спадчыны.
- 48 Часам прапануюць бачыць тут памылку і ўкладаць першыя тры радкі рэплікі ў вусны Гадубранда. Сэнс іх у такім разе ў тым, што ягоны супраціўнік не так падобны да выгнанца, як мусіў бы Гільдэбранд.
- 68 Тут тэкст абрываецца. Са шматлікіх паралеляў у іншых легендах выглядае праўдападобным, што ў страчаным фінале бацька забівае сына. У пазнейшай «Малодшай песні пра Гільдэбранда» гісторыя завяршаецца прымірэннем родзічаў.

Індэкс эпізодаў і ўстаўных аповедаў

Курсівам вылучаныя ўстойлівыя назвы, дадзеныя асобным эпізодам у літаратуры аб «Бэўвульфе».

Пахаванне Скільда: 26–52.

Песня пра стварэнне свету: 90b–98.

Аповед Бэўвульфа пра спаборніцтва з Брэкам: 530–581a.

Аповед ратніка пра Сігмунда: 874b–900.

Аповед ратніка пра Хэрэмада: 901–915.

Фінсбургскі эпізод: 1071–1159a.

Аповед Хродгара пра Хэрэмада: 1709b–1722a.

Аповед пра княгіню Труд: 1931b–1962.

Паданне аб апошнім жывым: 2231b–2270a.

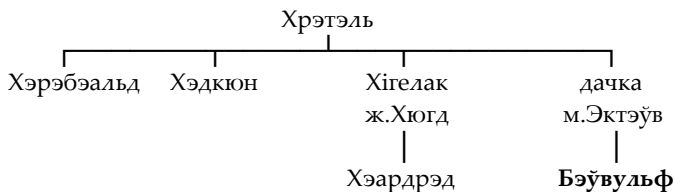
Адступленне пра бацьку павешанага юнака: 2444–2462a.

Радаводы

1. Уладары данаў

2. Уладары геатаў

3. Уладары шведаў

Літаратура

Пры перакладзе выкарыстаныя выданні:

C. L. Wrenn and W. F. Bolton, eds., *Beowulf with the Finnesburg Fragment*. University of Exeter Press, 1988.

B. Slade, ed., *Beowulf on Steorarume (heorot.dk)*.

M. Swanton, ed., *Beowulf*. Manchester University Press, 1997.

Пры падрыхтоўцы кнігі выкарыстаныя выданні:

K. S. Kiernan. *Beowulf and Beowulf Manuscript*, revised edition. University of Michigan Press, 1996.

A. Orchard. *A Critical Companion to Beowulf*. Cambridge: D. S. Brewer, 2003.

T. Shippey. *Old English Verse*. London: Hutchinson's, 1972.

J. R. R. Tolkien. *The Monsters and the Critics and Other Essays*, ed. by Christopher Tolkien. London: George Allen & Unwin, 1983.

Змест

Прадмова	3
БЭЎВУЛЬФ	11
Дадатак. Песня пра Гільдэбранда	112
Каментары	115
Індэкс эпізодаў і ўстаўных аповедаў	127
Радаводы	128
Літаратура	129

Б97 **Бэўвільф** / пер. са стараангельскай мовы Антона Францішка Брыля. — Мінск : Зміцер Колас, 2013. — 130 с.
ISBN 978-985-6992-31-8

«Бэўвільф» – найбуйнейшы твор стараангельскай паэзіі, які дайшоў да нашых дзён. У складанай структуры паэмы знаходзіцца месца ці не ўсім важным тэмам літаратуры англасаксаў: апісанні звычайных і фантастычных бітваў умела пераплецення з урыўкамі элегічнымі і маралістычнымі, з пераказамі генеалогій, з адсылкамі да іншых германскіх легендаў і да біблейскіх эпизодаў.

Адрасуецца шырокай чытацкай аўдыторыі.

УДК 821.111-131
ББК 84(4Англ)-5